

GRØNN KIRKEBOK

-en delebok til inspirasjon og gjenbruk

Kirkens U-landsinformasjon

GRØNN KIRKEBOK

-en delebok til inspirasjon og gjenbruk

Herre, vår Gud.

Vi ber deg for havet og jorda.

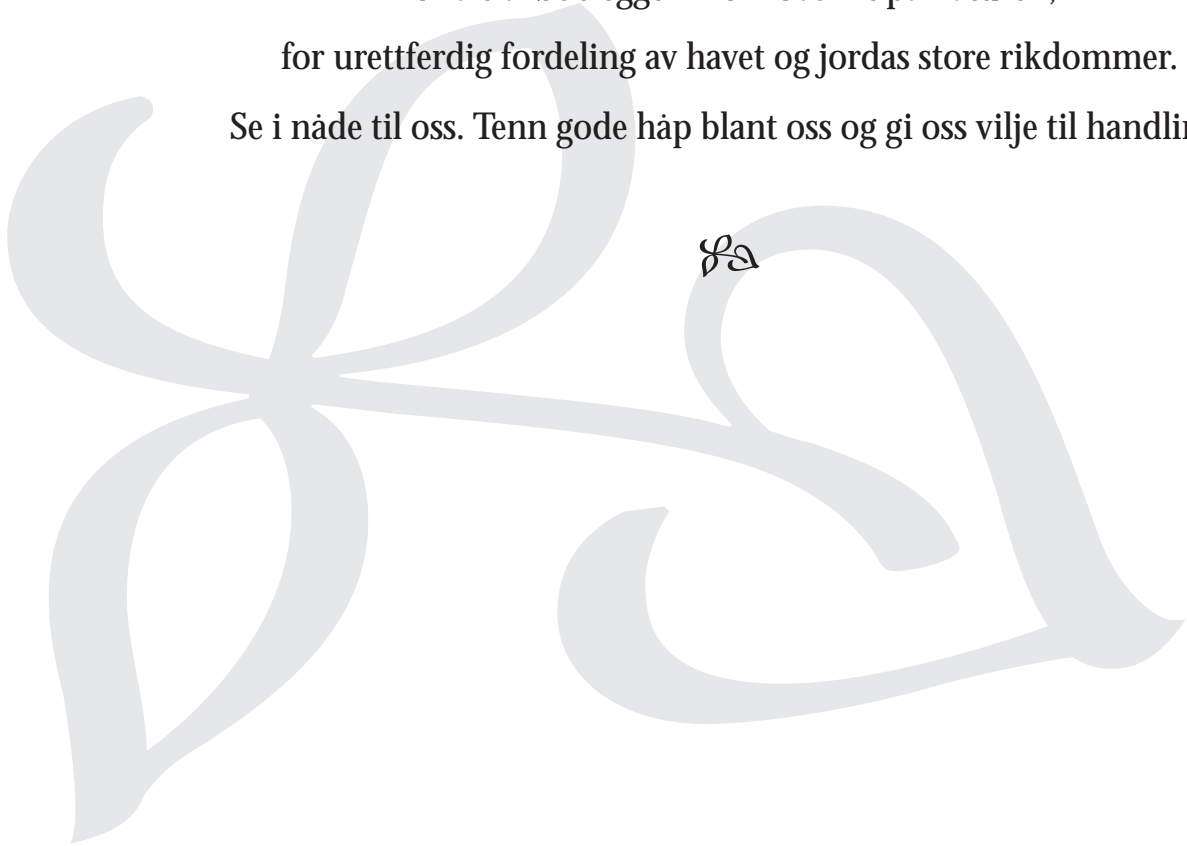
Vi kommer til deg med vår takk for alt levende som du har gitt oss,
for livets mangfold - for fisker, fugler, dyr og planter.

Men vi kommer også til deg med vår skyld,

for alt vi ødelegger - for rovdrift på naturen,

for urettferdig fordeling av havet og jordas store rikdommer.

Se i nåde til oss. Tenn gode håp blant oss og gi oss vilje til handling!

Den kirken som prøver å unngå alt som er kontroversielt, vil ende opp med å bli en veldig kontroversiell kirke. Den vil bli kritisert for å sitte på gjerdet. Den vil bli kritisert for å forråde evangeliet. Enhver forkynnelse av evangeliet som prøver å forholde seg nøytral med hensyn til saker som berører folks liv dypt, slik temaet rik og fattig gjør, tar i virkeligheten parti.

Albert Nolan, sør-afrikansk teolog

Utgiver: Kirkens U-landsinformasjon (KUI) 1996
på oppdrag fra Kirkerådet/Mellomkirkelig Råd

Red. Svein Helge Rødahl og Estrid Hessellund

Forsidefoto: Messehagel fra Krakerøy kirke, utført av Torun Sørli Sæther
Baksidetegningen er laget av Ingjerd Pettersen Hagh,
fra boka «Årets rytme» av Vera Molland

© **Tekster og melodier** er gjengitt med tillatelse fra rettighetshaver.
Der hvor intet annet er anført har redaktørene av dette heftet
støtt for tekster og oversettelser til norsk

Design: Infoko Reklamebyrå as
Trykk: Falch Hurtigtrykk

Kirkens U-landsinformasjon, Pb. 5913 Majorstua, 0308 Oslo
Tlf: 22 93 27 50
Fax: 22 93 28 28

PS.

Denne boken inneholder i hovedsak stoff på bokmål - i samsvar med innlevert materiell. Dersom noen ønsker nynorsk versjon av «liturgiske byggeklosser» (Kap. C, I) er dette omsatt og kan fås ved henvendelse til KUI/Kirkerådet.

Innhold

side

7 FORORD

Kapittel A

FORBRUK OG RETTFERD

- 11 I Perspektiver på vårt forbruk
v. Gunnstein Instefjord
- 15 II Teologi og etikk i grønt lys
v. Gunnar Heiene
- 19 III Gudstjenesten - livets fest
v. Halvor Nordhaug

Kapittel B

GRØNNE GUDSTJENESTEOPPLEGG

- 23 I Grønn som farge i kirkeåret
- 24 II Søndager og bibeltekster
- 29 III Eksempler
- 1 «Grønn messe for miljø og utvikling»
(Ås, 1992)
- 31 2 Temagudstjeneste «Himmel og hav»
(Gåsvær, 1990)
- 34 3 Kveldsmesse «For livet på Guds jord»
(Vår Frue, Trondheim, 1995)
- 36 4 Temagudstjeneste «Verdens lys - jordens
salt» (Kirkemøtet, 1995)
- 39 5 Leirgudstjeneste «Livets tre»
(KFUK-speiderne/KFUM-speiderne, 1994)
- 41 6 Sommergudstjeneste
(for psykisk utviklingshemmede m.fl.), Oslo
- 44 7 IKEA-gudstjeneste, Sverige
- 47 8 Grønn gudstjeneste for/ved konfirmanter
- 49 9 Jegermesser («Jeger-otte» Vinger, Hedmark,
og «Jegermesse», Lesja)

Kapittel C

LITURGISKE BYGGEKLOSSER OG METODISKE TIPS

- 55 I Bønner, lesninger mm
- 56 1 Miljølitani
- 57 2 Tilbedelse av skaperen og skaperverket
- 58 3 Bønn om forlatelse (kyrie)
- 4 Kyrie eleison - et rop fra forbrukere
- 5 Gloria - fra forbrukere
- 6 Trosbekjennelse
- 7 Folkets trosbekjennelse
- 8 Forbønn (familiemesse)
- 59 9 Håpsbekjennelse
- 10 Verdens tolv saligprisninger
- 60 11 Velsignelsesbønn
- 12 Vekselbønn for de fire elementer
- 61 13 Bønn på Bots og Bededag
- 62 14 Lys-liturgi «Deilig er jorden»

Innhold

side	
	15 Bønn for de rike
63	16 Forbønn for Guds jord
64	17 Bønn for Guds verden (Sør-Afrika)
	18 Takkebønn
65	19 Bønner fra Filippinene
68	II Salmer og sanger
	1 Forslag fra Norsk Salmebok
	2 Forslag fra Salmer - 97
	3 Andre sanger
72	III Dikt og betraktninger
	1 Trærne i byen
	2 Etter postludiet
	3 På jorden som i himmelen
	4 Kjøpevers
	5 Han kom gående ut av TV-en
73	6 Var solen like tørst
	7 Betraktning I (elven)
	8 Betraktning II (fjellet)
	9 Betraktning III (skogen)
74	10 Ti økologiske bud
75	IV Eventyr og fortelling
	1 Fiskeren og hans kone
	2 Vann
	3 Granmeisen og skogsduen
78	V Skisse til grønn søndagsskole
80	VI Friluftsliv som metode i konfir- mantarbeidet
82	VII Stjernevandring
84	VIII Forbønnsverksted (forbønn IV)
87	IX Vindu-speil-lys. Bibellesemetode i samtalegrupper

Kapittel D

UT MED MENIGHETEN -

INN I MENIGHETEN !

Tips og handlingsplan til
den grønne menigheten

91	I Ut med menigheten fra A-Å
102	II Mange har fått til noe... eksempler fra Gåsvær, Gausel og Helgerud
105	III Handlingsplan - inn i menigheten
111	IV Eksempel på pressemelding
114	V Oppskrift på nattverdbrød
115	VI Klippeark med illustrasjoner

Kapittel E

121	I Aktuell litteratur
124	II Nyttige adresser
126	III Etterord v.Erling J. Pettersen

MILJØ- OG FORDELINGSSPØRSMÅL har stått på den kirkelige dagsorden i lengre tid. I Den norske kirke er uttalelsen om «Vern om livet» fra Kirkemøtet 1989 av de mer sentrale: «Vi må som samfunn handle ut fra den forutsetning at eksperternes dystreste spådommer om tidspunkt for det økologiske sammenbrudd kan vise seg riktig. Hvis vi velger mindre radikale løsninger, løper vi en livsfarlig risiko».

I 1992 ble utredningen «Forbrukersamfunnet som etisk utfordring» lagt frem for Bispemøtet. Utredningen var utarbeidet på oppdrag fra Bispemøtet som også vedtok en lengre uttalelse om emnet etter at de hadde tatt imot utredningen. Vårt forbruksnivå ble her problematisert både utfra hensynet rettferdig fordeling, ressursituasjonen på jorda, menneskesyn og livskvalitet. Både utredningen og uttalelsen vakte oppsikt i både kirke, det politiske miljø og i næringslivet.

På kirkelig side ble forskjellige initiativ tatt for å følge opp anliggendet i utredningen og bispeuttalelsen. I 1994 ble saken tatt opp også på Kirkemøtet, der det var et sterkt ønske om at emnet fortsatt måtte stå på den kirkelige dagsorden. Kirkemøtet ba derfor de sentralkirkelige råd om å arbeide videre med saken frem mot Kirkemøtet 1996.

Denne «grønne kirkebok» kommer som et resultat av dette. Hensikten her er å konkretisere emnet og å gi ideer til tiltak som kan gjennomføres i lokalmiljøet. Vi har hentet inspirasjon fra ulike menigheter og kirkelige organisasjoner i Norge og fra søsterkirker i Norden og i Sør, og vi håper at handlingsmomentene kan være til glede for dem som vil bidra med de små bekker som til sammen blir den store elven.

Kirker verden over engasjerer seg i fred, rettferdighet og vern om skaperverket. Miljøspørsmål er en ny tilvekst på den internasjonale kirkelige dagsorden. Det var først gjennom vedtaket på Kirkenes Verdensråds generalforsamling i Vancouver i 1983 at miljøspørsmål ble et topprioritert arbeidsfelt i den økumeniske bevegelse.

På det Europeiske Kirkemøtet «Fred med rettferdighet» i 1989 stod miljøspørsmål helt sentralt. Alle kristne i Europa oppfordres her til å ha en livsstil som er så lite ødeleggende for miljøet som mulig, i form av reduksjon i energiforbruk, redusert avfallsproduksjon og økt bruk av kollektivtransport.

Også på Det Lutherske Verdensforbunds åttende generalforsamling med hovedtemaet «Jeg har hørt mitt folks rop» (Curitiba i Brasil, 1990) var miljøspørsmål et viktig tema. I budskapet fra generalforsamlingen heter det:

«Som kristne tror vi på Gud som skaper, forløser og livets opprettholder. Gud skapte jorden som et sted for glede og skjønnhet. Men i århundrer har vi lagt vekt på at naturen er underlagt menneskets makt. Synd og ødeleggelsens krefter har bragt mennesket til det punkt at det har sviktet kallet til å være vokter og husholder, og i stedet blitt ødelegger. Det er nå tid for å gjenvinne den bibelske forståelsen at vi er skapt med positive muligheter til omsorg for fellesskapet og skape fred mellom skapningene».

Når fred, rettferdighet og vern om skaperverket står så sentralt på den internasjonale kirkelige dagsorden så er det fordi det er noe som opptar kirker verden over. Stadig flere kirker fokuserer nå på sammenhengen mellom forbruk, miljø og fordeling. I 1992 ble det arrangert en stor økumenisk konferanse om miljø og utvikling. Konferansen gikk parallelt med FNs toppmøte om miljø og utvikling. Fra denne konferansen ble det sendt et brev til alle verdens kirker. Brevet gjenspeiler noe av det kirker verden over føler i møte med de enorme utfordringer vi står overfor i møte med miljø, forbruk og fordeling.

«Vi skriver til dere i en erkjennelse av mangel på tid. Skaperverket står i fare. Vår klode står på avgrunnen til selvutslettelse. For første gang i skapelsens historie er nødvendige deler av det økologiske systemet i ferd med å bli ødelagt som følge av menneskelig aktivitet. Det er som om Jesajas fryktelige visjon har tatt plass i vår midte: «Jorden er blitt vanhelliget av dem som bor på den; for de har overtrådt lover, satt forskrifter til side og brutt den evige pakt» (Jes.24.5-6a).

Som kirke må vi ta vår del av ansvaret for den miljø- og utviklingskrise vi nå står overfor. Vi har ikke talt profetisk. Vi har ikke engang lyttet når andre har talt profetisk. Det er nå påkrevet at vi som kirke forplikter oss både åndelig og moralsk i arbeidet for alternative samfunnsmodeller grunnlagt på taknemlighet og respekt overfor Gud og hans skaperverk.»

La oss i Norge - akkurat der vi bor og virker - være med på å bygge Guds grønne kirke på jord!
Takk til dem som har bidratt med artikler og inspi-

rerende stoff fra allerede utprøvde opplegg i menighetssammenheng! Mye mer kunne ha vært med - men med denne utvelgelsen ligger også en oppfordring til alle som «har noe liggende» om frimodig å dele ideer og opplegg med hverandre i nabomenighet, prosti og bispedømme - og til frimodig å utforme egne opplegg.

Alt som er samlet her er altså ikke nytt, men det kan bli nytt ved gjenbruk!

Oslo, oktober 1996

Svein Helge Rødahl *Estrid Hessellund*

Kirkens U-landsinformasjon

ENTEN - ELLER

Det er bare to muligheter
Vi kan enten gi blaffen
la alt flyte
resignere
og legge oss flate
i likegyldighet

Eller vi kan reise oss
kjempe og
ville noe og
tro at det nytter

(Fra konfirmandboka «Ærlig talt», Aschehoug 1994 ©)

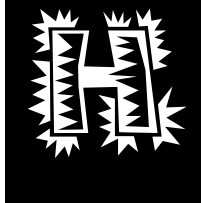
FORBRUK OG RETTFERD

- I Perspektiver på vårt forbruk
- II Teologi og etikk i grønt lys
- III Gudstjenesten - livets fest

PERSPEKTIVER PÅ VÅRT FORBRUK

Av Gunnstein Insteffjord

va ville skje dersom alle kostet på seg det samme forbruket som vi har i Norge? Mye av det vi tar for gitt i vårt liv er luksusgoder for flertallet av verdens befolkning. Det er bare 8% av verdens befolkning, omkring 400 millioner mennesker, som er bileiere. Verdens «middelklasse», mer enn tre milliarder, reiser med buss og sykkel. Den siste milliarden forflytter seg for det meste til fots, bortsett fra en sjelden tur med buss eller esel. Mange av dem beveger seg aldri lenger enn 10 mil fra fødestedet i løpet av et helt liv.

I NORGE kaster hver av oss nesten 250 kilo søppel i året. For en familie på fire personer dreier det seg altså om ett tonn avfall årlig. Hvert år kaster vi 70 kilo papiravfall. Dette tilsvarer til sammen 2,4 millioner trær. Vi kaster 20 kilo metaller hver, nok til å lage 32.000 km armeringsjern. Plasten som havner på dynga ville vært nok til å lage 130.000 km med plasttrør. Og vi hiver matavfall nok til å ale opp 210.000 griser.

Vi ligger høyt på alle statistikker over forbruk av ressurser og varer.

Sammenligner vi oss med et av de store u-landene, India, blir forskjellene nærmest dramatiske. Pr. innbygger bruker vi:

- 50 ganger mer energi
- 10 ganger mer animalske matvarer
- 70 ganger mer papir
- 20-50 ganger mer metaller

Og så slipper vi ut 11 ganger så mye CO₂ som en gjennomsnitts indier, på tross av all vannkraften vår.

TIL TROSS FOR at vi ser positive trekk i velferdsutviklingen for mange mennesker i u-land, spesielt i Asia, er det et tragisk faktum at gapet mellom verdens rikeste og verdens fattigste er økende. Fortsatt er det mer enn en milliard mennesker i verden som lever i absolutt fattigdom, hvilket vil si at de ikke har inntektsgrunnlag eller andre ressurser tilstrekkelig til å dekke det fysiske behov for mat, klær og bolig. Dette er mennesker som stort sett lever på marginalene i sine samfunn med umenneskelige lidelser.

I 1960 var inntektsforskjellen mellom de rikeste 20 % og de fattigste 20% i verden 30:1. I dag er den 60:1. Den fattigste femtedelen disponerer nå bare 1,4 % av inntektene i verden (en reduksjon fra 2,3 % i 1960).

De rikeste har økt sin andel fra 70 til 83%.

Det er rett og slett utenkelig at alle mennesker på kloden skal ha det samme forbruk som vi ser på som en selvfølge. Mange ting tyder på at vi allerede nå på flere områder er kommet til miljøets yttergrense.

DRIVHUSEFFEKTEN er ett eksempel på at jorden er omgitt av økologiske grenser, som ikke kan forseres uten dramatiske konsekvenser.

I sin siste rapport gikk FNs klimapanel, som består av forskere fra hele verden, langt lengre i sine konklusjoner enn tidligere. Forskerne er enige om at klimaet har forandret seg og at temperaturen vil øke og havet stige de neste hundre år. Det er stor sannsynlighet for at vi går inn i en tid med rask global temperaturøkning og økt hyppighet av ekstreme vær-situasjoner. Sammenhengen mellom menneskelig aktivitet i form av utslipp av klimagasser og klimaendringer blir understreket i rapporten.

Den forskningsmessige viten om klimatrusselen står i skarp kontrast til utviklingen i energiforbruket. Verdens utslipp av klimagassen CO₂ anslås å øke med 50 prosent fram til år 2010 som følge av økonomisk vekst og økt energiforbruk. Mye av veksten vil komme i u-land. Dette innebærer at skal fattige mennesker sikres sin legitime rett til vekst og utvikling må vi som lever i overflod tilpasse oss en livsstil i samsvar med jordens økologiske forutsetninger. Industrilandene har hovedansvaret for klimatrusselen og må redusere CO₂-utslippene dersom klimatrusselen skal kunne forhindres.

Har vi ikke i vår del av verden omsider nådd et nivå der veksten og forbruket av jordas ressurser må begynne å flate ut? Dessverre ikke. 1994 var et positivt år i norsk økonomi. Vi begynte endelig å få fart på økonomien igjen. Alt tydet på at åra med høy rente, gjeldsøfre, bankkrise og konkurser er forbi.

Bruttonasjonalprodukt økte med 5.1%. Sterkere vekst har vi ikke hatt siden 1976. For første gang siden 1986 var det også nedgang i tallet på arbeidsløse.

Sett i et økologisk fordelingsperspektiv er imidlertid ikke utviklingen gledelig. Det interessante er ikke nødvendigvis om forbruket øker eller ikke, men hva slags forbruk som øker. I et økologisk fordelingsperspektiv er matvareforbruket, eller kjøttforbruket, helt sentralt. Etter å ha svingt omkring 50 kg årlig i

de siste 15 åra fra til 1989, har vi på 90-tallet sett en markant stigning. I 1994 var vårt kjøttforbruk kommet opp i nærmere 58 kg pr. innbygger.

DEN SAMME TENDENSEN ser vi også innen andre områder. I 1994 økte biltrafikken samtidig som også bilsalget igjen begynte å øke. En større bilpark i Norge bidrar ikke til å redusere energiforbruket. Det ble importert hele 111.000 personbiler i 1994.

En fornying av bilparken kan bidra positivt utfra de muligheter som foreligger innen bedret energieffektivitet. Dessverre har bilsalget en markant dreining fra relativt bensingjerrige biler til tyngre og mer bensinkrevende biler. Hvis alle kjøpte den bilmodellen som har lavest bensinforbruk, ville forbruket bli redusert med 45-50 prosent av gjennomsnittet for 1985-bilparken.

Økningen i biltrafikken var imidlertid moderat i forhold til veksten i flytrafikken. Tallet på passasjerer ved norske flyplasser økte med 10,8% fra 1993 til 1994 - noe som kommer på toppen av en økning på 7% i hvert av de to foregående åra, altså totalt 27% på bare tre år.

KONKLUSJONEN på utviklingen i Norge er at det er få land i verden der menneskene i samme grad har en livsstil som tærer så mye på klodens ressurser. Den utviklingen vi nå er inne i har så langt bidratt til å forsterke dette. Situasjonen krever handling og vilje til å ta i bruk alternative virkemidler, både politiske og økonomiske.

Mahatma Gandhi sa en gang at «the world has enough for everyone's need, but not for everyone's greed». (Verden har nok til alles behov, men ikke til alles grådighet).

I forhold til dagens virkelighet er dette treffende ord, som vil kunne guide oss i de endringene i livsstil vi må foreta. Endringer som vil kreve noe av oss alle.

Forbrukskulturen og våre livsverdier

Forbruksveksten i norsk etterkrigstid har gitt oss materiell velstand og større hus fulle av flere ting. Men dersom vi trodde at livskvaliteten skulle vokse i takt med kjøpekraften, tok vi skammelig feil.

Dag Hareide har sammenstilt en del tankevekkende statistikk i boka «Det gode Norge.» Han ser på utviklingen de siste 100 - 140 år når det gjelder fenomener som mord, forbrytelser, selvmord og alkoholbruk.

Med andre ord kald statistikk over viktige trekk ved samfunnets skyggesider. Fra 1850 vokser «samfunns-kvaliteten» i over hundre år. Tallene for mord, forbrytelser og alkohol starter på et forholdsvis høyt nivå omkring 1850, men faller så jevnt nedover.

MEN OMKRING 1950/60 skjer det noe. Den positive tendensen snur. De neste 30 år mister vi like mye som vi har bygget opp på 100 år, ifølge Hareide. I denne perioden tredobler selvmordene seg. Kriminaliteten mer enn tredobles, det samme gjelder tallet for voldsforbrytelser. Alkoholbruken doubles. Antall barnvernssaker doubles. Norge ligger nå i verdenstoppen for selvmord blant ungdommer. Hareide konkluderer med at vi er blitt mer voldelige, mer ensomme, mer kriminelle og mer berusede.

Det kan synes som et paradoks at dette skjer i en periode hvor folk får det stadig bedre rent materielt. Det går ingen rett linje mellom rask økonomisk vekst og et mer brutalisert samfunn. Men tendensen er skremmende. Er det slik at forbrukskulturen med sitt krav til kjøpekraft, effektivitet og mobilitet forbruker våre livsverdier? Har vårt velstandssamfunn gitt oss økt armod i ikke-materielle verdier som vennskap, trofasthet, solidaritet og gjestfrihet? De siste tiårene har i hvertfall lært oss at materiell velstand ikke er noen garanti for et godt samfunn. Det store flertallet av det norske folk er rike på materielle goder. Men det er ikke materiell velstand som skaper omsorg og nærhet.

Er det slik at vi for å opprettholde et høyt forbruk tvinges til å prioritere jobb og produktivitet framfor fellesskap og omsorg? Relasjonene til våre nærmeste medmennesker brytes opp og ødelegges. Tvangsstyres vi av tid og penger, ikke av egne ønsker og verdier? I så fall undergraves vår mulighet til frie og selvstendige valg, og det rammer det som betyr mest for de fleste av oss; vårt forhold til ektefeller, venner, barn og helse - til Gud og skaperverket.

Utfra et slikt perspektiv er det ikke rart at Bibelen er full av advarsler mot rikdom og «mammon». Sterkest er advarslene i Markus 10, 17-27: «Det er lettere for en kamel å gå gjennom et nåløye enn for en rik å komme inn i Guds rike».

Professor Jan Olav Henriksen påpeker at forbrukerkulturen spiller sammen med krefter som dypest sett undergraver grunnlaget for kjærlighet og varige og stabile mellommenneskelige forhold. Den frihet som blir sett på som ideal i forbrukerkulturen, er ikke en frihet som gjør at en person «finner seg selv» ved å gå

inn i varige og forpliktende forhold, men en frihet som bygger på at en skal kunne bruke og forbruke alt og alle. Andre blir varer som kan skiftes ut - spesielt når de ikke lenger er i stand til å tilfredsstille den nytelsesorienterte livsinnstillingen som følger med forbruket.

Forbrukerkulturen forsøker med andre ord å gjøre vårt forhold til de ulike sider av tilværelsen midlertidig. Vi skal ikke forplikte oss selv for sterkt verken på en bestemt klesstil, eller på bestemte verdier. Forbrukerkulturen utnytter det moderne menneskets mangel på identitet, ved å knytte identiteten til tilegnelse av stadig nye forbruksvarer, som skal byttes ut etter en viss tid. Til slike «varer» hører alt fra kosmetikk og klær, til jobb og hus.

KANSKJE HAR DIKTEREN G. B. SHAW et viktig poeng når han sier at:

«Der er to tragedier i livet. Den ene er at du ikke får hva hjertet begjærer. Den andre er at du får det».

Da kan det skapes stadig nye behov, fordi vi er umettelig lengtende - stadig ute etter nye lengselsobjekter. Motoren er vår trang til å oppleve i virkeligheten de lyster og gleder som skapes og forhåndsnytes i fantasien. Da er det grunn til å minne oss på Hebreerbrevet

«Vær ikke glad i penger, men vær tilfreds med det dere har. For Gud har sagt: Jeg slipper deg ikke og svikter deg ikke».

(Hebr 13,5)

TEOLOGI OG ETIKK I GRØNT LYS

Av Gunnar Heiene

runnlaget for bibelsk naturetikk og økoteologi er forkynnelsen av Gud som menneskets og hele naturens skaper. Når Bibelen fremhever menneskets forvalteransvar, betyr

det ikke grønt lys for hensynsløs utnyttelse av naturen. Mennesket skal opptre med varsomhet og ærbødighet overfor det Gud har skapt.

Menneske og natur

Den bibelske forståelsen av forholdet mellom menneske og natur er preget av spenning mellom to ulike forestillinger. Den ene er den som kommer til uttrykk i «forvalteroppdraget» i 1 Mos 1,28, der menneskets særstilling i skaperverket blir understreket. Når denne linjen i Bibelen isoleres og rendyrkes, kan kristendommen komme i skade for å legitimere overgrep mot naturen.

*«Gud velsignet dem og sa til dem:
Vær fruktbare og bli mange,
fyll jorden og legg den under dere!
Dere skal råde over fiskene i havet og fuglene
under himmelen og alle dyr som det kryr av på jorden!»*

Men det er også en annen linje i det bibelske materialet, som danner en motvekt til en ensidig «menneskesentrert» tolkning av forvalteroppdraget. Bibelen fremstiller også mennesket som infiltrert i hele Guds skaperverk. Skapelsen av mennesket og av naturen hører sammen (Job 10,8–12). I samme retning peker 1 Mos 2,7, som taler om at

«Herren Gud formet mannen av jord fra marken og blåste livspust inn i hans nese».

Salme 8 er et annet eksempel på hvordan spenningen i menneskets forhold til naturen kommer til uttrykk. Her finner vi en kontrastfylt spenning mellom menneskets litenhet i Guds skaperverk og dets storhet som Guds medarbeider.

Hva er et menneske? (Salme 8)

*Herre, vår Gud,
hvor herlig ditt navn er over hele jorden,
du som har utbredt din prakt på himmelen.
Av småbarns og spedbarns munn har du
reist deg et vern mot dine fiender
for å stanse hver motstander som vil ta hevn.*

*Når jeg ser din himmel, et verk av dine fingrer,
månen og stjernene som du har satt der,
hva er da et menneske, siden du kommer det i hu,
et menneskebarn, siden du tar deg av det?*

*Du gjorde ham lite ringere enn Gud
og kronet ham med ære og herlighet.
Du gjorde ham til herre over dine fingres verk,
alt la du under hans føtter:
Sauer og okser, alle sammen,
ja, også de ville dyr i marken,
fuglen i luften og fisken i sjøen,
alt som ferdes på havets stier.*

*Herre, vår Gud,
hvor herlig ditt navn er over hele jorden!*

Naturens verdi

Det som i siste instans begrunner respekten for skaperverket og naturen i den bibelske skapelsesteologi, er at alt stammer fra Guds hånd. Naturens verdi er ikke begrunnet i at den er nyttig for mennesket, heller ikke at den er bærer av en egen «hellighet» eller «guddommelighet», men i at den er et verk av Gud, Skaperen av himmel og jord.

Dette synspunktet blir særlig tydelig i bibeltekster som lar naturen få en lovprisende funksjon i forhold til Gud. Alle deler av naturen vitner om Skaperens storhet. Til forskjell fra en menneskesentrert etikk som gir miljøet verdi bare fordi det tilfredsstiller menneskelige behov, understreker det bibelske perspektiv skapelsens godhet fordi det er Guds verk. Derfor ser vi at alle deler av skaperverket gir Gud pris og ære:

«Lovsyng Herren fra jorden, store sjødyr og alle havdyr, ild og hagl, snø og skodde, du storm som setter hans ord i verk! Dere fjell og alle hauger, frukttrær og alle sedrer, ville dyr og alle slags fe, krypdyr og flygende fugler!» (Salme 148, 7-10.)

Dette perspektivet på naturen sier noe viktig om naturens verdi, og kanskje er det en avglans av denne lovprisning vi er vitne til når så mange mennesker også i dag forteller at de blir fylt av ærefrykt og religiøs undring i «Guds frie natur». «Naturen er min kirke», det har vi hørt mer enn én gang. Naturen er ikke bare et objekt for manipulasjon og kontroll; den er også - og først og fremst - et sted der mennesket kan hente rekreasjon og legemlig velvære og utfolde livet i en langt mer omfattende mening enn det som ligger i tanken om herredømme.

Skaperverkets verdi er ikke begrenset til bare å gjelde en del av skaperverket, for eksempel vesener som kan tenke og føle, men gjelder i prinsippet hele skaperverket. Dette betyr imidlertid ikke at det eksisterer en prinsipiell «likestilling i biosfæren» som gjør det umulig å prioritere i etiske konfliktsituasjoner. Alt Gud har skapt, fortjener å bli tatt med i betraktningen når etiske avgjørelser skal tas, men alle hensyn kan ikke veie like tungt.

Menneskets ansvar for skaperverket

Den viktigste differensieringen innenfor skaperverket springer ut av at Bibelen setter mennesket i en særstilling som den eneste del av skaperverket som er skapt «i Guds bilde» (1 Mos 1,26 f). Dette innebærer at menneskeverdet har fått en særskilt begrunnelse, ut over den verdi som hele skaperverket har del i. En konsekvens er at menneskelivet står under en særlig beskyttelse, slik at det aldri kan være etisk forsvarlig å ofre menneskeliv på bekostning av andre deler av skaperverket.

Uansett hvor sterk vekt vi legger på menneskets samhörighet med den øvrige natur, kommer vi ikke unna at mennesket er det eneste livsvesen som har mulighet for å velge om vi vil ta ansvar for våre omgivelser og for livsmiljøet, eller om vi vil la være å ta dette ansvaret. Mennesket er både et etisk og et religiøst vesen, og vi har mulighet til å danne oss en helhetsforståelse av livet.

Den etiske forpliktelse til å ta vare på skaperverket gjelder ikke bare økosystemet forstått som en helhet, men også de enkelte deler av det. Det mangfold som utgjør skaperverket, er gudvillet, og all aktivitet som fører til at rikdommen og fylde i skaperverket blir ødelagt, er i strid med grunnleggende etiske prinsipper. Barmhjertighet og omsorg er holdninger som ikke bare gjelder menneskers forhold til andre mennesker, men som også kan utvides til å gjelde vår omgang med det øvrige skaperverk. Hos Frans fra

Assisi blir dette perspektivet spesielt sterkt fremhevet, når han taler om «søskenforholdet» mellom alt Gud har skapt i den kjente «Solsangen», der Gud blir takket for «bror Sol» og for «søster Måne» (NoS 281).

Forurensning og forsøpling av luft, vann og jord er uttrykk for manglende omtanke for den natur Gud har skapt.

Tradisjonelt har tanken om det særpregede ved mennesket som etisk og religiøst vesen ført til at menneskets herredømmestilling overfor naturen har vært ensidig fokusert. Utfordringen for oss er å utvikle en etikk som gir naturen dens rettmessige plass i helheten og som ikke bare er opptatt av å regulere menneskelig samliv. Det etiske ansvar for naturen kan begrunnes på flere måter:

For det første er det mennesket selv, som gjennom sin kultur og teknologi utgjør den alvorligste trussel mot livsmiljøet. For det andre har vi et ansvar både for vårt eget og de fremtidige generasjoners livsmiljø. For det tredje er mennesket som etisk vesen den eneste art som har mulighet for å løse den økologiske krise.

Økoteologien og det religiøse perspektivet

I et teologisk perspektiv har menneskets forhold til naturen ikke bare med etikk å gjøre. Dypest sett ligger det et religiøst helhetsperspektiv på naturen til grunn. Mennesket kan ikke forsvare sin eksistens i tilværelsen bare ved å henvise til sin økologiske uunnværlighet, men det kan heller ikke utelukkende begrunne sitt liv ved å vise til sine kulturelle fremskritt og sin evne til å beherske naturen.

En teologisk tolkning av naturen overvinnes to vanlige misforståelser av skaperverket som natur.

For det første betraktes ikke naturen som menneskets farlige fiende, som kilde for frykt og mistillit, som kaotisk makt som stikker kjepper i hjulene for menneskets kulturelle anstrengelser. Jo mer vi mennesker fremmedgjøres fra naturen, jo mer frykter vi den.

For det andre er det slik at der naturen hovedsakelig sees som et estetisk objekt, blir den guddommelig eller får hellige kvaliteter. Dette syn på naturen har ført til en urealistisk økologisk optimisme som ikke tar hensyn til det virkelig farlige og kaotiske aspekt

ved skaperverket og til de materielle behov hos de mange mennesker som lider av sult og tørst og som ikke har fått oppfylt de mest elementære menneskelige behov.

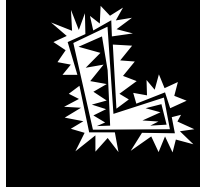
Bibelen fremstiller ikke skaperverket som noe midlertidig, som en dag skal erstattes av noe helt annet når Gudsriket bryter gjennom. Forløsningen er ikke flukt fra skaperverket, men betyr en tilbakevenden til Guds hensikt med skapelsen. Når Jesus helbreder, bringer han inn i skaperverket livgivende krefter som nyskaper og fornyer, og når Bibelen skildrer det fremtidige Gudsrike, skjer det gjennom bilder som understreker at Guds intensjon med skaperverket skal bli gjennomført fullt og helt, i en tilstand der fred og harmoni rår, og der livets krefter har seiret, slik vi finner det i Åpenbaringens skildring av livets vann og livets tre (Åp 22,1–5). Dette hører også med i et teologisk perspektiv på naturen.

Livets vann og livets tre

*«Engelen viste meg nå en elv med livets vann,
klar som krystall.
Den springer ut fra Guds og Lammets trone.
Midt imellom byens gate og elven står livets tre,
fritt til begge sider.
Det bærer frukt tolv ganger
og gir sin frukt hver måned.
Og bladene på treet er til legedom for folkene.
Det skal ikke lenger finnes noe
som er under forbannelse.
Guds og Lammets trone skal være i byen,
og hans tjenere skal tjene ham.
De skal se Guds åsyn,
og hans navn skal være på deres panner.
Natt skal ikke være mer,
og de skal ikke ha bruk for lys av lampe eller av sol,
for Gud Herren skal lyse over dem.
Og de skal herske i all evighet.»*

GUDSTJENESTEN - LIVETS FEST

Basert på artikler av Halvor Nordhaug i samlingene « Fra preken til kompost» (Mellomkirkelig Råd 1994) og «Om alle land lå øde» (Presteforeningen 1990)

ivsnerven i menighetens liv er gudstjenesten. Derfor må også menighetens engasjement for å verne om skaperverket ha sitt utgangspunkt og feste i gudstjenesten. Det er nemlig her, i

kirkens fest for livet at det kan vokse fram en tro med kjærlighet til skaperverkets liv. Det er også denne tro som gjør at vi handler økologisk forsvarlig etter kirketid.

I gudstjenesten tilber og lovsynger vi den treenige Gud, som er skaper, forløser og livgiver. Den er menighetens møte med den oppstandne Kristus, en feiring av livets seier over dødskreftene. Samtidig er gudstjenesten stedet for syndserkjennelse og bekjennelse, for forkynnelse og bønn.

Enhver gudstjeneste til Guds ære har en skapelsesmessig, eller for å si det annerledes: en økologisk, dimensjon. Menigheten feirer messe underveis fra Edens hage og til den himmelske by på jorden, Jerusalem. Kanskje aller sterkest kommer denne økologiske side ved gudstjenesten til uttrykk i sakramentene, der Gud rekker oss sin frelse gjennom dåpens vann og nattverdens vin og brød.

«Gudstjenesten er <Livets fest>. Den er menighetens møte med den oppstandne Kristus, en feiring av livets seier over dødskreftene. Gudstjenesten er selve livsnerven i menighetens liv.»

Slik uttrykte Kirkemøtet seg da det i 1990 behandlet «Liv i gudstjenesten - Gudstjenesten i livet»

Det er en stadig utfordring for oss å feire gudstjenesten på en slik måte at den oppleves som «Livets fest». Hvordan kan kjærligheten til livet, kjærligheten til hele skaperverket få rom i vår gudstjenestefeiring? Hvordan kan menigheten som fellesskap handle for å vitne troverdig om Guds kjærlighet til sitt skaperverk?

Å feire gudstjeneste er å ta del i skaperverkets egen liturgi, slik den er beskrevet i salme 148. Her oppfordres alt det skapte til lovsang: Fjell og hauger, frukttrær og alle sedrer, ville dyr og all slags fe, krypdyr og flygende fugler, konger på jorden og all slags folk, stormenn og styresmenn i verden, unge menn og kvinner, gamle folk og gutter. Alle skal «lovsynge Herrens navn, for hans navn alene er opphøyet; Hans herlighet er utbredt over himmel og jord». I dette per-

spektivet smelter menighetens liturgi i kirken sammen med fuglens sang på kirketaket og vindens sus i kirkegårdens trær til en samlet lovsangstone til den treenige Gud. Tenk om menigheten kunne tro slik om sin egen gudstjeneste og skaperverkets liv at den fikk se sin høymessesamling i dette perspektiv!

Syndsbekjennelse

Et viktig perspektiv ved gudstjenesten som «Livets fest» er at vi som Guds menighet må erkjenne at vi har syndet. Vi har ikke maktet å verne om skaperverket slik Herren har ment at vi skulle. Vår egen livsførsel - både kollektivt og personlig - har ikke vært en sann gudstjeneste for Herren. Vi har valgt å dyrke den materielle velstand selv om dette har gått på bekostning av naturen.

Gudstjenesten må derfor formidle kallet til bot - til erkjennelse av synden og til bekjennelse.

Når menigheten feirer gudstjeneste hvor det særlig settes fokus på forvalteransvaret, kan det være naturlig at innledningsordene om dagens preg også konkretiserer hva syndsbekjennelsen denne dagen særlig rettes mot.

Forkynnelse

Som kristen kirke er det i møtet med Guds ord at vi kalles til bot og omvendelse. Det er ved å høre Ordet forkynt at troen kan styrkes, og det er med feste i denne troen kjærligheten til skaperverket kan vokse. I arbeidet med forkynnelsen av forvalteransvaret kan det trekkes inn konkrete eksempler, dramatiseringer og aktualiseringer som hjelper menigheten både til å se naturens rikdom, skaperverkets storhet og vårt eget konkrete ansvar. Det er viktig at forkynnelsen i gudstjenesten gir menigheten en etisk veiledning i vårt forhold til naturen og miljøet som ikke skaper mismot men utfordrer til fornyet tjeneste.

Hvis gudstjenesten holdes utendørs, eller på særlige dager som Høsttakkefest, ligger det særlig godt tilrette for å utnytte naturen selv i forkynnelsen, slik at menigheten får hjelp til å se hvordan Gud har åpenbart seg selv gjennom sitt skaperverk.

Menighetens forbønn

Menighetens engasjement for naturen og miljøet bør

reflekteres i menighetens forbønn. Det er naturlig at vi som Guds folk vender oss til Gud med bønn om hjelp til det ansvaret vi har og som det er så vanskelig ta.

Ved bruk av Forbønn I,II og spesielt IV kan det formuleres konkrete bønneemner. Arbeidet med bønnene til gudstjenester hvor skaperverket og vår forvaltning av det særlig er i fokus, kan godt gjøres på forhånd i samarbeid med grupper i menigheten som er spesielt opptatt av dette. Konfirmantene kan også trekkes med i å formulere bønner, og kan også delta med å lese bønner i gudstjenesten.

Nattverden - en bekjennelse til jorden

Under overskriften «En ny kurs for kirken» beskrev Kirkemøtet i 1989 visjonen slik.

«I gudstjenesten tar vi søndag etter søndag del i skaperverkets lovsang til Skaperen. I dåpens vann og nattverdens brød og vin innvies både jordens elementer, naturens frukter og våre henders arbeid til å tjene Guds frelsesplan. Dette syn på gudstjenesten må forkynnes i våre menigheter. Slik kan det vokse fram en ny kjærlighet til skaperverket med feste i troens sentrum».

Men hvordan kan den økologiske kapital som kirken forvalter i nattverdens mysterium bli til håp og handling for jordens liv? Hvordan kan denne visjon bli sett og trodd? Hvordan kan menigheten hjelpes til å se at skaperverkets og kulturens plass i Guds frelseshandling er uttrykt gjennom vår nattverdsfeiring?

Søndag klokken elleve blir det selvfølgelig en oppgave for forkynnelsen å preke slik at mennesker får oppleve mer av nattverdens rike fargespektrum, slik at ønsket om en hyppigere nattverdfeiring vil melde seg både hos liturg og menighet.

Nattverdrødet og vårt daglige brød

Ut fra ønsket om sterkere å understreke nattverdfeiringens skapelsesteologiske dimensjon, bør også et mer «naturlig» brød enn de vanlige oblater kunne tas i bruk. Dette prøves nå ut i Den norske kirke med noen menigheter i hvert bispedømme som forsøksmenigheter.

Nattverdets brød og vårt daglige brød henger sammen. Dette uttrykkes klart i den nytestamentlige tradisjon der nattverdmåltidet er rammet inn av et mer dagligdags måltidsfellesskap: agapemåltidet (jfr. 1 Kor 11). Denne ordningen er også belagt i Didaché (ca. år 100), og reflekteres i denne vakre nattverdbønnen:

«Du, Allhersker skapte alt for ditt navns skyld. Du ga mat og drikke til menneskene for at de skulle takke deg. Til oss har du i nåde gitt åndelig mat og drikke til evig liv gjennom din tjener Jesus.»

Frelsens gave i nattverden griper tilbake til skapelsens gaver i ethvert måltid. Nattverdrødet bør derfor peke på sammenhengen mellom skapelse og forløsning, mellom vårt daglige brød og sakramentets gave.

GRØNNE GUDSTJENESTEOPPLEGG

I Grønn som farge i kirkeåret

II Søndager og bibeltekster

III Eksempler

GRØNN SOM FARGE I KIRKEÅRET

KIRKEÅRET utgjør livsrytmen for den kristne menighet. I det lever vi i hverdag og fest, høytid og helg. I det prøves vår tro og viser vårt kristenliv seg - om det er samsvar mellom liv og

lære. Det gjelder også vårt forhold til forbruk og miljø. Derfor ønsker vi å løfte fram de søndager der tekster og preg har «grønne» tanker og utfordringer.

Vi har valgt hovedsakelig å holde oss til **Treenighetstiden**, den grønne kirkeårstid.

Det betyr ikke at andre tider av kirkeåret ikke har tekster og preg som også preker dette. F.eks. bør **Adventstiden** være en god anledning til å holde fram Bibelens nøysomhetsideal - i møte med forbrukerfesten framfor noen. **Fastetiden** er en tid der de fleste menigheter allerede har forbruk og internasjonal diakoni i fokus gjennom Kirkens Nødhjelps fasteaksjon.

Hold fast ved det. Men vi ønsker å vise hvordan tekstene og bønnene i Treenighetstiden taler til oss og viser hvordan vi som mennesker er satt i en helhet med våre medmennesker og vår natur. At forvaltning og ansvar, rettferdighet og «grønne» verdier er bibelske anliggender som vi er nødt til å ta på alvor i vår forkynnelse og gudstjenestefeiring.

Treenighetstiden med sin grønne farge understreker pinsetidens karakter av vekst og modning. Det kristne liv skal vokse og utfolde seg - ikke i en stor ego-tripp, men i samhandling med vår neste og skaperverket forøvrig. «Grønn» bevissthet skulle det egentlig ikke være nødvendig å begrunne for en kristen, det hører med til troens vesen - for den som tror på Gud Fader - Skaperen, Jesus Kristus - Forløseren, og Den Hellige Ånd - Livgiveren og Opprettholderen.

Lykke til med å la Bibelens «grønne» oppdrag slippe til i gudstjenestene - og i andre sammenhenger der kirkeårets tekster brukes, slik at troens grønne livsholdning omsettes i aktiv og konkret handling!

SØNDAGER OG BIBELTEKSTER

Grønn kirkeårstid «grønne innsteg»

DAG	TEKST	INNSTEG
2.s.e.pinse	<p>Koll.bønn 1.r.: 5.Mos 15,7-11</p> <p>1.Joh 3,13-18</p> <p>Luk 16,19-31</p> <p>2.r.: 1.Tim 6,6-12</p> <p>Luk 12,13-21</p> <p>T.t.: Ordsp 30,7-9</p> <p>Jak 2,14-18</p>	<p><i>...forvalte jordens rikdom.. dele dine gaver... Lukk opp hånden for din bror, for de nødlidende og fattige</i></p> <p><i>...vår kjærighet må være sann, ikke tomme ord, men handling.</i></p> <p><i>Den rike mann og Lasarus.</i></p> <p><i>Gudsfrykt med nøysomhet er en stor vinning.</i></p> <p><i>Pass dere for pengebegjær! ...ikke det en eier, som gir livet...</i></p> <p><i>...gi meg hverken armod eller rikdom....</i></p> <p><i>Hva hjelper det om noen sier at han har tro, når han ikke har gjerninger?</i></p>
3.s.e.pinse	<p>T.t.: Ordsp 9,1-6.10</p>	<p><i>La tankeløsheten fare, så skal dere få leve...</i></p>
4.s.e.pinse	<p>2.r.: Luk 15,11-32</p> <p>T.t.: Sal 139,1-12</p>	<p><i>Men da han hadde satt alt over styr.. Jeg vil bryte opp...</i></p> <p><i>Bakfra og forfra omgir du meg.. Guds omsorg og vern for sin skapning.</i></p>
5.s.e.pinse	<p>Koll.bønn</p> <p>1.r.: Rom 14,7-13</p> <p>2.r.: Sak 7,8-12</p> <p>T.t.: Luk 13,1-5</p>	<p><i>Vis oss hvordan vi skal hjelpe hverandre...</i></p> <p><i>Ingen av oss lever for seg selv...</i></p> <p><i>Dere skal ikke undertrykke... og tenke ut ondt...</i></p> <p><i>Dersom dere ikke vender om...</i></p>
7.s.e.pinse	<p>1.r.: 5 Mos 30,11-16</p>	<p><i>Se, i dag har jeg lagt fram for deg livet og det gode og døden og det vonde.</i></p>
8.s.e.pinse	<p>Koll.bønn</p> <p>1.r.: Sal 147,1-11</p> <p>2 Kor 9,8-12</p>	<p><i>..din frelse omfatter hele vårt liv. Lær oss å dele dine gaver med vår neste...</i></p> <p><i>.. sørger for regn til jorden og lar gresset gro...</i></p> <p><i>..sin gave i rikt mål..overflod til all god gjerning.. Han strødde ut og gav..</i></p>

DAG	TEKST	INNSTEG
	<p>Mark 8,1-9</p> <p>2.r.: Jes 49,13-16</p> <p>T.t.: 1 Mos1,1-18</p> <p>Joel 2,21-27</p>	<p><i>Han velsignet dem og bød at de skulle deles ut.</i></p> <p><i>Brødunderet - Jesu omsorg for de daglige ting.</i></p> <p><i>Fryd deg, himmel og juble, du jord...</i></p> <p><i>Og Gud så at det var såre godt.</i></p> <p><i>Frykt ikke, du åkerjord, fryd deg og vær glad!</i></p>
10.s.e.pinse	<p>Koll.bønn</p> <p>1.r.: Matt 25,14-30</p> <p>2.r.: Jes 10,1-3</p> <p>Luk 12,42-48</p> <p>T.t. Sal 8,4-10</p> <p>Luk 16,10-15</p>	<p><i>Gi oss å tjene deg med troskap og bruke dine gaver til gagn for vår neste...</i></p> <p><i>Du har vært tro i lite, jeg vil sette deg over mye.</i></p> <p><i>Ve dem som gir urettferdige påbud...</i></p> <p><i>Hvem er en tro og klok forvalter...</i></p> <p><i>Når jeg ser din himmel, et verk av dine fingrer... ...alt la du under hans føtter</i></p> <p><i>Den som er tro i smått, er også tro i stort...</i></p>
12.s.e.pinse	<p>T.t.: 2 Sam 12,1-19.13</p> <p>Matt 23,1-2</p>	<p><i>Det bodde to menn i en by. Den ene var rik og den andre fattig. Herren sender Natan til David.</i></p> <p><i>Den som er størst blant dere, skal være de andres tjener.</i></p>
13.s.e.pinse	Koll.bønn	<i>..vi takker deg for livet... vi priser deg for jordens skjønnhet..</i>
14.s.e.pinse	<p>Koll.bønn</p> <p>2.r.: 5 Mos 10,17-21</p>	<p><i>...så vi viser vår kjærlighet i handling mot alle dem som du sender i vår vei..</i></p> <p><i>Han hjelper farløse og enker...elsker innflytterne</i></p>
15.s.e.pinse	<p>1.r.: Sal 146</p> <p>2.r.: Ef 5,15-20</p>	<p><i>Han.. skapte himmelen og jorden, havet og alt...</i></p> <p><i>Pass nøye på hvordan dere lever...</i></p>
16.s.e.pinse	<p>Koll.bønn</p> <p>1.r.: Matt 6,24-34</p>	<p><i>Vi takker deg for den verden du har skapt, og for livet du har gitt oss.</i></p> <p><i>Se på fuglene under himmelen... Se på liljene. Vær ikke bekymret.</i></p>

DAG	TEKST	INNSTEG
17.s.e.pinse	Koll.bønn 1.r.: Joh 11,17-27&37-44 2.r.: Rom 8,18-23	<i>Gi din kirke kraft til å tale livets ord... Jeg er oppstandelsen og livet... det skapte skal bli frigjort...</i>
19.s.e.pinse	T.t.: 5 Mos 10,12-14	<i>den høye himmel, jorden og alt.. tilhører Herren</i>
20.s.e.pinse	2.r.: 1 Mos 9,8-17	<i>Dette er tegnet... jeg setter min bue i skyene... den pakten som alltid skal bestå mellom Gud og hver levende skapning...</i>
21.s.e.pinse	Koll.bønn 1.r.: 1.Mos1,27-31 2.r.: 1 Mos 2,18-24 T.t.: 1 Mos 8,15-22	<i>Du har skapt oss som kvinne og mann Gud skapte mennesket i sitt bilde... Dere skal råde over... De skal være til føde.. mannen ga hver levende skapning navn... Det skal myldre..på jorden</i>
22.s.e.pinse	1.r.: Apg 17,22-32 T.t.: Sal 19,2-7 1 Kor 8,5-6	<i>For det er i ham vi lever, beveger oss og er til.. Himmelen forkynner Guds herlighet.. Av ham er alle ting.. vi er skapt til ham.</i>
Bots- & bededag	Koll.bønn 1.r.: Jes 59,1-4&8-9 Gal 5,16-24 2.r.: Gal 6,7-10 T.t.: Matt 7,7-14	<i>Tilgi...våre synder og forsømmelser... ..vender om.. og bærer rette frukter. De stoler på tomhet..., kjenner ikke fredens vei. Derfor er retten langt borte... i stummende mørke. ...fra vår onde natur... ikke arve Guds rike. Åndens frukt er... Det et menneske sår, skal det også høste. ..den Far dere har i himmelen, gir gode gaver Om den vide og den trange port til livet.</i>
Allehelgens- dag	1.r.: Matt 5,1-12 T.t.: Åp 21,1-7	<i>Salige er de tålsomme, for de skal arve jorden. Jeg så en ny himmel og en ny jord...</i>
24.s.e.pinse	Koll.bønn 1.r.: Matt 22,15-22 2.r.: Jer 29,4-7	<i>Gi oss å se vårt ansvar for det du har skapt. Gi keiseren hva keiserens er, og Gud hva Guds er ...plant hager og spis frukten..</i>
26.s.e.pinse	Koll.bønn 1.r.: Am 4,6-8&12-13 Luk 17,20-30	<i>...du som har tider og timer i din hånd... Se, han som former fjellene og skaper vinden... De spiste og drakk, de kjøpte og solgte, plantet og bygde..</i>

DAG	TEKST	INNSTEG
27.s.e.pinse	1.r.: Sal 98,1-10 Matt 13,31-33	<i>Elvene skal klappe i hendene.. fjellene skal juble.. Himmelriket kan lignedes med et sennepsfrø..</i>
Siste søndag i kirkeåret	Koll.bønn 1.r.: Jes 65,17-19 Matt 25,31-46 2.r.: Jes 51,11-15	<i>Du krever oss til regnskap.... Se, jeg skaper en ny himmel og en ny jord. For jeg var sulten..tørst..fremmed..uten klær.. syk...i fengsel... Det du har gjort/ikke gjort... Hvorfor glemmer du Herren, din skaper..?</i>
Høsttakkefest	Koll.bønn 1.r.: Salme 67,2-8 Apg 14,8-18 Luk 12,13-21 2.r.: 5 Mos 26,1-11 2 Kor 9,6-10 Luk 11,3 Tt: Salme 145	<i>...du som har skapt himmelen og jorden. Lær oss å ta imot alle dine gaver med takk. Landet har gitt sin grøde, Herren, vår Gud, har signet oss. Fra himmelen sendte han regn og grøde i rett tid. Der er ikke det en eier, som gir livet... Han ga oss ... et land som flyter med melk og honning. Han strødde ut og ga til de fattige. Gi oss hver dag vårt daglige brød. Herren er god mot alle, barmhjertig mot alle sine skapninger.</i>

Andre «grønne» søndager

Andre av kirkeårets tekster kan også inspirere til gudstjeneste, andakter og samtale omkring vårt ansvar for skaperverket.

1. s. i advent	2.r.: Salme 24	<i>Jorden og det som fyller den..hører Herren til</i>
2. s. i advent (freds- og menneskerettighets-søndag)	1.r.: Luk 21,25-33	<i>Tegn i sol og måne.. Guds rike som kommer</i>
Vingårds-søndagen	1.r.: Matt 20,1-16	<i>Guds forvaltning og rettferd</i>
Såmanns-søndagen	2.r.: Mark 4,26-32	<i>Sennepsfrøets kraft -Guds rikes kraft</i>
4. s. i faste	2.r.: Joh 6,24-36	<i>Livets brød</i>

Bibeltekster om skaperverket (eks.)

Glede over skaperverket:

Salme 19,1-7; Salme 104,13-14; Ordsp 8,22-31;
Matt 6,25-34

Samhørighet med skaperverket:

1 Mos 2,7; 5 Mos 30, 19-20; Jes 40,26-31; 1 Kor
10,16-17; Apg 17,28

Ansvar for skaperverket:

1 Mos 1,24-31; 1 Mos 2, 15 ff; Salme 8;
Matt 21,28-31
Luk16, 19-31 (Den rike mann og Lasarus)
Luk 6, 1-5 (De sultne)
+ Luk 6,20-26 (Saligprisningene)
Matt 19, 16-30 (Jesus og den rike unge mannen)
Matt 20, 1-16 (Arbeiderne i vingården)
1 Kor 11,17-22 (Splittelse i fellesskapet)
Jakob 1, 9-18 (De rike og de fattige)

Skaperverkets smerte:

Jes 24,3-6; Rom 8,18-23, 2. Pet 3,8-13

Skaperverkets avhengighet av skaperen:

1 Mos 9,8-17 (regnbuepakten),
Salme 104,29-30, Jes 54,7-10
Luk 15, 11-32 (Den bortkomne sønnen -
tilbake til livet)

Skaperverket lovpriser skaperen:

Salme 98, Salme 148

Håpet - den nye himmel og den nye jord:

1 Mos 8,6-19 + 9,8-13
Åp. 21,1-6 + 22, 1-5

EKSEMPLER PÅ AVHOLDTE GUDSTJENESTER

ølgende eksempler gjengir gudstjenestene slik de ble holdt. Så er det opp til «gjenbrukerne» å tilpasse dem til egne lokale forhold, evt. bruke deler av dem som «liturgiske byggeklosser».

Eksempel I

Grønn messe for miljø og utvikling

Ås kirke, 1992, v. Halvor Nordhaug

1. Inngangssalme

NoS 281 «Takk, gode Gud for alle ting», v.1-6

2. Åpningsord

L: Nåde være med dere.
Vi er kommet sammen her i Guds hus for å «be for livet»!
Vi er kommet frem for Ham som har gitt oss jorden med planter og dyr, alle vakre landskaper, og menneskene i sitt myldrende mangfold av farger og kulturer.
For alt dette takker vi med sang og med dans. Og vi vil be om at det truede livet må få leve videre. Vår livsform setter livet selv på spill. Naturen dør.
Derfor vil vi bøye oss for Gud og bekjenne våre synder:

3. Syndsbekjennelse

(leses av leikperson fra lesepulsten)

A: Herre, vi sårer jorden som vi er en del av.
Ødeleggelsen vokser som kreft i jordens kropp.
Luft, vann og jord som skal gi oss livet, bærer stadig mer død i seg.

(Kort stillhet, evt. en «klagende» melodistrofe på saxofon, blokkfløyte e.l.)

A: Herre, du ser den himmelropende uretten mellom Sør og Nord.
Vi bryter ned og ødelegger livet for hverandre og for hele ditt skaperverk.

(Kort stillhet ...)

A: Mot din gavmilde kjærlighet, ja mot deg har vi syndet.
Miskunn deg, og tilgi oss, Herre, for Jesu Kristi skyld.

4. Kyrie

(kor/menighet:)

Kyrie eleison. Gud Fader
miskunne deg.
Kriste eleison. Herre Krist,
miskunne deg.
Kyrie eleison. Hellig Ånd,
miskunne deg.

5. Absolusjon - oppreisning

(fra alteret vendt mot menigheten)

L: Slik står det skrevet i 1. Johannesbrev:
«Dersom vi bekjenner våre synder, er Gud trofast og rettferdig, så han tilgir oss syndene og renser oss for all urett.»
Gud handler ikke med oss etter fortjeneste, men etter sin nåde.
Han reiser oss opp når vi faller, så vi kan tjene ham og hverandre.

6. Gloria

(kor/forsanger og menighet): Lovsyng vår Gud

T og M Trad. fra Peru
O: Sindre Eide

1 Forsangere
2 Forsamling

1 Lovsyng vår Gud! Lovsyng vår Gud! Lovsyng vår Gud i det
2 Lovsyng vår Gud! Lovsyng vår Gud! Lovsyng Je - sus
3 Lovsyng vår Gud! Lovsyng vår Gud! Lovsyng DenHei - la - ge

1 Forsangere
2 Forsamling

1 høg - ste. Gud, di er æ - ra i æ - va!
2 Kris - tus.
3 An - de.

Forsangere Forsamling

Hal - le - lu - ja! A - men! Hal - le - lu - ja! A - men!
Hal - le - lu - ja! A - men! Hal - le - lu - ja! A - men!

7. Tekstlesning (velg passende tekst) og preken

8. Nattverd

Nattverdsalme «Når vi deler det brød som du oss gir» (NoS 642)

Under salmen bæres brød, vin og druer frem av dansere. Prosesjonen går opp hele midtgangen og ender ved alteret. Brød, vin og druer legges på alteret. Danserne blir stående rundt alteret.

Nattverdbønn

L: Herre, du er alle gode gavers giver.
Vi kommer frem for deg med brød og vin:
fruktene av jordens rikdom og av våre
henders arbeid. Vi takker deg Herre, og vi
lovpriser ditt navn. For du er god, og din
gavmildhet kjenner ingen grenser.

Menighet/kor synger:

Herre Gud, ditt dyre navn og ære (NoS 268, v.1)

L: Herre, du har betrodd jordens liv i våre
hender, livet til generasjoner som kommer,
og livet til medmennesker i verdens fattige
land.
Bevar oss Herre, fra å legge livet øde.
Gode Gud, bøy de harde hjerter hos oss i
de rike land og hos våre ledere, så vi deler
jordens ressurser rettferdig. Du som deler
ut dine gaver med rund hånd, la oss lære av
ditt eksempel.

Menighet/kor synger:

Gud er Gud, om alle land lå øde (NoS 268, v.2)

L: Herre, du har elsket verden så høyt at du ga
din sønn for å frelse oss.
Du har gitt håp til alt det skapte, både na-
tur og mennesker, ved din Sønnns Jesu
Kristi oppstandelse fra de døde.
I troen på Kristus ser vi frem mot kroppens
oppstandelse fra de døde, og opp mot en
ny himmel og en ny jord, der rettferdighet
bor. Gi oss, Herre, i dette håpet, å arbeide
på livets side i den verden som vi har
ansvar for, inntil den store frelsens dag
kommer.

Menighet/kor synger:

Høye hall og dype dal skal vike (NoS 268, v. 3)

L: Vi takker deg, Herre over himmel og jord,
du som åpner din hånd og metter alt

levende med det som godt er.

Du sendte din Sønn så han skulle lide på
korset, og du reiset ham opp fra døden.

Han er det sanne brød, som kommer ned
fra himmelen og gir verden liv.

I den natt da han ble forrådt, tok han et
brød (*tar opp et lite bakt brød*)
takket, brøt det (*bryter brødet*),
ga disiplene og sa: Ta dette og ét det. Dette
er mitt legeme, som gis for dere.
Gjør dette til minne om meg.

Likeså tok han kalken etter måltidet, takket,
ga dem og sa:

Drikk alle av den. Denne kalk er den nye
pakt i mitt blod, som utøses for dere til
syndenes forlatelse. Gjør dette så ofte som
dere drikker det, til minne om meg.

Alle: Fader vår ...

Sanctus

Menighet/kor synger:

Du er hellig. Du er hel (Salmer -97)

Dansere kan evt. danse under Sanctus. Synges evt.
2-3 ganger.

Nattverdtildeling

L: Kom og ta imot Jesus Kristus, livets brød!

Sanger under nattverden:

NoS 873 Jeg er livets brød (kanon)

Syng lovsang hele jorden (Taizé)

L: Den korsfestede og oppstandne Jesus
Kristus har nå gitt oss sitt hellige legeme og
blod som han ga til soning for alle våre
synder. Han styrke oss og holde oss oppe i
en sann tro til det evige liv. Fred være med
dere.

9. Velsignelse

L: Ta imot velsignelsen!
(*menigheten reiser seg*)

Herren velsigne oss og vår jord!

Herren verne oss mot alt ondt,
og føre oss til det evige liv. Amen

10. Sluttsalme

(*menigheten blir stående*)

NoS 281, v.8 «Syng, dag og natt! Syng hav og jord!»

Eksempel 2

Temagudstjeneste «Himmel og Hav»

v. Dag Nordbø og Stig Lægdene, Gåsvær, Troms, 1990

1. Inngangssalme

Herre Gud, ditt dyre navn og ære
(Salmer -97, v. 1, 4, 5, 8)

1. Herre Gud, ditt dyre navn og ære
over verden høyt i savn må være,
og alle sjele
og alle træle
og hver geselle
de skal fortelle din ære.

4. Ja, før Gud sin ære skal forlise
før skal hav og grummen hval ham prise,
samt og tanteien
som løper leien,
stenbit og seien
og trosk og skreien og nise.

5. Gud er Gud, om alle land lå øde,
Gud er Gud om alle mann var døde.
Om folk forsvimler,
i Herrens himler
utallig vrimler
som slår på Cimler hin søde.

8. Høyen hall og dypen dal skal vike,
jord og himmel falle skal tillike.
Hvert bjerg og tinde
skal slett forsvinne,
men Herrens minne
til tusind sinne skal stige.

2. Kyrie-bønn

L: La oss bøye oss for Gud og be.

Herre, vår Gud.
Vi er her for å be deg for havet og jorda.
Vi kommer til deg med vår takk for alt
levende som du har gitt oss,
for livets mangfold - for fisker, fugler,
dyr og planter.
Men vi kommer også til deg med vår skyld,
for alt vi ødelegger - for rovdrift på naturen,
for urettferdig fordeling av havets og jordas
store rikdommer.

Se i nåde til oss. Tenn gode håp blant oss og
gi oss vilje til handling!

Alle: Kyrie eleison - Gud Fader miskunne deg!
Krisite eleison - Herre Krist miskunne deg!
Kyrie eleison - Hellig Ånd miskunne deg!

3. Gloria

(evt. utvidet laudamus med kor/forsangergruppe)

L: Ære være Gud i det høyeste
Alle: Og fred på jorden blant mennesker som har
Guds velbehag.
Vi lover deg, vi priser deg, vi tilber deg, vi
opphøyer deg.

4. Tema I : Jeg frykter

Tekstlesning : Jesaja 24,4-5

Tekstmeditasjon/minipreken (3-4 min).
En ungdom setter ord på sin frykt for fremtidsper-
spektivene.

5. Salme:

Gud, i en tid da alle krefter røynes
(NoS 730)

6. Trosbekjennelse (veksellesning)

Alle: Jeg tror på Gud Fader, himmelens og jor-
dens skaper.

B: Å misbruke skaperverket er hån mot Gud!

Alle: Jeg tror på Jesus Kristus, Guds enbårne
Sønn.

B: Han har vist oss en annen vei enn forbruk
og egoisme: Alt vi har er gaver fra Gud, og
vi skal dele dem rett mellom oss.

Alle: Jeg tror på Den Hellige Ånd.

B: Ånden vil gi oss kraft og mot til å kjempe
for Guds eget skaperverk.
Den vil vise oss Guds løfter om at jorda en
dag skal bli ny!

7. Tema II: Jeg vet

Tekstlesning: Efeserne 5, 14-17

Tekstmeditasjon/minipreken (3-4 min.). En ungdom
setter ord på kunnskapen, det vi vet skjer rundt oss av
miljøødeleggelse og av positive tiltak for miljøet.

8. Sang:

Fiskervise av Petter Dass (5 vers)

Tekst: Petter Dass Melodi: Ole Olsen

1. Det hender vel otte, du kaster fra totte ditt
snøre for bord, men har ikke lykke til flyndren å
rykke med angel og snor, med angel og snor.

2. Med moie tidt streves,
tidt kastes forgjeves
det snøre for bord;
det blir ei hvers lykke
en flyndre at rykke
med angel og snor.

3. Naar snøret er runden
og senket til bunden
står lykken hos Gud.
Han giver ei skarnet.
Kast derfor kun garnet
i Jesu navn ud!

4. Gud signe din angel
at den ei har mangel
på torsk eller skrei!
Giv fisken af floden.
Gud fylde drag-noden
med levrede sei.

5. Gud give dig nytte
med melk i din bytte,
med øl i ditt krus,
med vin i din flaske,
med sild i din maske,
med brød i ditt hus!

Du har skapt mennesket, og gjort oss til en del av alt som lever.

Du har gitt oss alt vi trenger for å leve et godt liv.

Du har latt din sol skinne over små og store, over rike og fattige, og regnet har gitt liv og vekst.

Himmelske Far, takk for alt som lever og vokser.

Vi ber om at livet må bestå, også i fremtiden.

Gud, vi ber deg.

Alle: Herre, hør vår bønn.

L: Du ser hva vi har gjort med ditt skaperverk. I stedet for å dele - vil vi eie. I stedet for å dyrke - vil vi bruke.

I stedet for å la livet leve - lever vi slik at livet dør.

Vi ber deg for alt livet i havet og på jorda. Hold det i din hånd - og vern det fra ødeleggelse.

Vi ber deg spesielt for alle som rammes av rovdriften på naturen.

For fiskere og deres familier, for dem som mister sitt hjem og sitt arbeid når livet i havet trues.

Vi ber deg for dem som rammes av den skjeve fordelingen av naturens goder, for dem som sulter og lider på en jord der du har skapt livsgrunnlag for alle.

Gud, vi ber deg.

9. Menighetens forbønn

L: Herre vår Gud og Far!
Vi takker deg for alle de rikdommer som du har gitt oss ansvar for.
Du har skapt livet i havet og på jorda.

Alle: Herre, hør vår bønn!

L: Vi ber for alle som har makt og innflytelse i samfunnet.

Gi dem innsikt og mot til å handle rett, selv om det koster mye.

Gi oss alle vilje til å ofre mer av vårt eget i kampen for livet i havet og på jorda.

Gjør oss til tjenere for livet,

for frisk luft og rent vann,

for mennesker og dyr.

Vern oss mot likegyldighet,

egoisme og håpløshet,

og gi oss tro på at det nytter å ta opp

kampen mot forurensning og ødeleggelse.

Gi oss ærefrykt og respekt for alt som lever.

Gud, vi ber deg.

Alle: Herre, hør vår bønn!
Fader vår.....

10. Tema III: Jeg håper

Tekstlesning: Salme 104, 24-30

Tekstmeditasjon/minipreken. En ungdom setter ord på håpet knyttet til gudstroen som drivkraft i et miljøengasjement.

11. Salme:

Alt liv er kalt frem på ditt skapende bud (NoS 721)
eller Den blomstertid nå kommer (NoS 763)

eller Fagert er landet (NoS 740)

12. Velsignelse og utgang

L: Herren være med dere.

Alle: Og med deg være Herren.

L: Herren velsigne deg og bevare deg.

Herren la sitt ansikt lyse over deg og være deg nådig.

Herren løfte sitt åsyn på deg og gi deg fred.

Alle: Amen, amen, amen.

3 x 3 slag med kirkeklokkene

L: Gå i fred. Tjen Herren med glede.

Det ble på gudstjenesten også lest dikt av Rolf Jacobsen:

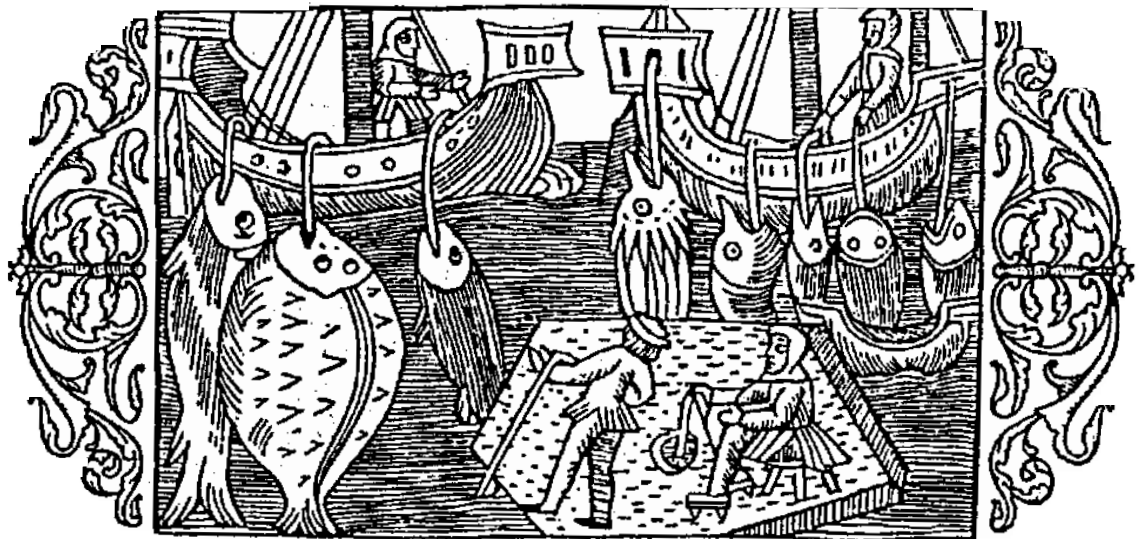
«Landskap med gravemaskiner»

(fra «Hemmelig liv», 1954)

«Om å vokse nedover»

(fra «Tenk på noe annet», 1979)

«Asfalt» (fra «Pusteøvelse», 1975)

Lofotfisket.

Illustrasjon fra «historien om de nordiske folk» den berømte boka til den svenske erkebiskopen Olaus Magnus fra 1555

Eksempel 3

Kveldsmesse «For livet på Guds jord»

Vår Frue kirke, Trondheim, 1995
v. Tom Sverre Nilsen og Dag Aakre

1. Klokkeringing

2. Preludium

3. Åpningsord

4. Salme:

Herre Gud, ditt dyre navn og ære (NoS 268)

5. Syndsbekjennelse

L: Hellige Gud, Himmelske Far! Se i nåde til oss syndige mennesker, som har krenket deg med tanker, ord og gjerninger. Vi kjenner at avmakten og likegyldigheten driver oss til å fortsette med å gjøre det onde.

Alle: Kyrie eleison, Gud Fader miskunne deg.

L: Vi greier ikke forvalte jorden til beste for alle. Vi ser mer på hva som tjener oss, enn på det som skal være mat også til slekter som kommer. Vi er fanget i jaget etter penger, status og makt. Fri oss fra Mammon, som gjør hjertene harde, øder ditt skaperverk og lenker mennesker til fattigdom og urett.

Alle: Kyrie eleison, Gud Fader miskunne deg.

L: Vi har forgiftet vann og hav på jorden. Vi spylet avfallet vårt ut, så havdyrene du skapte, ikke kan leve, og det er blitt vanskelig å finne rent drikkevann. Herre, hjelp oss i vår nød.

Alle: Kyrie eleison, Gud Fader miskunne deg.

L: Vi ødelegger skogene, og utarmer jorden. Vi utnytter fattige land så ørkenen brer seg og regnskogen hugges ned. Vi forbruker jordens energi og ressurser og slipper ut mer av gasser enn skogene kan rense. Du, Herre, som så at alt var godt, frels oss fra

oss selv.

Alle: Kyrie eleison, Gud Fader,
miskunne deg.
Kriste eleison, Herre Krist, miskunne deg.
Kyrie eleison, Hellig Ånd, miskunne deg.

6. Vekslesning Salme 148,1-13 (gruppe I og II)

I: Halleluja! Lovsyng Herren fra himmelen,
lovsyng ham i det høye!

II: Lov ham, alle hans engler, lov ham,
hele hans hær!

I: Lov ham, sol og måne, lov ham,
hver lysende stjerne!

II: Lov ham, du høye himmel,
du vann over himmelen!

I: De skal lovsynge Herrens navn,
for de ble skapt på hans bud.

II: Han lot dem få sin plass for alltid, og gav
dem en lov de ikke bryter.

I: Lovsyng Herren fra jorden,
store sjødyr og alle havdyp,

II: ild og hagl, snø og skodde, du storm som
setter hans ord i verk!

I: Dere fjell og alle hauger,
frukter og alle sedrer,

II: ville dyr og alle slags fe, krypdyr og
flygende fugler!

I: Konger på jorden og alle folk, stormenn og
styresmenn i verden,

II: unge menn og kvinner,
gamle folk og gutter!

Alle: De skal lovsynge Herrens navn, for han
alene er opphøyet;
hans herlighet er utbredt over himmel og
jord.

7. Salme

8. Tekstlesning

9. Dans

(Til musikk danset Eli Torvik opp midtgangen.
Kledd i rødt, livets og blodets farge, uttrykte hun
livsglede og smerte over ødeleggelsene av jorda.)

10. Salme

11. Kor

12. Appell v. Per Aunet, Naturvernforbundet

13. Salme + kollekt som tas opp i benkene

14. Miljølitani

(se kapittel C, side 55)

15. Salme :

Når vi deler det brød som du oss gir (NoS 642)

16. Nattverd

(Ord om nattverden, bønn, Fader vår, innstiftelsesordene, Agnus Dei, invitasjon, nattverdmåltid, tilsigelsesord)

17. Kveldsbønn

L: Herre, vi takker deg for nattverdens
brød og vin.
Vi takker deg for din kjærighet
som er for alle.
Bli hos oss nå når det er kveld
og vi skal gå hver vår vei.
Bli hos oss med din nåde og godhet.
Bli hos oss så vi kan hvile hos deg i
trygghet, slik vi engang i dåpen
hvilte i din favn.
Bli hos oss så vi med håp og glede kan se
fram mot den dagen da vi ikke lenger skal
være gjester og fremmede på jorden, men
barn hos Gud.
Vi takker deg for alt og søker ro i dine
vingers skygge. Amen.

18. Salme

19. Velsignelsen

20. Postludium

21. Kveldsmat

(Gudstjenesten ble holdt i forbindelse med en øko-helg: «Å være kristen i økokrisen», arrangert av Kirkens Bymisjon, Trondheim, Santalmisjonen Trøndelag krets, Trondheim Kristelige Studentlag, Trondheims Indremisjon, Trondheim Kristelige Studentforbund, Norges KFUK / KFUM Trøndelag krets, Korsvei Nidaros.)

Eksempel 4

Temagudstjeneste «Verdens lys - jordens salt»

Om forbruk, forvaltning, rettferd og rett tilbedelse.

Åpningsgudstjeneste på Kirkemøtet 1995,
v. Stig Utnem, Rosemarie Köhn og
Estrid Hessellund.

Ved inngangen ble det utdelt en liten brun bønne til alle gudstjenestedeltakere.

1. Inngangsprosesjon

(korsbærer, liturg, predikant, tekstlesere, forbedere. Disse medbringer saltkar, lys, tekstbok, salmebok, perm med sakspapirer som legges på alteret.)

2. Salme:

Her er vi, Herre (NoS 579) v. 1-5, 8-9
(synges vekselvis menn, kvinner og alle)

3. Inngangsord

L: Velkommen til gudstjeneste!

Vi ser verden gjennom mange forskjellige *vinduer*. I dag skal bønnene, sangene, tekstene i gudstjenesten være våre vinduer. Gudstjenesten hjelper oss til å se hva livskvalitet er i møte med verden utenfor oss selv. Hvis vi våger å *innse* hva vi selv må forandre og forsake for å komme på sporet av Guds vilje, da blir bønnene, sangene og tekstene også som et *speil* for oss.

Slik kan gudstjenesten gi oss mot til handling - til å leve rettferdig i forhold til jorden og vår neste. Lys tennes - og vi er *sammen - om verdens lys og som jordens salt*.

(Her tennes alterlysene).

L: La oss be.

Herre, vi er kommet inn i ditt hellige hus
for å høre hva du, Gud Fader, vår skaper,
du Herre Jesus, vår frelser,
du Hellige Ånd, vår trøster i liv og død,
vil tale til oss.

Herre, lukk nå opp våre hjerter ved din Hellige Ånd,
så vi av ditt ord må lære å sørge over våre synder,
og tro i liv og død på Jesus,
og fornyes dag for dag til et liv i rettferd og hellighet,

ved Jesus Kristus, vår Herre. Amen.

4. Kyrie-røster/-rop

(fra 3 plasser i menigheten)

a. Ghana-kyrie (synges av kor + menighet).
(Se Salmer -97 og s. 59).

b. Røst fra Sør: rop etter rettferd (ropes av en norsk innvandrere):

«Tenk om mine søstre og brødre kunne ha beholdt den jord våre foreldre og besteforeldre dyrket. Men det skulle felles trær og <dyrkes> kjøttkveg - til eksport! Finnes det ikke rettferdighet i verden?»

c. Ghana-kyrie (synges av kor + menighet)

d. Røst fra Norge: rop etter mening/livsglede (ropes av en ungdom):

«Tenk om eg hadde hatt ei heim! Ein heim med både far og mor - kor i all fall ein av dei brydde seg og ikkje var redd meg. Eg lengter etter det som heter <ein god familie> - kan hende skal eg få det sjølv ein gong?»

e. Ghana-kyrie (synges av kor + menighet)

f. Røst fra menigheten: rop etter en meningsbærende gudstjeneste (ropes av en kvinne):

«Tenk om jeg ved å gå på gudstjeneste hadde fått den ro som kunne uroe meg - hadde fått et smil - eller et ord som signaliserte fellesskap, - hadde fått en opplevelse av Kristus-nærvær! Det er den gudstjeneste jeg lengter etter.»

g. Koret synger «Himmelens uro» fra «Messe for en såret jord» (Ketil Bjørnstad/Erik Hillestad)

5. Gloria

- utvidet laudamus med lesning

(Bygget over tekst fra utredningen

«Forbrukersamfunnet som etisk utfordring»

til Bispemøtet 1992).

L: Ære være Gud i det høyeste.

Men.+ kor: Og fred på jorden blant mennesker som har Guds velbehag.

Vi lover deg, vi priser deg, vi tilber deg, vi opphøyer deg.

Kor: Vi hyller deg for din store herlighet. Herre, Gud, himmelske konge, allmektige Fader.

Men. + kor: Vi lover deg, vi priser deg, vi tilber

deg, vi opphøyer deg.

L: (leses)

Herre hellige Gud, når alle våre tanker om vår egen storhet er falt i grus, hva annet kan vi gjøre enn å gi deg all ære.

Når troen på vår verdensdels overlegenhet viskes ut, hva annet kan vi gjøre enn å lovprise deg som himmelens konge.

Når vår velstand ikke gir oss trygghet og vår overflod ikke verner våre hjem på jorden, hva annet kan vi gjøre enn å hylle deg for din store herlighet, du allmektige Fader.

Kor: Herre, Guds enbårne Sønn, Jesus Kristus, Guds Lam som bar all verdens synder, miskunne deg over oss. Du som sitter ved Faderens høyre hånd, hør vår bønn.

Men/kor: Vi lover deg, vi priser deg, vi tilber deg, vi opphøyer deg.

L: (leses)

Vis medynk med oss, Herre. Vi har gått oss vill i verden, fordi vi var mer opptatt av å kartlegge den, enn å finne veien til Deg og hverandre.

Men du vet hvor vi er og hvordan vi metter oss med tomhet.

Du som ved Faderens høyre hånd har det store overblikk og all makt i himmel og på jord, vi takker deg for at du ser oss. Gi oss å se våre liv med dine øyne.

Kor: For du alene er hellig, du alene er Herre, du alene er den høyeste, Jesus Kristus med den Hellige Ånd, i Faderens herlighet.

Men/kor: Vi lover deg, vi priser deg, vi tilber, vi opphøyer deg. Amen.

6. Tekstlesning

(T I og T II leser hver sin tekst som markerer to ulike gudstjenesteholdninger):

T I : Salme 100

T II: Jesaja 1, 12-18

7. Salme:

Gud, i en tid da alle krefter røynes (NoS 730)

8. Preken

med utgangspunkt i Matt 5,13-16

9. Forsakelsen og trosbekjennelsen

(i vi-form)

10. Salme:

«Gud, la vårt hovmot briste» (NoS 708)

11. Forbønn med lystenning

(Menighet + kor synger «Herre, hør vår bønn» mellom hvert ledd. 4 personer står ved lysgloben, og ber hver sin bønn og tenner hvert sitt lys fra Kristuslyset i midten.)

L: La oss samle oss i bønn.

A: Jeg tenner et lys for dem som lever i fattigdom og nød, for krigsofre, flyktninger, foreldreløse og innflyttere i Norge og over hele verden.

Lys tennes

L: Herre, hjelp oss å se våre lidende søskens ansikter - og deg i dem. Fjern vår usikkerhet og åpne våre liv og hender slik at vi kan møte dem med åpenhet, solidaritet og kjærlighet.

Herre, la oss være lys og salt på jorden.

Men/kor: Herre hør vår bønn.

B: Jeg tenner et lys for oss i den materielt rike del av verden, som forbruker jorden og godene du har gitt oss å forvalte, på en uvetting og urettferdig måte.

Lys tennes

L: Herre, du som advarte mot materialisme og forbruk, hjelp oss å innse vår rolle i verdens urettferdige fordeling av ressursene. Herre, la oss være lys og salt på jorden.

Men/kor: Herre, hør vår bønn.

C: Jeg tenner et lys for vår gudstjenestefeiring og det som skjer når mennesker kommer sammen til gudstjeneste her i vårt land.

Lys tennes

L: Herre, du som er verdig vår tilbedelse og som søker fellesskap med oss, du vellet pengevekslernes bord i templet og ville at ditt hus skulle være et bønnens hus. Lær oss å tilbe i ånd og sannhet slik at vi kan

være lys og salt på jorden.

Men/kor: Herre, hør vår bønn.

D: Jeg tenner et lys for Kirkemøtet som begynner i dag, for Kirkemøtedeltakerne, for de sakene som skal drøftes og vedtas, og for alle som blir berørt av konsekvensene.

Lys tennes

L: Herre, du som vil at alle mennesker skal bli frelst og lære sannheten å kjenne, hjelp oss å bringe ditt evangelium ut til alle i ord, i vedtak og i handling, formet av din kjærlighet og nåde.

La oss ikke glemme at sakene handler om mennesker og vårt fellesskap som din kirke.

La oss være lys og salt på jorden, så vi sammen kan glede oss over din store godhet, ved din Sønn, Jesus Kristus, vår Herre, som med deg og Den Hellige Ånd lever og råder fra evighet til evighet.

Men/kor: Herre, hør vår bønn.

Alle: Fader vår

12. Salme:

Kristus er verdens lys (NoS 98)

13. Fredshilsen

L: Herrens fred være med dere!

Men: Hans fred være med deg!

L: La oss gi hverandre et tegn på forsoning og fred!

Her veksles håndtrykk med dem som sitter nærmest og en kan si «Fred være med deg» eller «Guds fred!»

14. Symbolhandling

- «bønnemeditasjon»

Liturgen trer frem og sier:

I min hånd holder du og jeg en liten bønne, den vi fikk ved inngangen til gudstjenesten.

Se på den - den er ganske liten. Kjenn på den - den er ganske blank og fin. Liten, men med stor kraft i seg. Den må legges i jorden for å bære frukt. Den kan også brukes som den er. Sammen med andre bønner kan den bli til næringsrik mat. For oss her i

Nord hører den ikke med til vårt daglige kosthold. For mennesker i andre land er den livets brød.

En liten bønne i din og min hånd knytter oss til våre søsken i Sør, til alle dem som ikke har så mye jord. Tankene våre går til dem som er blitt berøvet den jorden som kunne ha gjort dem mette, og gitt dem trygghet og helse - og håp for morgendagen.

Vi ser på den lille bønnen i hånden vår, kjenner på den og ber:

Gud, vær nær hos våre søsken som sliter og strever, men likevel sulter. Gi dem i dag deres daglige brød. Bevar oss fra en livsform som gjør at vi berøver andre livets opphold. Hjelp oss å leve som lys og salt på jorden.

15. Velsignelse

16. Utgang

L: Gå i fred. Tjen Herren med glede - og med uro!

Salme: Intet er vårt (NoS 714)

(Vers 1 synges mens prosesjonen går ut, menigheten følger etter.)

Eksempel 5

Leirgudstjeneste «Livets tre»

Åpningsgudstjeneste på KFUK-speidernes og KFUM-speidernes landsleir, Solør 1994, v. Elise Sandnes (E) og Sindre Eide (S).

Bakerst på scenen er det plassert 10 «tun-trær» - symboler på livstrær, fellesskap og positiv vekst. Disse skal plantes ut som tun-trær i underleirene, passes og stelles og tas med i den daglige forkynnelse på leiren. Leirens hovedmotto er «Ett tre - flere greiner».

1. Inngang

Klokking (slag med hammer på en jernstang). Bandet spiller først «Herre Gud, ditt dyre navn og ære», så «La oss leke i livstrets krone», mens speidere i «fargerikt fellesskap» myldrer opp på scenen: dekker alterbordet, synger, danser, markerer «lek», slår ring rundt alteret.

2. Fellessang:

«La oss leke i livstrets krone» (se kap.C side 69)
(Danserne lager bevegelser til omkvedet)

3. Nådehilsen og introduksjon

(på norsk og engelsk)

E: Nåde være med dere og fred fra Gud vår Far og Herren Jesus Kristus.

S: Grace to you, and peace, from God our Father and the Lord Jesus Christ.

S: Nåde og fred - det er flotte ord.

E: Ja, og når jeg står her og ser dere akkurat nå, ser ut over denne fantastiske fargesprakende forsamlingen, så blir jeg så glad at jeg har lyst å rope alle flotte ord som jeg kommer på: lek, latter, farger, fellesskap..

S: Sol, sommer, venner, danse, syng..

E: Nåde og fred være med dere - det er Guds hilsen til landsleiren på Solør 94.

S: Ja, og med dette vil Gud si: Jeg vil at dere skal ha det fint sammen, gjøre gode ting sammen - og jeg vil være med dere.

E: Når jeg står her og ser dere, da danser hjertet mitt og jeg tenker på ordene på den første siden i Bibelen, i skapelsesberetningen: «Gud så på alt det han hadde gjort, og se, det var overmåte godt!»

4. Lovsang:

Måne og sol (NoS 943)

5. Tekstlesning

E: La oss høre Herrens ord

Alle: Gud være lovet...

I. lesning (v. gutt):

Hør om hvordan Gud skapte alt godt, gjenfortalt etter første Moseboks andre kapittel:

«Gud Herren hadde skapt jorden og himmelen. Han hadde latt jorden stige frem av vannet, og den var ennå naken og våt og kald, og damp veltet frem av jorden og skjulte den. Da formet Gud mennesket Adam. Han skapte ham av våt leirjord og la seg på kne over ham og blåste livets ånde inn i hans nesebor, så mennesket ble et levende vesen. Og Adam trakk pusten, reiste seg opp og frøs.

Gud forsto at han måtte gi mennesket et sted hvor det kunne trives. Og mot øst, der solen kommer fra, var det allerede lunt og tørt, og der plantet Gud en hage til mennesket, i landet Eden. Han anla en vakker hage med åser og daler, han kledde jorden med grønt gress og prydet den med blomstrende urter, han lot alle slags trær vokse frem. Trærne var prektige å se på og gode å spise av, og størst blant dem var Livets tre som vokste opp over skyene, og røttene drakk av verdensdypet, som på dette stedet veltet opp av jorden i en kilde.»

II. lesning (v. jente)

Hør lovsangen om Guds visdom i skaperverket, slik det står skrevet i Salmenes bok, i Salme 104:

Lov Herren, min sjel! ... (Salme 104, 1-2a; 24, 30, 33)

6. Vekselsang:

Lovsyng vår Gud (Salmer -97)

7. Dialogpreken

over Joh 15, 1; 4; 5 «Jeg er vintreet, dere er grenene..»

Slutter med «Syng lovsang, hele jorden»

8. Trosbekjennelsen

9. Fellessang:

Livet vant, dets navn er Jesus (NoS 195)

Salmen utføres også som «liturgisk dans» med alle 8000 deltakere. Danseleder instruerer fra scenen.

10. Forbønn/ Fadervår

E: La oss vende oss til Gud i bønn.
Herre, vår Gud, du kjenner oss og elsker oss alle. Du vet at vi har gjort deg imot. Vi har glemt deg og det du vil vi skal gjøre. Vi har tenkt mer på oss selv enn på andre.
Tilgi oss, for Jesu skyld.

Alle: Hør vår bønn (Iver Kleive) (se kap. C, I, 8)

Gutt: Gode Gud, vi takker deg for alt du har skapt så vakkert og fint.
Vi ber for jordas fremtid,
om fred og rettferdighet i alle land.
Takk for at vi får være grener på livstreet.
Takk, Jesus Kristus, for at du gir oss kraft og livsmot.
Vi ber om at stadig flere mennesker må få høre om deg og høre til hos deg, Herre.
Takk for at vi som er her på landsleiren, får være med i misjonens store sammenheng.
Gi kraft og styrke til alle misjonærer, til alle kristne brødre og søstre i alle land i verden.
Hjelp dem og oss til alltid å være dine hender og føtter.

Alle: Hør vår bønn...

Jente: Herre, takk for at vi får komme til deg med alt det vi tenker på.
Takk for at du vil være sammen med oss og alle mennesker på jorden både i sorg og i glede.
Vi ber for barn som har det vanskelig, for dem som er på flukt, for dem som sulter, for dem som blir mobbet, for dem som ikke synes de er gode nok.
Hjelp oss til å være gode mot hverandre.
Hjelp oss å oppmuntre hverandre og gi hverandre glede og mot til å leve.

Alle: Hør vår bønn...

S: Allmektige Gud, for din kjærlighets skyld overgir vi oss til deg.
Vi legger landsleiren i dine hender, og ber om at du må være tilstede i alt som skjer her disse dagene.
Herre, gi oss glede! Gi oss styrke!
Vær oss nær!

Let us pray The Lord's Prayer, each in our

own language:
Fadervår...

Alle: Hør vår bønn...

11. Utplantning av tun-trærne

Orkesteret spiller «La oss leke..», speidere og underleirprester fra hver underleir kommer frem og henter trærne. Det sies noen ord om symbolikken.

12. Velsignelsen

(på engelsk og norsk)

S: La oss prise Herren

Alle: Gud være lovet...

E: The Lord bless you and watch over you.
The Lord make his face shine upon you and be gracious to you.
The Lord look kindly on you and give you peace.

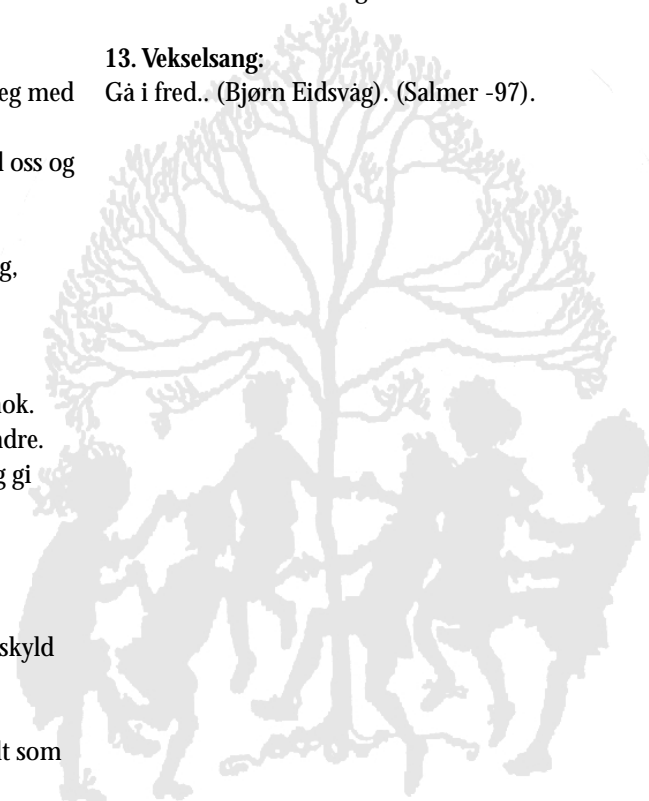
S: Herren velsigne deg og bevare deg....

Alle: Amen (x 3)

3 x 3 klokkeslag

13. Vekselsang:

Gå i fred.. (Bjørn Eidsvåg). (Salmer -97).

Eksempel 6

Sommergudstjeneste

(for psykisk utviklingshemmede m.fl.)

v. Morten Svendsen, Oslo

Kirkeklokkesang.

(prest og forsamling synger sammen mens kirkeklokkene ringer):

Bängelibinga, nå skal vi ringa
Bingelibang, til kirkegang
Bingelibange, kirken rommer mange
Bingelibång, skynd deg og kom!

1. Forspill:

Den blomstertid nå kommer (melodi NoS 763)

2. Inngangsprosesjon/dekking av alterbord/sang

Kom la oss samles ved Guds bord og gjøre det i stand
og dekke på med duk og lys til tjeneste for Han!

Refr.: :/Vi samles her i Jesu navn :/: i Jesu navn.

Vi gir hverandre hendene for venner er vi nå,
og lager ring om alteret, i midten skal det stå.

Refr.

Så setter vi oss stille ned og ser på lysets skinn,
det minner om at Gud er nær, i hjertet vil han inn.

Refr.

(Salmer -97. Tekst: Arne E. Sæther. Melodi: Holm W. Holmsen).

3. Syndsbekjennelse

(Mel. trad. «It's me, it's me, it's me, o Lord»)

:/:Møt meg, møt meg Gud,
når jeg bøyer kne for deg :/:

Prest: :/Mine tanker, mine ord og mine gjerninger,
ta hånd om all ting du, min Gud:/:

Alle: :/Møt meg, møt meg Gud, når jeg bøyer
kne for deg ./:

Prest: Dersom vi bekjenner våre synder, er han
trofast og rettferdig, så han tilgir oss syndene og ren-

ser oss for all urett. (1 Joh. 1,9)

4. Bønnerop

Alle: Kyrie eleison, Gud Fader, miskunne deg
Kriste eleison, Herre Krist, miskunne deg
Kyrie eleison, Herre, Hellig Ånd,
miskunne deg

5. Lovsang

(Vekselsang. Tekst fra Familiegudstjenestens inn-
gangsord. Melodi: Per Tveit) -se neste side

Prest: La oss prise Herren vår Gud!

Alle: Gud er vår far.

Prest: Her i sitt hus tar han oss inn i varme og lys.

Alle: Gud er oss nær.

Prest: Nå skal hans ord lede oss rett og styrke vår
tro.

Alle: Gud er vår far. Vi er hans barn.

Nå vil vi prise ham, nå er han her.

Prest: Syng for Herren, pris hans navn!

Forkynn fra dag til dag hans frelse!

Alle: Måne og sol, skyer og vind (NoS 943)

6. Forkynnelse av Guds ord

Prest: La oss høre Herrens ord!

Alle: (melodi: refr. NoS nr. 349):

Ære være deg, O Gud, Halleluja!

Fader, Sønn og Hellig Ånd, Halleluja!

Prest: Den som tar imot Guds ord

Alle: Halleluja!

Prest: Blir Guds barn på denne jord.

Alle: Halleluja!

Alle: Ære være deg, O Gud.....

Lesning: Salme 8

7. Salme:

Herre Gud ditt dyre navn og ære (NoS nr. 268)

Lesning: Matt.6,25

8. Salme:

Fader, du har skapt meg (NoS nr. 878)

9. Preken:

«Guds glade vandrere»

(Fra sangen «Den glade vandrer kalles jeg» til det å
være «Guds glade vandrere» - en pilgrim som lever i
Guds hage sammen med mange andre, en hage vi

LOVSANG

T/M: Per Tveit
Pianoarr.: H.W. Holmsen

G A¹³ A⁷ D Liturg D D/F# G D/F#

La oss pri- se Her- ren vår Gud

Menighet G G#m^{7(b5)} Asus⁴ A⁷ Liturg D D/F# G D/F#

Gud er vår far. Her i sitt hus tar han oss inn i

Em⁷ A⁷ D Men. Hm Em/G Lit. A⁷ D

var - me og lys. Han er oss nær. Nå skal hans ord

Hm G Em Asus⁴ A⁷ Alle D D/F#

le- de oss rett og styr- ke vår tro. Gud er vår far,

G D/F# G D/A A⁷ D

vi er hans barn. Nå vil vi pri- se ham. Nå er han her.

skal dyrke og ta ansvar for og siden gi videre...)

10. Salme:

Himmelske Far, du har skapt oss (NoS nr. 715)

11. Menighetens forbønn

Her leses enkle bønner på en linje. Avsluttes med

«Det ber vi om», hvoretter alle synger:

«Herre, hør vår bønn»

Fader vår (synges)

12. Salme:

Guds kjærleik er som stranda og som graset

(NoS nr. 727)

13. Velsignelsen

(Melodi: refr. NoS nr. 349)

Alle: Ære være deg, O Gud, Halleluja!
Fader, Sønn og Hellig Ånd, Halleluja!

Prest: Herren vil velsigne deg.

Alle: Halleluja!

Prest: Herren vil bevare deg

Alle: Halleluja!

Alle: Ære være deg, O Gud.....

13. Utgangsprosesjon/sang:

(Mel: Kom, la oss samles ved Guds bord - Holm W. Holmsen. Tekst: Arne Sæther).

Takk gode Gud, for denne rast,

du gav oss mat og fred.

En niste har vi fått med oss, vi drar på ny avsted.

Refr. :/:Så går vi ut i Jesu navn:/: i Jesu navn.

Hjelp oss å dekke bord for dem

som roper etter brød,

å være dine hender her for dem som er i nød.

Refr.:

Takk Herre Krist at du gir trøst og glede på vår vei.

Du bringer lys og lar oss se at mørket frykter deg.

Refr.:

Det vises også til artikkel av Morten Svendsen i temanummer «En kirke for alle», PRISMET nr. 4, 1990.

Eksempel 7

IKEA-gudstjänst, Sundsvall, Sverige

Dette er et eksempel på en varehus-gudstjeneste som ble holdt på Bibeldagen -96 i Sköns församling og overført i svensk fjernsyn.

Dersom noen vil holde en varehusgudstjeneste i Norge, kan man hente elementer fra denne gudstjenesten og tilpasse den tekster og salmer som man synes passer.

Jan Bränström, kyrkoherde i Sköns församling forteller:

På et tidlig stadium diskuterte TV-folket hvilket «trekkplaster» - en kjent publikumsmagnet, som skulle engasjeres. Vi i menigheten ville ikke ha noe slikt. Først og fremst var plassen, varehuset, en «magnet» nok, og dessuten ønsket vi ikke en gudstjeneste som et kaféprogram eller kulturell happening. Den skulle være en enkel gudstjeneste der den lokale menighet tok inn på varehuset og der feiret gudstjeneste. Det markerte vi med enkle attributter, som kors, lysestake og alba, og lot for øvrig lokalet være som det var.

Det spennende med denne gudstjenesten var at miljøet ga så mange gode muligheter til å legemliggjøre hvordan Guds hellighet kan være en naturlig del av hverdagen. Varehuset ble, tross TV-kameraer og åpne butikker, en kirke, for der skjedde det et møte med Gud, i all enkelhet, men likevel. Vi hadde visse motforestillinger om at kommersen skulle forstyrre, men det ble ikke slik. En stresset mann kom farende inn under forbønnen. Da han oppdaget hva som skjedde, bråstoppet han og tok av seg hatten. Umiddelbart kjente han en atmosfære med et annerledes nærvær.

Vi skal ikke være redde for å gå ut i andre miljøer, Jesus var ikke det.

Program for IKEA-gudstjenesten.

Gudstjenesten startet med musikk, og kunderadioen annonserte gudstjenesten.

1. Vi inntok våre plasser, tente lys og bar inn et prosesjonskors.
2. **Salme nr. 218** (i Svenska Kyrkans Psalmbok): Jag har ofta frågor, Herre. (Alt. på norsk: Gud går her på jorden - «Treklang» nr. 6, Alt står i Guds faderhånd NoS 308).
3. **Innledningsord** ved en av prestene (utdrag):

Hit kommer vi for å kjøpe eller også drømme. Dette er et sted som med sin overflod viser vår rikdom - og vår fattigdom. Hva gjør kirken her i «Mammons tempel»? Vi vil ikke heve en pekefinger mot dem som selger og kjøper. Vi har alle del i det samfunn som bygger på kjøp og salg. Her har jeg en hundrelapp - hva kan den gi? Den kan kjøpe liv - som mat, klær og annet vi trenger. Jeg kan gi den bort til andre som trenger pengene. Men den kan også føre til død, ved at penger kan bli så viktig for et menneske at det fyller hele dets liv. Begjær etter penger og eiendeler trenger unna alt annet. Bibelen lærer oss at vi skal være forvaltere. Det som er «vårt» - det forvalter vi. Det burde lære oss at det finnes så mye mer i livet enn våre eiendeler.

Samtidig, i dagens samfunn, må altfor mange snu på skillingen for å få tilværelsen til å gå opp. De skal absolutt ikke få høre at deres kamp for den daglige tilværelse er feil. Den «urettferdige mammon», slik Jesus sier, bor ikke i varehuset eller butikken, men her! - inne i oss - som et begjær! Det gjelder alle. I dag feirer vi gudstjeneste her i varehuset. For Gud går med oss på gater og torg, og - i kjøpesenterets brus. Hadde Jesus levd på jorden i dag, så hadde han helt sikkert gått hit, fordi det er mennesker her. Også i dag er han med oss og vil dele av sin kjærlighet i våre liv - våre hverdagsliv.

Barnekoret synger om det:

4. Sang - Jag vil säga Gud en sak.

Innledn. forts.:

Det er mange her i dag. Noen uten særlig motgang, lykkelige og vellykkede. Men også de som kjemper for hver eneste dags eksistens. Hvert steg kan være plagsomt, og i den største folkemengde kjennes ensomheten enorm. De fleste av oss er vel et sted midt imellom. Vi bærer på glede og det som tynger. Det synes ikke alltid utenpå, vi bærer det først og fremst inni oss. Iblant lar vi masken falle, når vi møter den vi kan stole på.

Thomas Tranströmer sier i et dikt om tillit - «Sanningbarriären»:

Så mycket vi måste lita på
för at kunna leva vår daglige
dag utan att sjunka genom jorden!
Lita på snömassorna som klamrar sig fast
vid bergslutningen ovanför byn.
Lita på tysthetslöftena och samförståndsleendet,
lita på att olyckstelegrammen inte gäller oss
och at det plötsliga yxhugget inifrån inte kommer.
Lita på hjulaxlarna som bär oss på motorleden
mitt i den trehundra gånger förstörade
bisvärmen av stål.
Men ingenting av det där
är egentligen värt vårt fortroende.
De fem stråkarna säger att vi kan lita på någonting
annat, och de följer oss en bit på väg dit.
Som när ljuset slocknar i trappan och handen
följer med förtroende - den blinde ledstängen
som hittar i mörkret.

Innl. forts.:

Alle har vi et behov for å kunne stole på våre omgivelser, kunne kjenne tillit og våge være akkurat de vi er. Få stille spørsmål og dele livets gleder og sorger. Tilliten er en guddommelig gave - den er medfødt. Barn må stole på de som tar hånd om dem mamma, pappa og alle som står omkring. Det er like viktig å kjenne tillit som voksen. Vi må øve oss i det for det finnes dessverre så mye mistillit, skuffelse og svik - som sier: «stol bare på deg selv». Ja, stol på deg selv, men stol også på ditt medmenneske - og stol på Gud. Han vil at vi skal kjenne oss hele. Han vet dine og mine behov om å bli sett, akseptert - og elsket.

5. Bønn:

Herre, vår Gud.

Du ser når vi sviker oss selv, våre medmennesker og deg og ditt skaperverk.

Vi ber deg: hjelp oss å våge tro og stole på de gode muligheter vi har fått.

Hjelp oss å stole på at du gjennom tilgivelse og gjenoppretting stadig gir oss nye muligheter i livet.

Gjør oss hele og dra oss til deg. Amen.

6. Kyrie - (kor m. solister).

7. Tilsigelsesord - Jer 29,11:

«For jeg vet hvilke tanker jeg har med dere, sier Herren, fredstanker og ikke ulykkestanker.

Jeg vil gi dere fremtid og håp.»

8. Zulu-Laudamus. Salme nr. 697:5 (Svensk Salmebok)

(Alt. på norsk: Måne og sol - NoS 943).

9. Intro til tekstlesingen

(med noen ord om Bibeldagen).

10. Tekstlesing - 2. Tim. 1,7-10 (leses av en ansatt fra en av butikkene).

11. Salme nr. 89 (i Svensk Salmebok):

Se, jeg vill bära ditt budskap, Herre.

12. Evangelielesning: Matt 14,22-33.

13. Sang ved voksenkor: Didn't the Lord...

14. Preken med tema: Tillit - tro.

Avsl. med: Våg å kjenne tillit. Stol på at du kan være Guds utstrakte hånd til et medmenneske. Det gjelder å kunne bli stille, lytte og våge tro. Troen er ikke en garanti for å slippe det som er tungt. Økonomien forandres ikke. Heller ikke angsten for arbeidsløsheten. Helsebeskjeden blir ikke annerledes. Men med overbevisningen om at du ikke er alene, blir veien lettere å gå. Når vi forstår hva det betyr å elske vår neste, forandres vi. Vi forstår at vi alle er enestående og verdifulle i vår Skapers øyne. Vi, ikke pengene eller tingene, betyr mest. Kjærligheten er viktigst. Da blir det en livsinnstilling å være Guds hender i tilværelsen. Hender som elsker, trøster og hjelper. Våg å være stille og lytte etter fotsprene:

Dikt av Nils Ferlin:

Kan du höra honom komma,
att han kommer som en psalm
-så djup og så drömmande stilla
han vandrar dej til mötes i dagarnas kvalm
och han vill deg inte alls något illa.
Ty han talar ej latin - som den grå teologin,
vilken halkat på sin egen halhets halka -
Men han talar som en ton ur en mjuk violin
och han talat såsom aftonens svalka.

15. **Sang ved barnekoret** : Det duftar av himmel på jorden.
16. **Trosbekjennelse:** Salme nr. 810 (fra Psalmer i 90-talet): Jag tror på en Gud. (Alt. på norsk: Fader du har skapt meg - NoS 878).
17. **Kollekt - innl.:**
Vår viktigste eksportartikkel er et ord på tre bokstaver - håp!
(Deretter om hjelpearbeidet i det tidligere Jugoslavia og kollekten til Lutherhjälpen, tilsvarende Kirkens Nødhjelp i Norge).
18. **Salme nr. 256** (Svensk salmebok): Var inte rädd...
(Alt. på norsk: Gå gjennom byens lange, rette gater -Salmer -97).
19. **Forbønn** fordelt på tre forbedere.
La oss be:
1. Herre, vår Gud, vi ber for alle mennesker som får være dine hender. Dem som arbeider i hjemmepleien, i eldreomsorgen, i sykepleien, ja, alle dem som trøster og hjelper. Vi ber at de skal holde ut, ha tålmodighet og kjærighet. At de forvalter ditt kjærighetsbudskap godt. Vi ber for alle som arbeider i dette hus og lignende steder i vårt land. For den uro, men også den glede de bærer med seg. For verkende rygger og ømme ben, for arbeidsfellesskap og kameratskap.
2. Vi ber for alle barn i verden, der ute og her hjemme. Mest ber vi for dem som mangler det de trenger - mat, klær, trygghet og kjærighet. Vi ber for dem som kjenner seg sviktet. Hjelp dem å våge å stole på andre igjen. Hjelp oss å stole på Deg, at du er med oss og gir oss mot til å leve slik at vi selv og de vi møter, vokser og modnes som mennesker og som dine barn.
3. Vi ber for dem som søker tilflukt i vårt land, men som ikke får noen plass. Åpne våre hjerter og gi dem håp om en meningsfull framtid. Vi ber for den jord vi lever på. Hjelp oss å se vårt ansvar, verne den og gå forsiktig fram. Vi ber for alle som er samlet til denne gudstjeneste. Hjelp oss, Herre, å se alt det gode vi får gi og ta imot. At vi, når vi nå går ut i hverdagen kan kjenne at vi er dine kjærighetsfylte hender som du regner med. Amen.
20. **Fader vår.**
21. **Gabi, gabi:** Afrikansk sang ved voksenkoret (a capella).
Gabi, gabi, Lova Herren vår befriare (2x).
Han löser de fångna, ger bröd åt hungrande (2x).
22. **Velsignelsen.**
23. **Salme nr. 333** (Svensk salmebok):
Änglarna sjunger i himlen.
(Norsk: Himmelen toner av lovsang - Salmer -97).
24. **Utsendelsesord:**
Så skal vi bryte opp herfra. Må Gud vandre med oss alle ut i hverdagen!
25. **Utgangssang:**
Vi ska vandra i Guds kärleks ljus (Siya hamb')
(Norsk: Vi vil vandre i Guds kjærighets lys - «Syng lovsang hele jorden» nr.80).

Eksempel 8

Grønn gudstjeneste for/ved konfirmanter

Hentet fra «JEG ER», konfirmantopplegg utgitt av Kirkerådet, Bibelselskapet og Kirkens Nødhjelp, skrevet av Leif Jarle Theis.

Tema X i dette konfirmantopplegget er viet natur og miljøspørsmål. Det inneholder et fullstendig opplegg for konfirmantweekend og forberedelse og gjennomføring av egen Høsttakkefest/Miljø-gudstjeneste. Fra det siste har vi hentet følgende:

Gudstjenesteverksted/gruppearbeid

A: Innsteg -

samtale om jordens tilblivelse, skaperverket og vår tids miljø-ødeleggelser.

Grunn til takknemlighet for skaperverket - takk til Gud.

Grunn til bekymring for naturen/miljøet - uttrykk i praktisk handling og bønn til Gud.

B: Gruppearbeid.

1: Dramatisering/Pantomime - 1.Kong 17,2-16. Fordele roller og øve.

2: «Bruk hodet. Vi har bare én klode.»

Lage collage med bilder og overskrifter fra aviser og tidsskrifter som sier noe om miljøkrisen.

3: Mennesket og skaperverket

Figuren på s.33f i «Namaste» (KN) tegnes på transparent el. plakat.

Skriv de fem ordene som beskriver vårt forhold til naturen.

4: Handlingsplan.

Velg de fire viktigste vanene dere ønsker som handlingsplan for et bedre miljø fra «10 små vaner for miljøets skyld».

5: Tekstlesing/lystenning.

1.leser: Vi tenner et lys for vannet på jorden. Sal 104,1 & 5-13.

2.leser: Vi tenner et lys for luften vi puster i.

Sal 104,1-4.

3.leser: Vi tenner et lys for jordsmonnet som gir næring til planter og dyr. Sal 104,14-18 & 27-28.

6: Forbønn for vannet på jordkloden.

Lage en forbønn som både beskriver vannforurenningen og litt om hva vi kan gjøre for å bevare vannet rent.

7: Forbønn for luften som omgir oss.

Bønn for luften, jmf. bønn for vannet.

8 Forbønn for jordsmonnet.

Bønn for jordsmonnet, jmf. bønn for vannet.

Liturgi for konfirmantgudstjeneste/høsttakkefest.

HERREN GRUNNLA JORDEN!

1: Prosesjon

(frukt, grønnsaker, blomster osv. bæres inn).

2: Åpningsord

- kort om gudstjenesten v. en konfirmant eller presten.

3: Åpningssang

4: Syndsbekjennelse

(f.eks. første ledd av forbønnen i Familiegudstjenesten).

5: Kyrie og Gloria

6: Skriftlesing

1.Mos 1,1-28 (to lesere).

7: Trosbekjennelsen.

Liturg: Syng for Herren, pris hans navn...
Alle synger: Måne og sol..

8: Evt. sang ved kor

(konfirmanter el. barnekor).

9: Fellessang/salme.

10: Prekendel

Konfirmantene deltar med sine gruppearbeid:
Gr.1 - Drama/pantomime, 1 Kong 17,2-16.

Gr.2 - Collage.

Sang: Herre, din jord bærer mat nok...

Gr.3 - Mennesket og skaperverket. Transparent eller plakat.

Gr.4 - Handlingsplan.

Gr.5 - Takk for jorden.

Salme 136,1-9 og 23-26 leses + kort betraktning.

11: Salme

12: Forbønn for jorden

Gr.6 - for vannet Gr.7 - for luften Gr.8 - for jordsmonnet

Fader vår

13: Velsignelsen

14: Sang/Utgangsprosesjon

Kirkekaffe med utlodning eller auksjon av frukt og grønnsaker til inntekt for KN, misjonsprosjekt el.l.

Eksempel 9

JEGERMESSER

«Jeger-otte», Vinger (i Hedmark)

v. Knut Kind

Presten forteller:

Skogen og naturen har i uminnelige tider preget folket og livet i Austmarka øst for Kongsvinger. Fra gammelt av utfoldet også her jegerne og samlerne seg. Austmarka fikk egen kirke på 1800-tallet, men også gudstjenester ute i naturen på gamle boplasser og tun er blitt vanlig noen ganger i året, - noe det trauste bygdefolket slutter godt opp om. Kanskje et signal om at de ønsker en kirke som synes og møter folket der de er og utfolder sitt liv i alminnelighet. Det bor mange «jegere og samlere» på Austmarka fortsatt.

Høsten 1992 planla menighetsrådet en gudstjeneste i forbindelse med høstjakta. «Jeger-otte» kalte vi den. Invitasjonen gikk til alle elgjaktlaga i bygda, men også til andre jegere/ikke jegere. Det ble god respons og bortimot 100 % oppslutning fra de spesielt inviterte.

Naturen, skogen og viltet har en egen, ofte spennende og fasinende historie. Som jeger og prest har jeg mange ganger tenkt: Her er mye til felles med det vi i kirken kaller skaperens uutgrunnelige mysterium! Går vi i kirken til gudstjeneste, går vi ut i naturen, i villmarka, blir det som Hans Børli også sier «å lytte seg inn til det som er attom alt».

Med slike overveielser og lengsler samles vi til «Jeger-otte».

Forberedelse.

Vi har tent tre tyribål som symbol - for å si at vi her er samlet i Faderens, Sønnens og Den Hellige Ånds navn. Jegerne samles og fordeler seg slik skogsfolk gjør ved bålene. Korset som er lagd av hvite bjørkestammer, er reist ved den store steinen som blir «alter» for anledningen.

Gudstjenestens forløp.

1 En av jegerne blåser i jakthornet, fire korte støt.

Det betyr: samling! - herover!

Det er visst noen som har et budskap...hør: panfløyta triller frem toner fra skogens eget potpuri!

2 En av bygdas egne folk stemmer i «Store Gud, vi lover deg», mens panfløyta triller i bakgrunnen.

3 Presten ønsker velkommen og minner om budskapet «En stor Gud som viser oss noe av seg selv». (En jeger nikker gjenkjennende til slikt budskap.)

4 Bønn:

Hellige treenige Gud. Takk for ditt skaperverk som forteller om makt og avmakt.

Takk at du også selv synlig kom til vår jord, da Jesus, vår Frelser, lot seg føde.

Takk at du gir oss livet, gir mening og frihet.

Vi samles, Herre, i beundring og med takk. Amen.

5 Preken:

En som har fulgt meg i forberedelsene til denne «Jeger-otte» er *Hans Børli* med det han har skildret og delt med oss av dikt og funderinger over livets små og store ting:

Under himmelen

Tro ikke at
jeg kommer fra små forhold!
Himmelen sto alltid
åpen over meg.
Jeg hadde mine år
med syvstjerna som nabo
og vinden som omgangsvenn.
Jeg kjenner de lave maurstiene
mellom brakne strå på jorda,
men også lengselens kongevei av lys
der Guds fotspor står tegnet
i stjernestøvet.

Jeg er et menneske. Jeg har
erkjent storheten i det
å være så uendelig liten.

(Fra «Landskap -81»)

6 Sang: Sangeren stever salmen «Eg ser deg Gud» (Vårsøg) i veksel med tverrfløyte-spill

7 Dagens tekst leses: 1 Mos 9, 8-17

- om Gud som setter regnbuen som tegn på himmelen, tegn på at han aldri vil glemme menneskene. Det er som om Gud sier: Vårsågod, menneske! Ta vare på jorden, forvalt den, lev videre, gled deg og

takk din Gud.....

8 Salme/solosang: «Ein fin liten blome i skogen eg ser...» (NoS 493)

9 Forbønn:

Gud, - Fader, Sønn, Hellig Ånd.

Du som har skapt vår verden med skjønnhet og alt liv

og gitt oss i oppdrag å ta vare på det skapte med glede og ansvar,

vi ber deg i dag for jorden og alt det som fyller den

- for lufta at den må forbli ren og frisk

- for vannet at det forblir helsebringende og livgivende

- for skogen at den fortsatt blir grønn og vakker

- for dyrelivet fra de minste til de største.

Herre, vi ber for jakttida som vi nå er inne i;

om varsomhet i vår omgang med dyra og naturen.

om varsomhet i vår omgang med hverandre.

Vi ber om at ingen ulykke rammer oss

med vådeskudd

eller at dyr blir skadeskutt og lider unødig.

Herre, gjør hender og blikk klare, faste og sikre.

Herre, vi takker for alt det vakre du unner oss

gjennom høstens vakre fargespill,

for regnbuens farger,

for blomster, blader og sildrende vann.

Takk for helse og sunnhet.

Takk for at vi år etter år får delta i jakta

med lyst, glede og ansvar.

Takk for slektsskapet med alt du har skapt.

Herre, gi oss kjærlighet og ansvar for jorden,

naturen, dyra og hverandre.

Vi ber deg, Herre: hold din vernende hånd over bygda vår, over hjem og familier.

Velsign oss alle i Faderens og Sønnens

og Den Hellige Ånds navn.

10 Fader vår.....

11 Velsignelsen

12 Felles sang: Deilig er jorden (NoS 56)

Etter gudstjenesten

er det kaffeservering med hjemmebak kringle og kake, mens jegerne oppfordres til å dele opplevelser og fortelle gode jakthistorier.

Beste historie blir premiert med en neverbutt.

Slik har det vært sabbat i skogen denne søndagsmorgen et par timer - før jegerne gir seg i vei til sine terreng, med nytt mot og godord «Dette må vi ha tel året au!»

«Jegermesse», Lesja

v. Knut Ellefsrud

Den første «Jegermesse» jeg holdt, var i Trøftskogen kapell i Nord-Odal i 1993. Da hadde jeg gått flere år og tenkt på om vi kanskje kunne lage til en gudstjeneste i forbindelse med elgjakta etter mønster fra høsttakkegudstjenestene. Det som ga meg inspirasjon til å virkeliggjøre dette, var boka til Sven R. Gjems: «Fra en rådyrjegers dagbok» der han forteller fra Wien og den «Jegermesse» (eller Hubertusmesse) som holdes der.

I en del bygdesamfunn har jakta en sentral plass tradisjonelt og kulturelt. Hele bygdesamfunnet er opp tatt av hvordan jakta går. Mange jegere opplever et møte med Gud i naturen og kan av hjerte være med å bekjenne 1.trosartikkel. Samtidig innebærer jakt med våpen strenge etiske rammer der vi som kirke kan være med å bidra.

Jeg valgte å legge gudstjenesten til kveldstid før jaktstart (helst 2 kvelder før første jakt dag). Den jakt som er mest utbredt får bestemme (elgjakt eller reinsjakt).

Etter en del vurdering fram og tilbake, fant jeg ut at jeg ville bruke Høymesseliturgien (I, litt forkortet utgave) og gi den et preg som hadde spesielt med Gud som skaper og oss som Guds forvaltere å gjøre. Samtidig har jeg ønsket å trekke linjene også over til 2. og 3. trosartikkel.

Samarbeid med lokale jegere og fiskeforretninger/fjellstyrer gir en positiv gevinst. Også personlig (skriftlig) invitasjon til jaktlagsledere eller de som har fått tildelt kort til reinsjakta.

«Jegermesse»

i Lesja kirke 1996

(I parentes salmer og tekster som har vært brukt ved tidligere «Jegermesser»).

1 Preludium

2 Inngangssalme: NoS 270.

3 Nådehilsen etterfulgt av en kort innledning om gudstjenesten.

4 Syndsbejennelse - lovsang.

5 Kollektbønn (13. søndag e. pinse).

6 Tekstlesning: 1 Mos 1, 27-28

7 Trosbekjennelse.

8 Salme NoS 312 (268/331).

9 Preken: Tekst: Salme 8, 2+4-10.

(Rom 1, 19-20 + 3,23-24)

10 Salme: NoS 307

11 Bønn for alteret:

«Herre Gud, himmelske Far.

Nå vil vi legge denne høstens jakt sesong fram for deg. Takk for at vi får høste av det naturen gir.

Hjelp oss til å forvalte ditt skaperverk på en ansvarlig måte. Bevar oss fra jaktulykker, krangel og egoisme.»

12 Fader vår...

13 Salme: NoS 416

14 Velsignelsen.

15 Postludium.

Etter gudstjenesten har vi alltid hatt kirkekaffe (gjerne med servering som «passer» til dagen). Under kirkekaffen har vi hatt kåseri/lysbilder. Her fins det muligheter til å bruke lokale ressurser eller invitere «kjendiser» innen jaktforvaltningen. (De er ofte veldig positive).

LITURGISKE BYGGEKLOSSER OG METODISKE TIPS

I Bønner, lesninger mm

II Salmer og sanger

III Dikt og betraktninger

IV Eventyr og fortelling

V Skisse til grønn søndagsskole

VI Friluftsliv som metode i konfirmant arbeidet

VII Stjernevandring

VIII Forbønnsverksted (forbønn IV)

IX Vindu-speil-lys. Bibellesemetode i samtalegrupper

LITURGISKE BYGGEKLOSSER OG METODISKE TIPS

Til bruk ved gudstjenester, andakter, liturgiske åpninger og/eller avslutninger av møter, samtalegrupper o.l.

BØNNER, LESNINGER MM.

1. Miljølitan

av Eyvind Skeie, 1990

L: O Gud, du lot dine gode drømmer bli virkelige da du skapte verden. Du lar det myldre av liv i luften, i vannet og på jorden. Vi, som også er dine skapninger, priser deg for alt du har sett i dine tanker og formet ved ditt ord. Sammen med alt som har røst og ånde hyller vi deg, du som har reist din trone i atomets kjerne og i universets store rom!

Alle: Herre, vi priser deg.

L: Skapelsens Gud, vi vil gi ord til den gråt og klage som går gjennom alt. Det er naturen som gråter gjennom oss, det skitne vannet som sukker, den giftige luften som klager, det ødelagte jordsmonnet som stønner. Mektige skapervilje, det er dine paradisdømmer som legges øde og forvanskes, og det er vi, menneskene, som slik påfører naturen smerte og hver dag dreper drømmen om det gode liv. Miskunne deg over oss!

Alle: Herre, hør vår bønn.

L: Gledens Gud, for alle fuglers skyld, bevar luftens renhet.

Alle: Herre, hør vår bønn.

L: Dypets Gud, for alle fisker og havdyrs skyld, bevar alt hav, elver og sjøer.

Alle: Herre, hør vår bønn.

L: Livets Gud, for alle trær og blomsters skyld, for alle dyrearters skyld, bevar jorden og jordsmonnet.

Alle: Herre, hør vår bønn.

L: Hellige Gud, du er en brann mot alle dem som voldtar og fornedrer det du har skapt.

Sammen med deg erklærer vi krig mot alle mennesker og institusjoner som står i ødeleggelsens tjeneste.

I ditt hellige navn og for jordens skyld vier vi oss til kampen mot forurensning og død. Tilgi oss våre feilgrep, vår unnfalighet og uforstand.

Gi oss ny vilje og en fornyet kjærlighet til den vakre jorden du gav oss.

O du Guds Lam, som bar verdens synder og lot ditt blod renne ned i jorden, bær også oss, våre liv og den jord vi bor på!

Alle: Herre, hør vår bønn.

L: Gud, for våre barns skyld.
Alle: Hør vår bønn.

L: Gud, for dine drømmers skyld.
Alle: Hør vår bønn.

L: Gud, for jordens skyld.
Alle: Hør vår bønn.

L: Hør vår bønn, du himmelens og jordens skaper. Send din kraft som gir oss drømmen tilbake og forvandler våre hjerter og vårt liv. La oss leve i troen, kjempe i håpet og eie kjærligheten like til vi ser deg i ditt evige rike, der alle ting er nye og jorden har fått tilbake den skikkelsen du gav den i dens første morgengry!

Alle: Amen.
Fader vår.

2. Tilbedelse av skaperen og skaperverket

L: «Himmelen skal glede seg, jorden skal juble, havet og alt som er i det, skal bruse. Marken og alt den bærer, skal juble. Hvert tre i skogen skal rope av fryd. De skal rope for Herren, han som kommer; han kommer for å dømme jorden. Han skal dømme verden med rettferd og styre folkene med troskap.» (Salme 96, 11-13)

Stillhet

L: Tiden er kommet. Ja sannelig er den her, da sanne tilbedere skal tilbe Gud i ånd og i sannhet.

Alle: Gud er konge. Og de som tilber Gud skal tilbe i ånd og sannhet.

Stillhet

L: Guds omsorg omgir oss

A: Vi svarer med lovprisning

L: Guds kjærlighet er synlig

A: Vi svarer med troskap

L: Guds ord kaller oss

A: Vi svarer med håp

L: Åndens vind blåser

A: Vi svarer med fryd

L: Evige Gud, bevar oss når vi er samlet her for å prise og takke deg. Du er vår skaper og skaper av alt som er til. Fyll våre hjerter med din kjærlighet. Gi oss visjoner, så vi ser skapelsen slik du ser den. Gi oss mot til å heve oss over oss selv og til å leve i enhet med alt du har skapt. Det ber vi om i Jesus navn. Amen.

(Fra gudstjenestemateriell, U-landssøndag 1992)

L: Av jorden er vi kommet, fra jorden henter vi næring. Hvert hvetekorn i jordens dyp vibrerer av din skapende vilje. Når jorden ødelegges og forgiftes av grådighet og kortsiktige interesser, forneker vi vår opprinnelse og trosser din vilje. Derfor roper vi:

A: «I velferdens spor høres skapningen sukke...»

L: Jorden reiste seg av havet, havet er vårt fostervann. Alt liv gjennomstrømmes av ditt skapende vann, mennesker, vekster og dyr. Når vann forurennes og forgiftes forgifter vi oss selv og vår fremtid. Derfor roper vi:

A: «I velferdens spor høres skapningen sukke...»

3. Bønn om forlatelse (kyrie)

L: Du vår Skaper og livgiver. Vi er en del av din skjønne, men sårbare skapelse. Det er vårt ansvar å verne og stelle den. Vi har sviktet i vårt ansvar. Derfor roper vi:

A: «I velferdens spor høres skapningen sukke, og skapningens smerte er vår. Forbarm deg, vår Gud, forbarm deg, vår Gud.»

L: Luften er livets åndedrag, jordens pusterom. Hvert åndepust er en påminnelse om din skapende kraft. Når luften forurennes og forgiftes skades jordens egne lunger. Det er en hån mot ditt skaperverk. Derfor roper vi:

A: «I velferdens spor høres skapningen sukke...»

Tekst og musikk: Per Harling

I vel - fer - dens spor høres skapningen

suk-ke og skap - ningens smer - te er vår. For-

barm deg, vår Gud. For - barm deg, vår Gud.

Stillhet

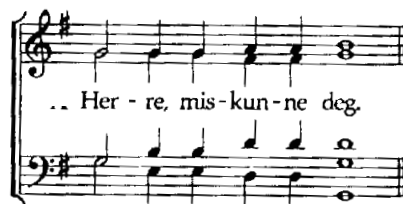
Tilgivelsens ord:

L: Jesus Kristus, som forente Gud med hele sin skapelse,
hører ditt rop og renser deg fra all skyld.
Reis deg, og vandre i tro og strid for skapelsens ukrenkelighet.
I Faderens og Sønnens og Den Hellige Ånds navn. Amen.
(Fra svensk "För livets skull", Kyrkornas U-forum, 1994)

4. Kyrie eleison – et rop fra forbrukere (syndsbekjennelse)

L: Kyrie eleison!
Herre miskunne deg!
Som den blinde Bartimeus klamrer vi oss til håpet om at du vil komme forbi på våre veier og stanse opp der. *)

M: Herre, miskunne deg

L: Vi ser ikke.
Ser ikke vei og lysning.
Ser ikke sammenheng og mening.
Vårt skarpsyn har gjort oss blinde.
Alt vi ser, er fragmenter av virkelighet.
Vi ser som i et speil knust til støvsmå biter.
Vi har spist oss stinne av frukter fra kunnskapens tre,
men hagen er skjult for våre øyne.
Vi er revet med av den dans
vi selv har koreografert,
men ute av stand til å se om det er Deg
eller en gullkalv vi danser rundt.
Det gode som vi vil, det gjør vi ikke
– for vi vet ikke hva det er.

M: Herre, miskunne deg (synges)

L: Vi kappeter med trollet uten å se det,
og uten å vite om det er en ryggsekk eller vår egen buk vi setter kniven i. **)
Vi sanker sammen det vi finner langs vei kanten, uten å vite om det er skatter eller

skrot.

Vi sloss med mannen på veien uten å vite om den vi vil vriste velsignelsen fra, er Deg eller mørkets fyrste. ***)

M: Herre, miskunne deg (synges)

L: Vi vil gi våre barn en hel verden,
en ren verden, en rettferdig verden
– en verden somer god å leve i.
Men vi ser ikke veien som fører dit.
Vi ser ikke sammenhengen mellom våre valg og den globale virkeligheten.

M: Herre, miskunne deg (synges)

L: Kriste eleison!
Herre Krist, miskunne deg over oss,
for vi er i ferd med å miste troen på at gode gjerninger nytter.
Gi oss synet tilbake!
La oss se deg gå gjennom våre gater mot Golgata.
La oss se sammenhengen –
mellom det blod av utallige uskyldige ofre som farger Kedron rød, og din død på skammens tre.
Sammenhengen mellom det konsum som legger verden øde,
og det kors som skaper nytt liv.

M: Herre, miskunne deg (synges)

L: Miskunn deg over oss
og over alle vi rammer i blinde:
De fattige, de vergeløse ofre for vår verdensdels livsform, de som er langt borte
– og de som skal leve når vi er borte
– våre barn.

M: Herre, miskunne deg. (synges)

L: Kyrie eleison!
Herre Hellige Ånd, miskunne deg over oss!
Vi klamrer oss til ryktet om at du fortsatt gjør Gud synlig på våre veier.
Gi oss synet tilbake, så vi ser Kristus og ser det han ser.

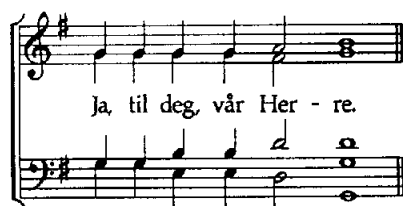
Gi oss tro på at det nytter å kjempe mot kaos og undergang, om ikke for annet, så for at vi kan bevare vår menneskelighet.
La oss se Guds bilde – i dem som knuges under vårt konsum, i oss selv som forarmes av vårt forbruk, og i våre barn, hvis fremtid

vi fortærer.
Gi oss syn for sammenhengen.

M: Herre, miskunne deg. (synges)

L: Vi overgir oss selv og hverandre og vår verden til Herren Jesus Kristus.

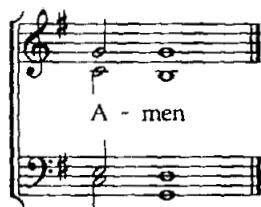
M: Ja til deg vår Herre.

L: For seieren, æren og makten tilhører deg, Fader, Sønn og Hellig Ånd, nå og alltid og i all evighet.

M: Amen.

Kilde:
Utredningen «Forbrukersamfunnet som etisk utfordring» og NoS 952.

*) Henvisning til Mark 10,46 ff.

**) Henvisning til eventyret om «Askeladden som kappåt med trollet»

**) Henvisning til Jakobs kamp (1 Mos 32,21 ff.)

5. Gloria

Kilde: Utredningen «Forbrukersamfunnet som etisk utfordring». Se kap. B, side 36

6. Trosbekjennelse

av Dietrich Bonhoeffer

(utdrag fra «Motstand og hengivelse» vedr. temaet «Guds handlen i historien»).

Jeg tror at Gud vil og kan la noe godt oppstå av alt, også av det mest onde.

Dertil trenger han mennesker, som lar alle ting tjene det bestes sak.

Jeg tror at Gud i hver nødsituasjon vil gi oss så mye motstandskraft som vi trenger.

Men han gir oss det ikke på forhånd, for at vi ikke skal stole på oss selv, men på ham.

Med en slik tro trenger vi ikke å bekymre oss for fremtiden.

Jeg tror at våre feil og feiltagelser ikke er unyttige, og at det ikke er vanskeligere for Gud å gjøre seg ferdig med dem enn med våre innbilte velgjerninger.

Jeg tror at Gud ikke er en tidløs skjebne, men at han venter og svarer på våre oppriktige bønner og ansvarlige handlinger.

7. «Folkets trosbekjennelse»

(fra Latinamerika)

Jeg tror på en fargeblind Gud, som skapte mennesker i alle farger, som skapte universet og sørget for rikelige ressurser til rettferdig fordeling blant sine folk.

Jeg tror på Jesus Kristus, født av en alminnelig kvinne, latterliggjort, gjort til skamme og henrettet, som sto opp på den tredje dagen og gjorde motstand.

Han angriper menneskehetens øverste råd, han velter urettferdighetens jernhårde herredømme.

I fremtiden vil han fortsette med å dømme menneskers hat og arroganse.

Jeg tror på forsoningens Hellige Ånd, de fordrevnes forente legeme, de lidende massers fellesskap, den makt som overgår menneskenes umenneskelige krefter, gjenoppstandelsen av medmenneskelighet, rettferdighet og likhet, og til sist bror- og søsterskapets triumf i Kristus.

8. Forbønn

(Etter svensk «Forbønn på familiemesse»).

Presten:

Gud, vi kommer til deg med alle våre ønsker og behov, og ber om din hjelp.

La ditt rike komme til oss.

Alle synger: Hør vår bønn / Høyr vår bøn.....

Bokmål: Hør vår bønn. Hør vår bønn!
La ditt rike komme! La din vilje skje, Gud!
Hør vår bønn!

Iver Kleive

Nynorsk: Høyr vår bøn! Høyr vår bøn!
Lat riket ditt koma, lat viljen din råda!
Høyr vår bøn!

Iver Kleive

Gutt eller jente:

Vi ber for jordas framtid,
om fred og rettferdighet i alle land,
om godhet og visdom hos de mennesker som har
fått ansvar til å styre.
La ditt rike komme til oss.

Alle: Hør vår bønn / Høyr vår bøn.....

Gutt eller jente:

Vi ber om rent vann og livgivende mat
for alle mennesker,
om hjem, skoler og arbeidsplasser
hvor vi samarbeider og hjelper hverandre.
La ditt rike komme til oss.

Alle: Hør vår bønn / Høyr vår bøn.....

Presten:

Vi ber i dag særskilt for (dåpsbarn,
gatebarn i Brasil ...)
Allmektige Gud, for din kjærlighets skyld,
overgir vi oss til deg.
I kampen mot ondskap og alt som vil ødelegge
våre liv og vår verden,
forén oss med deg og med alle dine barn
i himmelen og på jorden.

I Jesu navn, la ditt rike komme. La din vilje skje.

Alle: Hør vår bønn / Høyr vår bøn.....

Fadervår...

9. Håpsbekjennelse

av Ernesto Cardenal

Vi tror på Gud

han ga dem som led under loven – kjærlighet

han ga dem som var fremmede i landet –

tilhørighet

han ga dem som falt blant røvere – hjelp.

Vi tror på Jesus Kristus, Gud sønn,

vår bror og gjeløser,

han ga dem som var sultne – mat

han ga dem som levde i mørket – lys

han ga dem som satt i fengsel – frihet.

Vi tror på Den Hellige Ånd

han gir dem som er fortvilte – nytt mot

han gir dem som lever i løgn – sannhet

han gir dem som opplever dødens gru – livets håp.

Amen.

10. Verdens tolv saligprisninger

(alternativ kyrie/synsbejennelse)

av Max E. Huber

X: leses fra lesepult eller fra ulike steder i kirken

M: menighet. L: liturg

X: Salige er streberne og de hensynsløse,
for de skal «få noe ut av det»
Salige er de begjærlige og umettelige,
for «penger regjerer verden»
Salige er de vankelmodige,
for «de vil alltid svømme ovenpå»
Salige er hetserne og øretuterne,
for «de kan fiske i rørt vann»

M: synger «Kyrie eleison» (Ghana)

Dinah Reindorf.
Ghana

X: Salige er de maktbegjærlige,
for «til dem vinker ære og glans»
Salige er egoistene,
for «den sitter godt som sitter oppå flesket»
Salige er de utspekulerte og raffinerte,
for «de bringer deres på det tørre»
Salige er de tilfredse som sier til de arbeids-
løse: «det finnes arbeid nok til dem som vil
arbeide»

M: synger «Kyrie eleison»

X: Salige er i vanskelige situasjoner kompro-
missmakerne, som «alltid velger den
gyldne middelvei»
Salige er de tankeløse og likegyldige, for «vi
kommer alle til himmelen»
Salige er de opplyste som bare tror på
vitenskapen, for «religion er opium for
folket»
Salige er alle som ikke tar det så nøye med
sannheten, for «verden vil bedras»

M: synger «Kyrie eleison»

L: fra alteret:

Hør Herrens ord fra Matt 5,1–12:
Saligprisningene

11. Velsignelsesbønn:

L: Herre, velsign oss,

M: så vi kan gå fra hverandre og vite
at du er med oss.

L: Bevar oss fra alt det onde,

M: så vi kan møte fremtiden uten frykt.

L: Herre, la ditt ansikt lyse over oss,
og vær oss nådig,

M: så vi tilgitte og glade kan gå videre på
livsveien.

L: Herre, løft ditt åsyn på oss,

M: og send oss ut til andre med
din kjærlighet.

L: Gi oss din fred,

M: i dag og alltid. Amen.

Stille bønn / 3 x 3 klokkeslag.

12. Vekslebønn for de fire elementer

av Kate Compston ut fra Rom 6,3-11.

«Livets», henholdsvis «Dødens» replikker fordeles
på to personer. De fire symbolene bringes inn etter-
hvert.

Lesning: Rom 6, 3-11

Leder: Jord, luft, ild og vann er
tradisjonelle symboler på liv. Vårt «slaveri
under synden» har imidlertid ført med seg
at disse elementene også kan bety død og
ødeleggelse.

Livet: Jeg er livet. Jeg bringer jord som
Guds sønner og døtre kan dele - mold til
plantevekst som nærer jordklodens liv og
som gir brød til alle mennesker.

(En potte med jord hentes frem).

Døden: Jeg er døden. Jeg tar jord fra de
mange og gir den til de få. Jeg utnytter og
utpiner den.
Jeg kaster dens brød mens mange sulter.

Leder: Gud, du som i Kristus bar den leir
jord vi ble dannet av, vi bekjenner at vi ikke
har delt landet rett; vi har brutt vår
forbindelse med jorden
- og med hverandre.

Alle: **Tilgi oss at vi valgte døden.**
Vi lengter etter legedom: vi velger ditt liv.

Livet: Jeg bringer ren luft til å puste inn,
tilbyr den til vindens utrettelige energi, til
fuglene å flyve i og til de svevende
blomsterfrø. Luft har ingen grenser;
vi deler livets åndepust.

*(Det hentes frem fjær eller frø med vinger
(ahorn) - eller leseren kan med en åpen
favnende bevegelse
antyde luften omkring seg).*

Døden: Jeg fyller luften med giftige
damper som alle må puste inn,
og som klorer istykker
universets tråder.

- Leder: Gud, du som blåste inn livspust i verden, vi bekjenner at vi har forurenset luften; vi har mistet sansen for ditt skaperverks harmoni.
- Alle: **Tilgi oss at vi valgte døden. Vi lengter etter legedom: vi velger ditt liv.**
- Livet: Jeg bringer ild til lys og varme, til renselse og kraft. Ild samler oss i et felleskap rundt et bål eller et måltid, tilberedt og delt mellom oss.

(Det hentes frem et lys).
- Døden: Jeg bruker ilden til mine egne brutale formål. Jeg brenner ned skoger og kveler luften. Jeg gir den rike mulighet til å la jordens energi gå til spille. Jeg nekter den fattige å bruke ved til matlaging.
- Leder: Gud, du ildsøyle og pinseflamme, vi bekjenner at vi ikke i vårt indre brenner for din rettferdighets gjennombrudd, og for at alle skal få del i din fred.
- Alle: **Tilgi oss at vi valgte døden. Vi lengter etter legedom: vi velger ditt liv.**
- Livet: Jeg bringer vann som slukker tørst og som renses. Det strømmer gjennom landet som blodårer. Jeg bringer sterke bølger med energi og stille vann som sjelen kan dvele ved.

(Det hentes frem en skål med vann, eller menigheten kan bli stenket med vandråper).
- Døden: Jeg forurenser vannet med avfall fra gruver og fabrikker, slik at vannet dreper fiskene, er bittert å drikke og medfører sykdom. Jeg kaller vannet tilbake fra landet og skaper ørken. Jeg kaller vannet tilbake fra havet og lar byer drukne i flom.
- Leder: Gud, du kilde av levende vann, vi bekjenner at vi er uttørkede brønner
- som mangler lydhørhet for ditt ord og energi til å handle etter det.
- Alle: **Tilgi oss at vi valgte døden. Vi lengter etter legedom: vi velger ditt liv.**
- Leder: Gud, du jordens og luftens Gud, ildens og vannets Gud, vi overgir vårt gamle menneske til deg:
- Alle: **Kristus, vi oppstår med deg. Vi fødes påny.**
- Leder: Kristus døde. Kristus er oppstått. Vi er tilgitt. Også vi må forlate graven, og gå ut i livet.
- Fra boken «*Therefore Choose life*», Christian Aid, England, 1991. Oversettelse: Estrid Hessellund.

13. Bønn på Bots og Bededag

(Tillegg til Bededagsbønnen)

Utarbeidet 1990 av Liturgisk Utvalg i Den norske kirke.

På denne Bots og Bededag bekjenner vi for deg at vi i vårt samfunn søker og bruker kunnskap, for å tilrane oss selv herredømme over liv og død.

Stillhet

Vi bekjenner at vi lar planter, dyr og mennesker være gjenstand for forskning med kortsiktig vinning som mål, og lar nestekjærlighet og menneskeverd forrådes for pengenes skyld.

Stillhet

Vi bekjenner at vi godtar uopprettelige ødeleggelser av det samspill du som Skaper har lagt til grunn for livet på jorden.

Stillhet

Vi bekjenner at vi i vår jakt på velstand og velvære tankeløst lar våre kjøretøy, våre arbeidsplasser og våre forbruksvaner forurense luften, vannet og jorden omkring oss.

Stillhet

Vi bekjenner at den velstand vi daglig lever i, er resultat av politiske og økonomiske ordninger som

frarøver størstedelen av verdens befolkning deres nødvendige livsgrunnlag.

Stillhet

Vi ber deg:

Gi din kirke visdom til å tale klart og sant om din vilje med vår jord.

Gi oss kjærighet til å refse og mot til å forandre ordninger og livsvaner som truer det liv du har skapt.

14. Lys-liturgi «Deilig er jorden?»

Fra konfirmantboka «Korsvei» v. Stig Lægdene & Dag Nordbø. Cappelen 1995

Denne teksten er copyright-beskyttet, og finnes i papirutgaven av boka, som kan bestilles fra Kirkens U-landsinformasjon.

15. Bønn for de rike

av Dom Helder Camara, Brasil

Gud,
hvorfor denne idé: å be for de rike?
Jesus Kristus, Din sønn, vår bror,
var meget hard mot dem.
Menneskelig sett ga han dem ikke håp om frelse.
Han bare minnet oss om
at det som er umulig for mennesker,
er ikke umulig for Deg.

En bønn for de rike må være å be Deg om
at skylappene forsvinner fra deres øyne,
så de blir istand til å se
at Du er den eneste sanne,
fordi Du alene eier livet og kunnskapen,
friheten og helligheten.
Du har gitt oss alt dette som en gave
ved å skape mennesket i Ditt bilde,
ved å gi oss ansvaret for naturen,

for å fullende skapelsen,
ved å gjøre oss delaktige i Din egen hellighet
og skapermakt.
Derfor er det tyveri å legge beslag på disse gaver,
som om de ikke var mottatt,
eller som om de var noens monopol.
Hjelp mennesker som er blitt rike ved hardt arbeid,
til den overbevisning
at den beste arv de kan gi sine barn
er et levende eksempel på rettferdighet,
på et åpent hjerte og åpne hender,
og på frihet i forhold til penger.

Hjelp dem til å huske
at et bankkort ikke nytter etter døden
for i evigheten er den eneste verdi som teller:
kjærlighet uttrykt i handlinger.

Men Du vet Herre,
at i dag er det ikke bare rike personer, men rike land.
Du vet at avstanden mellom disse land
og de fattige land stadig øker.

Hjelp mennesker av god vilje -
i alle land, av alle raser, av alle språk,
av alle religioner -
så det må lykkes for dem å utøve moralsk press
så alle mennesker kan bli frie,
både «under-mennesket»
skapt av fattigdom
og «over-mennesket»
født av superkomfort og luksus.

Det finnes den sanne og eneste rikdom
som består i å være delaktig i Ditt liv,
Din guddommelighet, Din skaperkraft,
Din hellighet.
Og det finnes den falske rikdom
født av egoisme.

Hjelp mennesker til å unnsnippe den falske rikdom
og kaste seg ut i den eneste sanne rikdom
som vi alle er født til:
kjærlighet til Gud
og kjærlighet til mennesket,
en eneste og sann kjærlighet.

16. Forbønn for Guds jord

L: La oss i tro be til Gud

1.leser: - for vår jord, for himmelens fugler og havets
fisker, for de store skoger og den minste
tusenfryd, for mennesker, at vi ikke bryter

ned skaperverket som vi er satt til å verne
om og være medskapere på.
Det ber vi om.

Alle: Herre, hør vår bønn.

2.leser: - for alle verdens land og folk,
for mindretall og særpreg,
at vi må lære å leve i respekt og toleranse
så vi i fellesskap deler livets gaver.
Det ber vi om.

Alle: Herre, hør vår bønn.

3.leser: - for dem som lider på grunn av vold,
raseskille og undertrykkelse,
for sultne og fattige, at vi må tale for dem
som ikke selv kan,
og handle rett overalt
der vi har noen mulighet.
Det ber vi om.

Alle: Herre, hør vår bønn.

1.leser: - for vårt eget land og alle andre land
som har særlig ansvar og store oppgaver,
at de må fremme rettferdighet og forsoning
i verden.
Det ber vi om.

Alle: Herre, hør vår bønn.

2.leser: - for kirken, ditt lidende og stridende
trofelleskap over hele jorden,
for våre egne kirker og menigheter.
Hjelp oss alle så vi på en livsnær og
troverdige måte kan fremme et liv i
fellesskap og kjærlighet.
Det ber vi om.

Alle: Herre, hør vår bønn.

3.leser: - for alle oss, at vi går herfra med styrket tro
og fornyet håp om,
at alle ting skal bli nye.
Det ber vi om.

Alle: Herre, hør vår bønn.

L: Alle våre bønner ber vi i Jesu navn. Amen.

(fra Danske Kirkedage, 1986)

17. Bønn for Guds verden

Alle synger: Noen gråter Gud, vær dem nær.

Leder: Noen gråter Gud. Noen steder.
Noen er millioner.
Noen steder er mange steder.
Det er tårer til dem som lider.
Det er tårer fra svakhet og skuffelse.
Det er tårer fra styrke og motstand.
Det er tårer til de rike og de fattige.
Noen gråter Gud, - kom du til dem.

Alle synger: Noen lider Gud, vær dem nær.

Leder: Noen lider på grunn av sult og fattigdom.
Noen lider fordi andre har for mye av
unødvendige luksusting.
Noen lider fordi vi mennesker fortsetter
med å utnytte hverandre.
Noen lider fordi det er strukturer
og systemer som utnytter de fattige og gir
til de rike.
Noen dør Gud, fordi vi ikke er villige til å
ta parti og velge side.
Fordi vi ikke tør ta et valg og være vitner
for sannheten.
Noen lider Gud, - kom du til dem.

Alle synger: Noen roper Gud, vær dem nær.

Leder: Noen roper klart og tydelig.
Noen har tatt et valg.
Noen er villige til å stå opp mot ondskaper
og misbruket.
De roper i hellig vrede mot uretten som
blir begått mot ditt skaperverk
og dine skapninger.
Noen roper ut for kjærlighet og fred.
De står opp for å bekjempe døden,
- og for å kjempe mot ondskaper
som gjør at vi bekjemper livet.
Noen roper Gud, - vær dem nær.

Alle synger: Noen ber til deg, vær dem nær.

Leder: Noen ber til Gud.
De ber med tårer og sinne.
Noen ber i frustrasjon og svakhet,
- i styrke og utholdenhet.
Vi skriker og kjemper,
- som Jakob kjempet med engelen,
- og ble berørt og merket og ble en

velsignelse.

Vi ber også, Gud, at du må styrke oss,
gjøre oss til en velsignelse for andre,
og istand til å bruke våre liv
i tjeneste for mennesker.

Gjennom Jesus har du latt oss få vite hva vi
skal gjøre.

Hjelp oss å gjøre det nå.

Vær med oss, berør oss, merk oss,
og la oss bli til velsignelse.

La din kraft være nær i vår svakhet.

Noen ber til deg, Gud, - vær dem nær.

Alle synger: Vær oss nær, o Gud, vær oss nær.

(Forbønn fra Sør-Afrika på Soweto-dagen 1986,
oversatt av Per Anders Nordengen)

18. Takkebønn

Vi takker deg, Herre vår Gud, av hele vårt hjerte,
fordi du har gitt oss livet,
som hver morgen når vi våkner
ligger utbredt foran oss som en stor og deilig gave.
Også i dette øyeblikk hvor vi nå er sammen
er vi fylt av glede over
at du har skapt himmelen og jorden
og alt som er i verden,
vannet som vi drikker,
luften som vi ånder,
ilden som vi varmer oss ved.
Takk, Herre,
fordi du i din visdom også har gitt oss
våre medskapninger, plantene og dyrene,
som vi har lov å glede oss over og bruke til føde,
men lær oss at vi også har ansvar for det,
så vi ikke unødvendig gjør vold
på ditt gode skaperverk.

Takk, Gud,
fordi du har gitt oss våre medmennesker
å være sammen med,
takk, fordi du har betrodd oss til hverandre
som foreldre og barn,
som brødre og søstre,
som slektninger og venner,
som bekjente og kamerater.
Lær oss at med gleden følger alltid et ansvar.

Herre,
vi vet at det er mange
som ikke har så mye å være glad for, som vi.

Vær hos dem, og vær hos oss,
når gleden blir tatt fra oss eller vi selv ødelegger den.
La alle mennesker kjenne at vi alltid har Ordet fra
deg å leve på.
Amen.

19. Bønner fra Filippinene

•Trosbekjennelse

Jeg tror på Gud, som er kjærlighet og som
har gitt jorden til alle folk.
Jeg tror på Jesus Kristus, som kom for å hele oss,
og for å fri oss fra alle former for undertrykkelse.
Jeg tror på Guds Ånd, som arbeider
i og gjennom alle
som brenner for sannheten.
Jeg tror på troens fellesskap,
som er kalt til å være til tjeneste for alle folk.
Jeg tror på Guds løfte om totalt å ødelegge syndens
kraft i oss alle
og opprette rettferdighetens rike
og fred for hele menneskeheten.

•Bønn til

Paktens Gud,
Du har betrodd oss ditt skaperverk og har kalt oss
til å ta del i opprettingen av en meningsfull og
rettferdig sosial ordning.

Vi forplikter oss til å leve ut dette kall i samarbeid,
og i en felleskirkelig ånd dele ressursene
slik at ditt rike til slutt kan bli nærværende her

der troen på Jesus Kristus blir delt
der helbredelse blir gitt den syke
der mat blir gitt den sultne
der lys blir gitt den blinde
der frihet blir gitt til fangne og
undertrykte
der hele ditt skaperverk,
både mennesker og natur,
lever i harmoni.

•Kall til lovprisning

Leder: Gud, som ga liv til alle, kaller dere til liv.
Folket: Vi kommer for å søke livets helhet.
Leder: Gud, som delte livet i Kristus,
kaller dere til å dele.
Folket: Vi kommer for å lære å dele.
Leder: Gud, som ga sitt liv for vår skyld,
kaller dere.
Folket: Vi kommer med ønske om å gi våre liv for

Guds skyld.
Alle: Vi tilber Gud som kommer for å ta del
i vår tomhet
i vår isolasjon fra andre
i vår selvishet,
for at vi kan bli hele igjen.

•Pantsetting av jorden

Miljøet er et oversett offer for gjeldskrisen i
den tredje verden.
Land med gjeld må finne penger raskt.
Budsjettene får kun en årlig horisont
og nasjonene inkluderer ikke langsiktige
kostnader i sine regnskaper.
Men land med gjeld pantsetter sin framtid,
og fordi verden er et hele, der vi
er avhengig av hverandre, må alle en dag
betale.

Gjeld/miljø-forbindelsen er todelt:

1: Land låner for å finansiere økologisk
ødeleggende prosjekter som
store dammer og vannkraftplaner. Den
kortsiktige nytte av dammene,
overrisling og vannkraftplaner vil ikke bli
verd de langsiktige
kostnadene for jorden og dets folk.

2: Land betaler sin gjeld ved å legge ut av
sine naturlige ressurser.
Når betaling med avling øker, etter hvert
som landene forsøker å tjene
mest mulig eksport-dollar, blir stadig mer
jord ryddet til slikt jordbruk. I fattige land
består den jord som blir avskoget av
tropisk regnskog.
Ryddingen av regnskoger for å betale gjeld
skjer i Brasil, Indonesia, Zaire, Peru og
Columbia. En regnskog er et tett nett av
planter, dyr, fugler og insekter.
Er den en gang ødelagt,
kan dette nettet aldri bli erstattet.

Paying for Poverty:
How World Debt is Hurting the Poor
One World Week 1988

•Forbønn:

Leder: Skapningens Herre, gi oss øyne til å se din
jord og hver del med sin indre skjønnhet;
alle folk som søstre og brødre.
Hjelp oss å bygge

en verden der vi kan dele jordens overflod av rikdommer i rettferdighet og fred ved å verdsette hverandre og alle dine skapninger.

Leser 1: Arbeidets Herre, du har kalt oss til å arbeide sammen i ditt skaperverk. Men vi finner det vanskelig. Noen har mulighet til å søke gode jobber og motta høy lønn. Noen har kjedelig arbeid, andre er arbeidsledige. Forskjellene i vår situasjon forårsaker spenninger, mangel på forståelse og skiller. Herre, hjelp oss til å bli mer forståelsesfulle for hverandres situasjon og utfordre oss på hvordan vi prioriterer når vi søker arbeid, og når vi bruker våre evner og ressurser.

Leser 2: Rettferdige Herre, som lever og virker i din verden, vi er bundet til hverandre. Når en person lider - lider vi alle; når en person kan juble - er det godt nytt for alle. Hjelp oss i vår tale og vår lytting å være følsomme overfor hverandre og søke hver eneste mulighet for å skape en bedre verden. Vi ber for problemområdene i verden og for kampen for rettferdighet, særlig for de steder vi nevner stille for deg..... Fri oss fra apati, likegyldighet og naivitet.

Leser 3: Alles Herre, hjelp oss å gjenkjenne og overvinne murene som skiller oss - fattige og rike, mennesker av forskjellige rase, fra øst og vest, nord og sør. Vi ber om at du vil gi oss mot og styrke til forandring. Herre, dette vil måtte forandre våre fordommer og derfor medføre smerte. Gjennom tro, håp og kjærlighet, hjelp oss å reise denne lange og pinefulle vei slik at vi våger å omfavne de andre som bror og søster.

Leser 4: Samarbeidets Herre, vi ser fram til den tid da sikkerhet vil være resultat av internasjonalt samarbeid og fellesskap, at vi arbeider fram mot skapende mål - heller enn

internasjonale konflikter, som bare bruker menneskelig energi til ødeleggende resultat.

Herre, vi har ditt ord, men det er så vanskelig å følge deg. Hjelp oss å legge av våre fordommer, og se en vei som klart leder til samarbeid.

Alle: Takk, Herre, for friheten du gir oss. Kall oss til å virkeliggjøre det ansvar du gir oss. Vi ber for alle som har begrenset frihet til å uttrykke sin tro. Hjelp oss å bygge en verden der vi kan dele jordens overflod av rikdommer i rettferdighet og fred, idet vi verdsetter skjønnheten i hver enkelt og i alle dine skapninger. Skapelsens Herre, hør vår bønn. Amen.

•Avslutningsbønn:

Leder: I begynnelsen var Gud
I begynnelsen kilden til alt som er
I begynnelsen lengtet Gud
jamret Gud
strevde Gud
fødte Gud
jublet Gud.

Alle: Og Gud elsket det han hadde skapt
Og Gud sa: «Det er godt!»
Og Gud, som visste at alt godt ble delt holdt jorden ømt i sine armer

Gud lengtet etter fellesskap
Gud lengtet etter å dele sin gode jord
Og menneskeheten ble født i Guds lengsel
Vi ble født for å dele jorden.

Leder: I jorden var frøet
I frøet var kornet
I kornet var grøden
I grøden var risen
I risen var kraften.

Alle Og Gud sa:
«Alle skal spise av jorden
Alle skal spise av frøet
Alle skal spise av kornet
Alle skal spise av grøden
Alle skal spise av risen

Alle skal spise av kraften».

Leder: Gud sa:

«Dere er mitt folk
Mine venner
Mine kjære
Mine søstre og brødre
Dere skal alle spise av risen
og av kraften
og dere skal spise».

Alle: Deretter samlet Gud sitt mot i kjærighet,
og sa:

«La det bli ris!»
Og Guds søstre
hans venner og kjære
knelte på jorden
plantet frøene
ba om regn
jord for kornene
skapte grøden
snekret låvene
polerte risen
vasket den
tente ilden
fylte luften
med duften av frisk ris.
Og det var mat!
Og den var god!

•Avslutningsbønn:

Alle: Å Herre, vår Gud, skaper av himmel og
jord,
Vi takker deg og lover deg for din
kjærighet,
for din visdom, for din godhet og nåde.

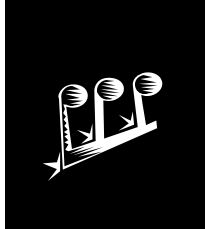
Gjør oss til redskaper for kjærighet,
fred og enhet mellom folk uavhengig av
status, farge, rang eller tro.

Gi oss å respektere hele ditt skaperverk
og se på hverandre og alle dine skapninger
som brødre og søstre.

Hjelp oss å tjene hverandre i ydmykhet,
enkelhet og glede.
Ta bort fra folkenes hjerter hatets ånd,
vold og rivalisering.

La oss leve i rettferdighet og fred,
ved Jesus Kristus vår Herre.
Amen.

Hentet fra Frontliner, tidsskrift for NCCP, Det filip-
pinske Kirkerådets ungdoms- og studentbevegelse.
Oversettelse: Svein Helge Rødahl.

1. Forslag fra Norsk Salmebok:

Se spesielt avsnittene «Guds skaperverk» (NoS 281-294), «Livet i Guds verden» (NoS 694 ff) og «Forvalteransvaret» (NoS 712-721)

Noen forslag:

- NoS 107 Den tro som Jesus favner
- NoS 222 I all sin glans nu stråler solen
- Nos 237 Av dypest nød jeg rope må
- NoS 260 En dag skal Herrens
skapendrømmer møte
- NoS 265 Gladelig vil vi halleluja kvede
- NoS 281 Takk, gode Gud for alle ting
- NoS 282 Lat oss prise Gud, vår Fader
- NoS 283 Opp, alle ting som Gud har gjort
- NoS 285 Den prektig kledde sommerfugl
- NoS 291 Syng for Herren, sol og måne
- NoS 292 Store Gud, vi lover deg
- NoS 294 Gud skapte jorden
- NoS 295 Vår Gud han er så fast en borg
- NoS 308 Alt står i Guds faderhånd
- NoS 312 Lær meg å kjenne dine veie
- NoS 430 Kristus konge du regjerer
- NoS 493 Ein fin liten blome i skogen eg ser
- NoS 703 Guds sønn steg ned å tjene
- NoS 710 Vi rekker våre hender frem
- NoS 713 Del ditt brød med sulten bror
- NoS 714 Intet er vårt, alt er ditt
- NoS 715 Himmelske Far, du har skapt oss
- NoS 718 Kjære Gud, når eg bed
- NoS 721 Alt liv er kalt frem
- NoS 727 Guds kjærleik er som stranda
og som graset
- NoS 730 Gud, i en tid da alle krefter røynes
- NoS 733 Noen må våke
- NoS 763 Den blomstertid nå kommer
- NoS 765 No livnar det i lundar

(Se videre IKO-heftet «Ansvar og håp» - Miljøengasjement i menigheten, s. 50-54. Her finnes det flere salmer angitt og kryssreferanser til temaer som: Ansvar for medmennesker, ansvar for skaperverket, Gud verner oss, Blomster lærer oss om forgjengelighet, Håp, Høsttakkefest, Jubel/lovsang, Naturen forkynner om Gud, Refleks fra Salmenes bok, Skyld, våre svikt.)

2. Forslag fra «Salmer -97»

(Tillegg til Norsk Salmebok -utkommer høst 1997)

Alt som lever, alt som trues
Ditt skaperverk, Herre, ber vitne om
Du spenner ut stjerneteltet
Han skapte skogen og han skapte vannet
Herre Gud, ditt dyre navn og ære (8 vers)
Kornet lagt i jorden
La din vingård bære frukt
Midt i vår angstfylte verden
Nå er det morgen
Når heile verda syng mot Gud
Pris være Gud (Handling og bønn må bli ett)
Stjernene lyser fremdeles i mørket
Så grønn en drakt, så rik en duft

3. Andre sanger:

1. Med alt på jord

Denne sangen er copyright-beskyttet, og finnes i papirutgaven av boka, som kan bestilles fra Kirkens U-landsinformasjon.

2. Gud velsigne oss

3. Livstreet

Sangene som mangler her, er copyright-beskyttet.
De finnes i papirutgaven av Grønn Kirkebok, som
kan bestilles fra Kirkens U-landsinformasjon.

Tysk tekst og melodi: Dieter Trautwein
Svensk tekst: Per Harling.
Norsk oversettelse: Estrid Hessellund

Tekst: Erik Lindebjerg, 1984
Overs. Estrid Hessellund Melodi: Hans Holm
C: Edition Wilhelm Hansen AS, København

4. Dansen om guldkalven

(Og dansen går ud over jorden)

G- dorisk T: Holger Lissner/M: Willy Egnes
Planover.: H.W.Holsten

rit *A- tempo*

$\text{♩} = 80$ Gm C A+ D7(♯9) Gm Gm7

1. Der går gen-nem'er- den en

F/G Gm C Am7 Dsus⁴ D

hin-ken- de dans om guld- kalvens glitrende flæn- ker, og

Gm C⁷ Am Dm Em7(♯5) A7(♯9) Dsus⁴

de, der be- ru- ser seg blindt i dens glans, blir dø- vet på øm- hed og tan-

D Gm B^b C E^b F

ker. Og dan- sen den går ud- ov- er

rit *A- tempo*

Gm C A+ D7(♯9)

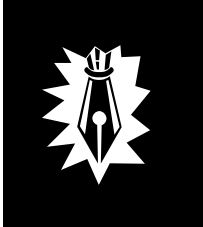
jor- den.

Denne sangen er copyright-beskyttet, og findes i papirutgaven av Grønn Kirkebok, som kan bestilles fra Kirkens U-landsinformasjon.

5. Änglamark

Sangene som mangler på denne siden er copyright-beskyttet, og finnes i papirutgaven av Grønn Kirkebok, som kan bestilles fra Kirkens U-landsinformasjon.

Tekst :Holger Lissner, 1993
Melodi: Willy Egmos, 1994

1. Trærne i byen

av Thorkild Bjørnvig (fra dansk)

3. På jorden som i himmelen.

Av en representant for den australske urbefolkning.

«Jorden er vår mor.
Den er kilden til vår eksistens,
vår religion, vår identitet.
For oss er jorden noe levende.
Vi er en del av den
og den er en del av oss.»

4.»Kjøpe-vers»

av Sidsel Mørck (utdrag)

Diktene som mangler på denne siden er copyright-beskyttet.
De finnes i papirutgaven av Grønn Kirkebok, som kan bestilles
fra Kirkens U-landsinformasjon.

Fra «Delfinen», Miljødikte. Akademisk forlag, (Trykt første gang i Dagbladet 12.6.75)
Danmark, 1975.

2. Etter postludiet

av Liv Nordhaug

5. Han kom gående ut av tv-en

Meditasjon fra konfirmantboka «Ærlig talt»
(Aschehoug, 1994)

(Fra «Som søsken» - dikt. Luther forlag, 1987)

6. Var solen like tørst

av Dom Helder Camara, Brasil

Var solen like tørst og grådig som du,
ville ikke en eneste vannpytt,
en eneste duggråpe
på jorden bli spart.

(Fra «Tusen grunner til å leve», Verbum 1985)

7. Betragtning I (elven)

av Sverre Møller, prest

Da Gud skapte elven, skapte han et bilde til våre liv. Tidløst renner elven. Den stopper aldri opp, bare endrer karakter. Den begynner høyt oppe på fjellet. Navnløse bekker sildrer ut i bråningen og renner sammen. Med våren kommer den med ungdommelig kåthet og kaster seg ut fra fjellet. Ingen byrde er for tung, den vil bære en hel vinters virke. Utover sommeren finner den ro, elven blir mindre og stillfaren. Den bukter seg i stille undring mot et uendelig hav. Ved hinder viser den kraft og livner gjerne til mot høsten. Mest er den da et langt, blankt spill av fargelagte minner. Den reflekterer forgjengelighet. Så legger isen seg, og elven tier. Dens liv fryses til og dekkes av tepper med sne. Men dypt der nede lever den og venter på en ny vår.

Det er vår elv. Det er våre liv. Det er vår tid. Evigheten fikk vi med en fødsel i en stall en gang i en annen tid. Men siden har fruktene av denne fødselen fulgt oss opp igjennom tidene. Barnet som ble til mann bar med seg livets vann. Et vann vi ble badet i, i vår dåp. Siden da har vi båret med oss et tegn på tro, håp og kjærlighet i Jesu navn. En evig strøm renner gjennom våre liv. Det ble tegnet på oss med et kors. Vi er ikke alene. Enten vi lever eller dør, hører vi Herren til. Han følger våre liv som en evig håpets kilde til Guds rike, et gjensynets uendelige hav.

8. Betragtning II (fjellet)

av Sverre Møller

Da Vår Herre skapte fjellet hadde han en baktanke, for ved første øyekast så det ikke ut til at liv kunne leve der oppe i karrigheten. Men i revnene brøt livet frem og bredde seg med tepper av lav først, så mose før lyng og kjerr fikk tak. Det var et eget liv som utspant seg, for det viste nøysomhet, og i nøysomhe-

ten lå skjønnheten begravd. En klarværsdag kan man se fargene skifte over vide vidder, et mangfold av livets utfoldelse i frihet. Skjørt og enestående vevd sammen til Vår Herres eget lappeteppe. I dette grenselandet satte mennesker bo og lærte av Gud sitt livs mangfold og sitt livs begrensning. Det er evangelium i denne lærdom, for det var i denne form for enkelthet Vår Herre Jesus Kristus selv vandret og talte om den evige fred og frihet i Guds rike. Det var å ta sin oppgave og liv alvorlig og dele det så andre kunne komme etter. Der spor er lagt, kan andre gå. Det er våre liv å følge disse spor, og når vår vei tar slutt kommer en oss i møte. Han har båret vår smerte for å gi oss sin fred.

9. Betragtning III (skogen)

av Sverre Møller

Det råder en skog i våre liv, som vi og må vandre. Den kan være tung og tett så vi ikke ser hva vei vi kan ta. Den kan også åpne seg til glenner og stille pletter ved speilblanke, bunnløse tjern. Skogen ruger over hemmeligheter som vi så gjerne vil utforske. Den rommer årelangt slit og spennende jakt. Skogen gir liv og henter død. Den kan lokke, den er en trygghet og trussel på samme tid. Det er skogen som er vårt livsgrunnlag og det er til den vi ofte søker for å finne svar. Taus omgir den oss og skifter med tid, sol og vind. Om våren sprenges den med liv på hver gren for så å gli over til en kort sommer med lange dager og lyse netter, før høsten kommer med sin pust av frost og skaper de klare, skarpe regnskapets farger. Til slutt dekkes skogen med vinterens stillhet og dyp sne. Livet forstummer. Slik følger vi skogen igjennom tiden, det er vår skog og våre liv.

Da Vår Herre skapte skogen, skapte han også et bilde for våre liv. Det var for at vi skulle lære hva ærefrykt for liv var. I livet er den fineste balanse og avhengighet mellom alle de små og store ting. Skulle våre liv finne mening kunne vi ikke ta oss til rette uten hensyn til det vi levde av. Hver og en talte med, hver på sin plass, enten det var i arbeid, hjem eller samfunn. I Guds rike teller vi også med, det tegnet fikk vi ved vår dåp. Gud kaller oss med sin hemmelighet om livet som ikke dør. Om vi enn dør, er det plass i Hans rike. «For enten vi lever eller dør, hører vi Herren til».

10. Ti økologiske «bud»

av Barbara Wood. Oversatt fra engelsk.

En gruppe unge jøder og kristne møttes for å samtale om sin tros betydning i forhold til nåtidens økologiske og miljømessige krise.

Noen av dem oppdaget at mens sannheten i de ti bud forblir uforandret, viser kjærlighetens lov en ny og levende tolkning av nåtidens problemer. De for-ente det gamle og det nye i

«Ti økologiske bud»:

1. Jeg er Herren, din Gud, som har skapt himmelen og jorden. Vit at du er min medarbeider ved skapelsen. Pass derfor på luft og vann, planter og dyr, som om de var dine brødre og søstre.

2. Du skal vite at ved å gi deg livet har jeg gitt deg ansvar, frihet og begrensede ressurser.

3. Stjel ikke fra framtiden. Hedre dine barn ved å gi dem en sjanse til et langt liv.

4. Innprent i dine barn en kjærlighet til naturen.

5. Husk at menneskeheten kan bruke teknologi, men ikke kan gjenskape liv som er blitt ødelagt.

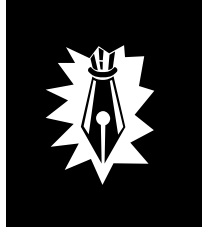
6. Opprett pressgrupper i din menighet for å forhindre kommende katastrofer.

7. Kast bort alle våpen som forårsaker uopprettelig skade av livets fundament.

8. Vær selvdisiplinert i de små detaljer i ditt liv.

9. Sett av tid på din ukentlige hviledag til å være med i verden heller enn til å utnytte verden.

10. Du skal huske at du ikke er eier av jorden - kun dens beskytter.

1. Fiskeren og hans kone.

Fra Brødrene Grimms eventyr (forkortet).

Det var engang en fisker som bodde med konen sin i en liten jordhytte ved sjøen. Hver dag gikk fiskeren til sjøen og fisket. En dag kjente han noe tungt i snøret og trakk det opp. Det var en stor flyndre på kroken, men det var ikke en vanlig flyndre, for den kunne snakke. «Slipp meg ut igjen,» sa den, «jeg er en fortryllet prins, og meg kan du ikke koke og spise likevel.» - «Å nei», sa fiskeren og kastet flyndren ut igjen.

Da han kom hjem fortalte han konen hva han hadde opplevd. «Ønsket du deg ingenting av den fortryllete prinsen?» spurte konen. «Nei, hva skulle jeg ønsket meg?» svarte mannen.

«Å, jeg synes denne jordhytten er så trang, du kunne ha ønsket at vi hadde et pent lite hus,» sa konen. «Gå tilbake og be flyndren om det». Mannen ville først ikke, men hun maste og maste, så han gikk til slutt.

Han gikk bort til bredden og sa:

«Ro, ro til fiskeskjær
flyndre dypt på bunnen der.
Ei min hustru Ilsebill
vil som hennes husbond vil»

«Nå, hva vil hun, da» sa flyndren. «Jo, hun sa jeg skulle ønske meg noe, og hun ville så gjerne ha et pent, lite hus» sa mannen. Og da mannen kom hjem, var det ingen jordhytte mer, konen satt utenfor et pent, lite hus med blomster og grønnsaker. «Ja her er det godt, her vil vi være,» sa mannen. «Det får vi se på,» sa konen.

Nå levde de i det pene lille huset en tid, men en dag sa konen at hun mye heller ville bo i et stenslott, huset var ikke stort nok lenger. «Gå til flyndren og si du vil ha et slott», sa hun. Mannen ville ikke, han syntes det var så leit, men hun ga seg ikke, og han måtte gå.

Han sa det samme som sist, og flyndren kom opp og spurte hva konen ville. «Jo, nå vil hun ha et slott!» - «Gå hjem, hun har det alt». Da mannen kom hjem, sto det et stort stenslott der hvor huset hadde vært, og konen stod på trappen og tok imot. «Er det ikke deilig,» sa hun. «Jo her vil vi være bestandig», sa fiskeren. «Det skal vi se på,» sa konen.

Neste morgen våknet konen først. Da hun fikk se det vakre landskapet utenfor, dunket hun til mannen med albuen og sa: «Hvorfor kan vi ikke være konge over dette vakre landet? Gå til flyndren og si

at du vil være konge!» - «Nei, det går ikke an,» sa mannen, «og jeg vil ikke være konge.» - «Ja vil du ikke være det, så vil jeg,» sa konen. «Gå straks til flyndren!» Mannen gikk; han var så bedrøvet og han tenkte: «Dette er galt, dette er galt!». Da han kom ned til sjøen sa han det samme som han pleide å si, flyndren kom og spurte hva konen nå ville. «Akk, nå vil hun være konge,» sa mannen. «Gå hjem, hun er det alt», sa flyndren. Da mannen kom hjem var slotten blitt mye, mye større - med tårn og skiltvakter uten for porten. Inne satt hans kone på en trone av gull og diamanter, med krone på hodet og gullscepter i hånden. «Å, kone,» sa mannen, «hvor vakker du er når du er konge. Nå vil du vel ikke ønske mer.» - «Jo, er jeg først blitt konge, kan jeg også bli keiser, gå til flyndren og si at jeg vil være keiser.» - «Men kone, det går ikke an. Flyndren blir sint, og den kan ikke gjøre deg til keiser.» - «Du er bare en mann, og jeg er konge. Gjør som jeg sier,» sa konen.

Mannen måtte gå. Han sa det han pleide å si, og flyndren kom. Da mannen sa at konen ville bli keiser, sa flyndren som sist: «Gå hjem, hun er det alt.» Hjemme så han et enda finere slott, konen satt på en enda finere trone og hadde enda flere tjenere. Mannen sto skjelvende foran henne og sa: «Er du keiser nå?» - «Ja, nå er jeg keiser», sa konen. «Og er jeg keiser, vil jeg også være pave. Gå til flyndren!» - «Nei, men kone, pave kan du ikke bli, det er jo ikke mer enn én pave i verden.» - «Jeg vil være pave, og jeg skal være pave, og det idag,» sa konen. «Gå til flyndren straks!» Mannen ble redd og turde ikke annet enn å gå, men benene skalv under ham. Ved vannkanten bare hvisket han det han pleide å si. Flyndren kom og spurte hva konen ville. «Nå vil hun være pave,» sa mannen. «Gå hjem, hun er det alt,» sa flyndren.

Da han kom hjem var slottet blitt til en kirke, og fullt av folk var det utenfor. Han trengte seg igjennom og kom inn til konen. Der satt hun på en høy, høy trone, med tre kroner på hodet, og på begge sider av henne sto rekker med lys, fra det største så stort som et kirketårn til den allerminste talglys. Konger og keisere lå for hennes føtter og kysset skoene hennes. «Er du pave nå - da er du vel fornøyd?» sa mannen. «Det får vi se på,» svarte hun. Og så gikk de til sengs. Mannen sovnet, men konen kunne ikke sove. Hun lå og tenkte på hva hun nå skulle ønske å være. Da hun fikk se solen stå opp, puffet hun mannen sin i siden og sa: «Våknet opp, gå til flyndren og si at jeg vil være som Gud.» Mannen skjønnte ikke hva hun sa. «Kan jeg ikke la solen og månen stå opp og gå ned, får jeg ikke en rolig stund mer! Gå til flyn-

dren straks!» Mannen falt på kne og tryglet henne om å oppgi dette. Da ble hun aldeles rasende, trampet, skrek og bar seg og sa «Jeg holder det ikke ut. Gå straks!» Da torde mannen ikke annet og løp av sted som en gal. Ute raste stormen, det tordnet og det lynte og sjøen gikk med bølger så høye som kirketårn. Mannen skrek alt han orket:

«Ro, ro til fiskeskjær
flyndre dypt på bunden der.
Ei min hustru Ilsebill
vil som hennes husbond vil.»

«Nå hva vil hun da?» sa flyndren. «Akk,» sa mannen, «hun vil være som den gode Gud». - «Gå bare hjem, hun sitter i jordhytten igjen,» sa flyndren. - Og der sitter hun den dag i dag.

Til samtale:

«Hovmot står for fall» - «Mye vil ha mer».
En fortelling som også handler om forbrukermentaliteten og rettferdighetens seier?
Samtal om på hvilken måte denne fortellingen er aktuell i dag. Sml. med bibelfortellingen om Sebedeus-sønnene (Matt 20, 20-28).

2. Vann - en fortelling

av Erik Dammann

Fortellingen som mangler her, er copyright-beskyttet, og finnes i papirutgaven av Grønn Kirkebok, som kan bestilles fra Kirkens U-landsinformasjon.

(Fra «Pengene eller livet». Dreyer Forlag, Oslo 1989)

Spørsmål til samtale:

Hvordan opplever dere beskrivelsen av vannsituasjonen og menneskenes reaksjoner?

Finnes det andre muligheter å løse problemene på?

I Norge forbraker vi mye vann, bl.a. til elektrisitet.

Kan dette bare fortsette? Hvilke muligheter ser dere for å minske forbruket?

3. Granmeisen og skogsduen

- en liten fortelling om at «det nytter»!

En granmeis spurte engang ei skogsdue: «Hvor mye veier et snøfnugg?»

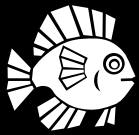
«Nesten ingenting», svarte dua.

«Da må jeg fortelle deg en om en forunderlig opplevelse jeg hadde en dag,» sa meisen. «Jeg satt på en grein i et furutre, da det begynte å snø. Det var ikke voldsom snøstorm, men stille lydløse og lette snøfnugg som dalte ned. Jeg begynte å telle snøfnuggene som falt på greinen. En for en. Tre-millioner-syvhundretusen-nihundre-og-toogfemti var det. Men da snøfnugg nummer tre-millioner-syvhundretusen-nihundre-og femtitre falt og traff greinen, så brakk den.»

Så fløy meisen vekk.

Men dua som siden Noahs dager hadde tenkt på overlevelse for menneskeheten, satt stille et øyeblikk, undret seg - og sa så: «Kanskje mangler det bare ett menneskes stemme for verdensfreden! - Kanskje mangler det bare ett menneskes handling for å opprettholde skaperverket!»

SKISSE TIL GRØNN SØNDAGSSKOLE

v. Geir Hardeng, Fredrikstad

Søndagsskole i det fri

- 1.time ved dammen.

Sted: En dam i skogen.
(Felles avmarsj fra dertil egnet sted).

Ta med: Gummistøvler
(reserve dersom noen glemmer), håver,
rent springvann, 2 glass til blomster som
plukkes av barna, Bibel, noe å sitte på,
2 stødige lys, fyrstikker, forstørrelsesglass,
kikkert, kniv, hyssing
og duk til alter.

Lages ved vannet: Alter og kors.
Barna deltar med å finne det som trengs
for å utforme alteret/andaktsstedet.

TEMA: Vann - Skaperverket.
Forteller/samtalestund ved dammen:

Vann: 1Mos 1, skapelsen, + flere bibelvers om
«vann».
Kjenner noen av barna til fortellinger fra
Bibelen om «vann»?
Gjenfortell/beskriv (velg ut på forhånd):
- f.eks.: Israelittene og Rødehavet. Naaman
som renses i elven.
Jesus døpes i Jordan. Jesus går på vannet.
Jesus gjør vann til vin.
Jesus stiller stormen. Kvinnen v. brønnen.
Den blinde v. Siloa-dammen.
Genesaretsjøen, Jordan, Dødehavet.

NB! «Uten vann, intet liv»
- undring/ettertanke.

NB! Planter som ikke får vann - hva skjer med
dem/samtale.

NB! Dåpen renser/vasker oss.

Minneord: Jesus sier: «Jeg er livets vann. Den som
drikker av det vann jeg vil gi ham, skal aldri mer
tørste.» (Joh 4,14).

Underveis brukes hæv, glass, forstørrelses
glass, kikkert osv. slik at barna får se og
oppleve vannet og naturen.

Formidle: «Ærefrykt for livet» - livet, et under.
Planter - jord - vann - næring - sol - vi
hører sammen. Skapt av Gud.

Sanger: Fordeles i løpet av samværet.
Min båt er så liten.
Når det stormer.
Hvem har skapt alle blomstene.
Han som skapte alle stjernene.
Måne og sol, skyer og vind.

Bilder - vann:
«Barnas bibelbok» - s.49, 139, 143, 152, 176, 189.
«Det Nye Testamente med fargebilder» - s.10, 13,
28, 47(kart), 62, 105,113, 119, 153,160, 167, 186.

Ta også med div. søppel. Hvor kaster vi hva?

Jorden er vidunderlig!
Gud skapte den slik.
Vi har lett for å glemme
nettopp det, og så kan vi
ødelegge den.

Den beste måten å forstå hvor
vidunderlig jorden er,
og hvor vi hører hjemme,
er å gå tilbake til begynnelsen.

Grønn søndagsskole i det fri

- 2.time ved dammen.

Ta med: Kart og kompass, magnet, hæv,
forstørrelsesglass, kniv, parafinlampe,
kakao.

Bruke kart og kompass på veien til
dammen.
Samle blomster og kvister til trekors på
veien.

Leke «Sønnavind-leken», evt. «Hauk og due»,
på liten løkke ved dammen.

TEMA: Den Hellige Ånd. Vind - ånd - kraft.

Fortelle: Om Pinsen og om Skapelsen.

Formidle: Bruke vinden som eks. - Vinden ser vi
ikke, men vi merker den (NoS 228).
Parafinlampa - ilden - varmer/brenner,
påvirkes av vinden.
Magnet/kompass - kraft som vi ikke ser,
men er der.
Ånden ser vi ikke, men Han er her og
virker på oss likevel, f.eks. i dåpen.

Minneord: «Ikke ved makt og ikke ved kraft, men ved min Ånd, sier Herren.» (Sak 4, 6)

Sanger: Når det stormer.
Måne og sol, skyer og vind.
La oss vandre i lyset.
Fader, du har skapt meg.
Vinden ser vi ikke.

Kakaokos til slutt - før vi går hjem igjen.

Grønn søndagsskole inne.

Ta med: Kornnek, mel og brød/boller.
Tekst: Jesus metter 5000, Joh 6,1-15.

Kornnek, mel og brød vises fram
- sammenhengen forklares.

Momenter:- takke/be for maten.
- ikke kaste mat
- Jesus kalte seg Livets brød.
- Nattverden, når Gud gir oss livets brød!

Fortelle: Brødunderet, m. flanellograf.

Aktivitet: Hva ser barna på flanellografen som er verd å takke for? Barna tegner fra fortellingen.

Sanger: Bordvers. Søk først Guds rike/
Mennesket lever ikke bare av brød.
Fader, du har skapt meg.

Smake på bollene til slutt.

FRILUFTSLIV SOM METODE I KONFIRMANTARBEIDET

av Sverre Møller (tidligere sokneprest i Trysil)

1. Kortfattet utdrag av Sverre Møllers grunnlagsbeskrivelse

Det som stort sett har vært felles for alle kirkens leirer og konfirmantaktiviteter utendørs, er at naturmiljøet bare har vært brukt som ytre ramme til avkobling, hygge eller kulisse mer enn som utgangspunkt for samlingen.

Dette gjenspeiler, noe forenklet, forholdene i det «moderne» samfunnet for øvrig: Når været er ufyseelig ute, vegrer man seg for å gå ut fordi det er forbundet med ubehag. Ubekvemsøker man å unngå. Det har liksom ingen hensikt å gå ut for å bli kald. Er derimot været pent, får man en fin tur. Man gleder seg over naturen, omgivelsene og opplevelsen. Men det koster lite. Det man egentlig har gjort, er å velge seg en virkelighet som bare er en del av det hele. At det i naturen er annet enn godvær, har man skjermet seg fra.

Med friluftsliv som metode forlater vi leirstedet som tilfluktssted der vi isolerer forkynnelse og aktiviteter. Vi ønsker ikke å forsterke fragmenteringen av tilværelsen i sektorer og biter.

Ved å vandre i og leve med naturens skiftninger, kan vi inspireres til å gi oss i kast med livets mangesidighet og erfare virkeligheten som en sammenføyning av alle fragmentene. «Det åndelige» hører hjemme i helheten og er farget av historien og miljøet en hører hjemme i.

Vår virkelighet og oppgave består i å møte livets mangfold, finne vårt ståsted og gjøre vårt liv til vårt eget.

Derfor er det også et poeng at leiren, eller samlingen, foregår i regi av den lokale menighet, helst i kjente omgivelser og med voksenledere fra nærmiljøet som medspillere.

Evangeliet er en tale fra en Herre som vandret gjennom et liv med alle skiftninger det kan by på. Alltid var han midt blant menneskene og kjente deres virkelighet. Han representerte håp, lys og varme, - og det samme gjør han i dag.

Det skal konfirmantene oppdage og oppleve, ikke bare for egen del, men sammen med andre som også er på vei. De skal få oppdage Gud slik Jesus har presentert ham midt i vår hverdag: For og med medmennesket.

Det naturlige er å begynne der det hele begynte, i det skaperverk som mennesket ble satt inn i, uten at det fikk velge selv.

2. Momenter fra konfirmantleir

Storbrenna, husmannstomt i Trysilskogen.

Mål: Gjennom opplevelser av fellesskap, tilhørighet og liv i nærkontakt med natur og hjemstedsmiljø å overføre de samme begreper til gudstjeneste og menighetsliv.

UTGANGSPUNKT 1:

NYINGEN OG GAPAHUKEN.

Nying var den type bål fløterne benyttet ved nattleir. Nyingen kunne ofte erstatte både bålhelv og annet tak. Nyingen består av to furustokker som hentes fra elva. Stokkene legges parallelt på hverandre ca. 50 cm. over bakken ved hjelp av korslagte bjerkestokker. Nyingen brenner i hele stokkens lengde og tørket og varmet fløterne.

Et fløterlag besto av alle aldersgrupper der de eldres erfaring kom de unge til nytte. Visdom, erfaring og styrke i skjønn forening.

Gapahuken ble benyttet ved flere netters opphold på samme plass når annet husvære manglet. Skråtaket er vendt mot nyingen og reflekterer varmen mot bakken.

Forarbeidet måtte være grundig, både når det gjaldt utvelgelse av leirplassen og av materiale. Noen av de eldre dro i forveien for å gjøre klart. Når de andre kom, var nyingen klar og man kunne spise, varme ev. tørke seg og komme til krefter. Med kors i veden søkte man å holde skrømt borte.

Overføringsverdi til menighetens gudstjeneste:

- a) forarbeide og grundighet
- b) fellesskap og deling
- c) nøysomhet
- d) tro vs. overtro (korstegnet)

Som ilden samler fløterne med lys og varme, slik skal kirken samle menigheten. Man samles til felles ansvar, og nøysomhet på egne vegne.

Som fløtingen av en hel vinters arbeid ga fløterne tilhørighet til driften fordi de fikk arbeid etter sine forutsetninger, slik skal dåpen gi tilhørighet til menighet og kirke. Gapahuken foran nyingen kan være symbol på at kirken samler alle under sitt tak. Som gapahuken er åpen mot nyingen, slik skal kirken være åpen mot kilden. Innholdet i gudstjenesten er kirkens varme og lys, konkretisert i dåpen.

UTGANGSPUNKT 2:

TUR I REGN OG SNØBLØYTE.

Vær og vind og naturkrefter kan vi ikke gjøre noe med. Samarbeid og fellesskap mellom generasjonene var en forutsetning for livet langs elva.

Samhold i «motbakker». Turen er ikke over før alle er framme, - vandringen er egentlig målet.

Den gamle ljørkoietradisjonen var slik at de unge og sterke lå mot tømmerveggen fordi de greide å holde varmen selv om sengklærne frøs fast i veggen. De var slitne og trengte mye søvn. De gamle var frøsne og trengte mindre søvn, derfor holdt de årene vedlike. Mellom de to generasjonene lå guttebarna som var med for å hjelpe til og lære. De fikk varme og tilhørighet fra begge sider.

Overføringsverdi:

Likeverdstanden.

Det kristne menneskesynet hevder med styrke at vi måles etter andre kriterier enn nytteverdi. Vi har likeverd overfor Gud. Derfor skal vi leve med hverandre der vi er og leve med de forhold som råder der vi er. Vi må leve (med) det livet vi får. Vi kan ikke velge oss bort fra verden.

UTGANGSPUNKT 3: KULDEN.

Kroppens, våre fysiske reaksjoner på kulde, likner på det som skjer med oss og med våre relasjoner når vi blir følelsesmessig kalde.

Får kulden bre seg, blir vi isolert og svekket både mentalt og legemlig. Slik blodkretsløpet snevres fra ekstremiteter til indre organer, slik isolerer individene i en gruppe seg fra hverandre når de fryser. Hjernen påvirkes først, og dermed vurderingsevnen. Kaldt blir varmt for den som holder på å fryse ihjel, - sannhet blir løgn. Dette er det endelige, skumle selvbedraget.

Overføringsverdi:

Dårlig samarbeid gjør at enkelte står ørkesløse, venter, og begynner å fryse. Vi må varme oss på og ved hverandre, holde sammen, og sørge for at vi arbeider sammen. Varme skapes ved vedlikehold, nærhet, omsorg og kjærlighet. Den som er kald, må få varme utenfra. Fellesskapets vel er overordnet. Alene vil vi fryse. Varmen og lyset er gjenskinnet fra det store lyset som ble tent i verden i en kald og mørk desembernatt.

UTGANGSPUNKT 4: KARTET OG TERRENGET

Et kart har ingen mening om det ikke relateres til terrenget det er beregnet på. Likeledes har et kompass ingen betydning om det ikke orienterer kartet og uten påvirkning av andre kilder kan angi riktig himmelretning. Kart og kompass må alltid oppdateres med hensyn til ny informasjon.

Overføringsverdi:

Bibelen som rettesnor og referanse, plassert i historien og i vår tid.

UTGANGSPUNKT 5: MÅLTIDET.

På leiren ble hvit duk, andaktsbok og briller brukt for å symbolisere måltidet som helg. Bønnen for maten var overlevering fra de «gamle».

Gjeterjenta holdt, med enkle midler, sin egen gudstjeneste oppe i lia når hun på søndagene kunne høre klokken i Plassen kirke. Måltidet var livet, brødet var livets brød, det kjente en fattig sjel. Matlaging var andakt fordi det var mangel på mat. Den «gamle» skjønte, fordi nøden var stor, at Gud var Gud for armodens folk.

Overføringsverdi:

Maten som livsbetingelse. Måltidet er å dele livet, derfor skal vi sitte sammen om bordet og kjenne fred og fordragelighet.

Nattverden som gave og menighetens bordfelleskap. I nattverden får vi smake Kristi liv og fred og kjenne at det livet vi har, deles av han som vil dele alt med oss. Knefallets halve sirkel binder det synlige til det usynlige. For å leve med hverandre trenger vi stadig ny næring, ellers dør vi.

GUDSTJENESTE I GRENDEKIRKEN

Fra Storbrenna kunne man i gunstig vær høre klokken i Plassen kirke som ligger der veiene møtes. Alle kirkene i Trysil ligger der veiene møtes. Slik gjenspeiles kirkens sentrale rolle som en vesentlig ramme om menneskenes liv. Hit kom man ved livets begynnelse og livets slutt, til dåp og gravferd, ved høytider i kirkeåret, men også med hverdagens liv og erfaring for å holde helg og møte en ny virkeuke. På samme måte møtes alle våre livsveier her. Kirken rommer hele livsløpet, og livet består jo av de faktorene vi var sammen om på leiren. Kirken er for hverdagsmenneskene.

Avslutningsgudstjenesten som skulle være en oppsummering og et høydepunkt, foregikk derfor i kirkehuset. Hit tok man med momentene og erfaringene fra oppholdet på leirplassen, og satte dem inn i liturgisk ramme.

«STJERNEVANDRING»

Stjernevandringen kan arrangeres på forskjellige måter. Her er et forslag:

Deltakerne samles og lederen innleder med momenter fra «Før stjernevandringen». Deltakerne går ut i mindre grupper etter en fastlagt løype. Fakkellys viser veien. De stanser på forskjellige poster hvor «Tanker under stjernene» og «Bibelttekster» formidles. Alt bør foregå i stillhet.

Meditasjon over «Stjerneperspektiv» (fra «Brukermappe» til boken «...men gleden er et annet sted». Kirkens Nødhjelp, 1994).

•Før stjernevandringen :

•Den himmelhvelvingen som vi skal ut og se på er det mest uforanderlige perspektiv i menneskehetens historie. Sivilisasjoner i Midt-Østen, eksempelvis babylonerne, beskrev den samme stjernehimlen for opptil 4500 år siden.

•Under ideelle forhold, som en frostnatt uten måne i vinterfjellet, er 2000 stjerner synlige for det blotte øye. Under mer vanlige, moderate forhold, vil man kunne få øye på noen få hundre stjerner.

•Hva er en stjerne?

Det er en sol, en av utallige i universet. Bare den galaksen jorden er en del av, teller ifølge astronomer 100 milliarder stjerner. Stjerner er en flammende ball av gass, drevet av en slags naturlig kjernekraft, som kan holde stjernen brennende i milliarder av år før de slokner.

•Du har kanskje lagt merke til at stjerner blinker i ulike fargenyanser? Det kommer av temperaturen i stjernens «reaktor». De orange er de minst varme, halvparten så hete som vår sol. De blå-hvite er de heteste, langt hetere enn solen.

•Planeter er ikke stjerner. De avgir ikke lys selv, men reflekterer solens lys. Planeter kan bestå av ulike bergarter, eller bestå av gass.

•Vi skuer inn i svimlende avstander. Våre kilometre og mil duger ikke. Vi måler avstandene i lysår, den avstanden lyset beveger seg på et år. Lysets hastighet er rundt 300 000 kilometer i sekundet.

Solens lys bruker litt over åtte minutter på å nå jorden. Lyset fra den nærmeste stjernen vi kan se - Alfa Centauri - bruker hele 4,3 år på å nå jorden og våre øyne! (Selv det raskeste av dagens romskip ville

trengte 80 000 år på ferden.)

•Lysstyrken på stjernene varierer enormt. Fra en tusendel av solens styrke til 50 000 ganger solens styrke (så er de da synlige på en avstand av 1000 lysår...)

•Tanker under stjernene

•Moderne norsk vinterhimmel, slik de fleste av oss er blitt vant til å se den: En grågul lyståke, et slør av frostrøyk, eksos og fukt.

Trofast speiler den vår nære virkelighet.

Sett på avstand, utenfra, hvelver lyståken seg som en kjempemessig glorie over byer og tettsteder.

Det er fremskrittets eventyr, fortellingen om de tusen og en watt, som stråler ut i natten.

Gatelyktene hegner inn det som er så viktig for oss, vår overflod av innretninger i stål, betong og glass. Monumentene over vår produktivitet, vår vitenskap, vår komfort.

Det gule lyset står vakt mot vekstkulturens nattdsider, mot volden og ranerne.

Det skjerner vår moderne illusjon om kontroll og mestring. Gatelyset vitner, for alle som bor i dets skygge, om menneskenes herrevælde på jorden.

Men stjernehimlen har vi mistet av syne.

•Mennesket er et visuelt vesen. Vi formes av det vi ser. Våre synlige omgivelser får ofte det siste ord i vårt livs fortelling.

Det slår meg at ateismen, «opplysningen» og fremskrittstroen vokser seg sterk i storbyenes salonger - i Berlin, Paris, Wien og London.

Det var kanskje bare der den kunne gjøre det; i et landskap formet av mennesker, og menneskers lånte kløkt. Der strakte avenyene, palassene, bygårdene og parkene seg så langt øyet kunne se.

Her var det grobunn for et skjebnesvangert overmøt.

Mennesket mistet himmelen av syne, og begynte å bygge den, på egen hånd.

På jorden.

Det ble industri og fremskritt, det ble bilisme og romferder og Hiroshima og Tsjernobyl. Det ble det sterke mennesket og den sterke nasjonalstaten, i den døde Guds sted.

•Stjernehimlen er umistelig, også for vår tro.

Den er en trofast minnelse om de kosmiske dimensjonene i vår tro, om nådens og sannhetens utbredelse i Jesus Kristus.

Under stjerneteppet klinger profetordet slik apostelen Peter tenker seg det - «lik en lampe som lyser på et mørkt sted, inntil dagen gryr og morgestjernen

går opp i deres hjerter».

Stjernen vinker til alle som vil, om å komme litt nærmere. De ber oss med ut i høst- og vinternettene, ut i fjell og skog og hei. Ut, dit belysningen av menneskers verk fortar seg for en annen virkelighet; den Hans Børli kaller «en seende blindhet, en viten bortenfor alle bilder».

Her ser vi livets mysterier bre seg i natten.

Og Guds prakt.

Her åpnes det søkk av fascinasjon og ærefrykt.

Her blør mørket: dråper av lys og lovsang, for Ham som er tilværelsens hovedsum.

•Bibelttekster til bruk under stjernevandring

1.

Alene spente han himmelen ut
og skrider fram
over havets bølger.
Han skapte Løven og Orion,
Sjustjernen og sørhimmelens
stjernebilder.
Ja, han gjør storverk
som ingen kan granske,
og under som ingen kan telle.

(Job 9,8-10)

2.

Herre, vår Gud,
hvor herlig ditt navn
er over hele jorden,
du som har utbredt
din prakt på himmelen.
Av småbarns
og spedbarns munn
har du reist deg et vern
mot dine fiender
for å stanse hver motstander
som vil ta hevn.

Når jeg ser din himmel,
et verk av dine fingrer,
månen og stjernene
som du har satt der,
hva er da et menneske,
siden du kommer det i hu,
et menneskebarn,
siden du tar deg av det?

(Salme 8,2-5)

3.

Så sier han som er høyt opphøyet,
som troner evig og heter Den Hellige:

I det høye og hellige bor jeg
og hos den som er knust og nedbøyd i ånden.
Jeg vil vekke de nedbøydets ånd til liv
og gjøre de knuste hjerter levende.

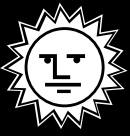
(Jes 57, 15)

4.

Stjernen som de hadde sett gå opp, gikk foran dem,
inntil den ble stående over stedet der barnet var.
Da de så stjernen, ble de fylt av glede. De gikk inn i
huset og fikk se barnet hos moren, Maria, og de falt
på kne og hyllet det. Så åpnet de sine skrin og bar
gaver frem til barnet: gull, røkelse og myrra.

(Matt 2, 9-11)

FORBØNNSVERKSTED

FORBØNN IV

Den fjerde av høymessens forbønner gir i særlig grad rom for aktuelle bønneemner. På gudstjenester med miljø og rettferd som tema, vil det være helt naturlig å benytte seg av denne forbønnen. Nedenfor følger teksten til «forbønn IV» med plass til å skrive inn de aktuelle bønnene. En gruppe kan godt arbeide sammen om forbønnen. Da kan dette arbeidsarket kopieres opp til alle. Det kan godt være noen fra gruppen som leser opp bønnene til de forskjellige avsnittene.

Dersom man har utarbeidet mange aktuelle bønneemner, kan bønnen lett virke for lang og omfattende med den avsluttende bønne som presten ber i hvert avsnitt. Som «forsøkssak» (det vil si at menighetsrådet må gjøre vedtak om det) er det nå anledning til istedet for nevnte avslutningsbønner å si «Det ber vi deg om, vår Gud og Far».

Som «forsøkssak» er det også anledning til å skifte ut «Herre, hør vår bønn» med et annet menighetsomkvad (se nærmere i «Alternative forbønner i ordningen Høymesse», Verbum 1996).

Når bønneemner som handler om miljø og rettferd er sterkt fremme i forbønnen, kan det være at det vil passe bedre med «Herre, miskunne deg» eller «Kyrie eleison».

Forbønn IV - kopieringsark

1.

Den som leder bønnen, sier:

Da vi nå er samlet i Jesu navn, så la oss etter hans ord og løfte be for vår menighet og for Guds folk over hele jorden.

Leilighetsvis kan her tilføyes:

Og la oss særskilt be for dem som skal døpes (er døpt) i dag, dem som skal vies til ektefolk, våre konfirmanter, dem som er kalt til lederansvar i kirken, alle våre misjonærer

Her kan også nevnes formålet for dagens takkoffer, nye arbeidere i kirke og menighet, menighetsrådet, større kirkelige begivenheter osv.

Aktuelle bønneemner:

M: Herre, hør vår bønn
(eller annet menighetsomkvad)

2.

Lederen:

La oss be for vårt folk og for dem som har myndighet og ansvar i samfunnet.

Leilighetsvis kan her tilføyes:

Og la oss særskilt be for...

(f.eks. forestående valg til kommunestyre og Storting, det nye kommunestyret, Stortinget, regjeringen; forhandlinger i arbeids- og næringsliv, det nye skoleåret o.l.)

Aktuelle bønneemner:

(Kort stille bønn etter at bønneemnene er lest opp)

(Kort stille bønn etter at bønneemnene er lest opp)

Enten:

L: Himmelske Far, du som har gitt oss et hjem i din kirke på jorden, vi ber deg, bevar oss i en sann tro, så vi alltid lever i samfunn med deg, og i ord og gjerning ærer ditt navn, ved Jesus Kristus, vår Herre.

Eller:

L: Det ber vi deg om, vår Gud og Far.

Enten:

L: Himmelske Far, bevar i nåde vårt folk og fedreland. Velsign vår konge og hans hus og gi visdom og kraft til alle i ansvarsfulle stillinger, så deres gjerning kan lykkes, deg til ære og folket til velsignelse, ved Jesus Kristus, vår Herre.

Eller:

L: Det ber vi deg om, vår Gud og Far.

M: Herre, hør vår bønn
(eller annet menighetsomkvad)

3.

Lederen:

La oss be for dem som er rammet av sykdommer og ulykker, for alle ensomme og for dem som har tungt å bære.

Leilighetsvis kan her tilføyes:

Og i dag særskilt for...

(f.eks. dem som har bedt om menighetens forbønn, dem som er rammet av trafikkulykker, katastrofer o.l.)

Aktuelle bønneemner:

Leilighetsvis kan her tilføyes:

Og i dag særskilt om...

(f.eks. løsning på aktuelle nasjonale og internasjonale kriser)

Aktuelle bønneemner:

(Kort stille bønn etter at bønneemnene er lest opp)

(Kort stille bønn etter at bønneemnene er lest opp)

Enten:

L: Barmhjertige Gud, du som i kjærlighet ser til alle dine skapninger, vi ber deg, hør vår bønn for dem som er i nød og trengsel, og for dem som kjemper med døden: Fri dem fra motløshet og fortvilelse. Styrk dem i lidelsen og la dem alle få kjenne din nådige hjelp, ved Jesus Kristus, vår Herre.

Eller:

L: Det ber vi deg om, vår Gud og Far.

M: Herre, hør vår bønn

(eller annet menighetsomkved)

Enten:

L: Himmelske Far, forbarm deg over vår angstfylte verden. Hjelp oss så vi ikke selv blir årsak til ufred og strid, men lever sammen i fred og etter din vilje, inntil du gjør alle ting nye, ved Jesus Kristus, vår Herre.

Eller:

L: Det ber vi deg om, vår Gud og Far.

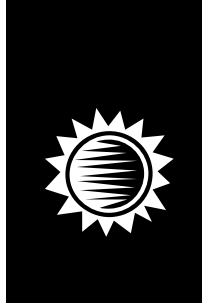
M: Herre, hør vår bønn

(eller annet menighetsomkved)

4.

Lederen:

La oss be om fred i verden og om rettferd og frihet for alle mennesker.

«VINDU - SPEIL - LYS»

Bibellesemetode i samtalegrupper.

I samtale og arbeid for å gjøre vår menighet til en «grønn menighet», er det en god idé å arbeide med aktuelle bibelttekster sammen. Det kan være en av tekstene (se oversikten i kapittel B, II.)

På den måten kan gruppedeltakerne hjelpe hverandre til å få et Guds overlys over alle de utfordringene vi står overfor. Vi kan gi hverandre frimodighet og hjelp til å gjøre de riktige prioriteringer.

En måte å arbeide på er å benytte metoden «Vindu-speil-lys».

Denne metoden kommer fra Latin-Amerika og har sitt utspring i såkalt «kontekstuell teologi». Forskjellen til tradisjonelt bibelarbeid er at vi ikke starter med å spørre hva teksten betyr «i seg selv», teologisk eller trosmessig, for deretter å anvende det på vår situasjon. Vi går motsatt vei. Vi begynner med oss selv og den verden vi lever i og tar dette med inn i teksten fra begynnelsen av. Poenget er å lese teksten med spørsmål om hvilke muligheter den åpner for våre liv.

Velg en aktuell tekst og les den tre ganger - både som vindu, som speil og som lys!

VINDU: Bruk teksten som vindu, la den hjelpe dere til å se på menneskene og verden utenfor dere selv. Forsøk å unngå alle tanker og meninger om hva teksten betyr - men fortell hverandre hva dere ser. Begynn ikke med deg selv og hva teksten betyr for deg - men la den hjelpe deg til å se dine omgivelser, se den verden du lever i. Er det mennesker og handlinger i teksten som dere gjenfinner i vår verden? Det er viktig at dere deler med hverandre det dere ser, uten at dere er opptatt av hva som er riktig å se. Unngå å lete etter fasitsvar og riktige løsninger når dere bruker teksten som vindu mot verden.

SPEIL: Ser du deg selv i teksten? Finner du deg selv igjen i mennesker og handlinger der? Hva sier teksten om dere, hvor dere står, om hvem dere er i forhold til menneskene og verden omkring dere?

Når vi speiler oss selv i teksten - er det et fint og vakert bilde av oss selv vi ser der, eller ser vi kanskje også noe ved oss selv som vi må gjøre noe med?

LYS: Hva sier teksten om Gud? Hvordan er hans forhold til menneskene og handlingene som skildres? Hvordan hjelper teksten dere til å se hva som er Guds vilje og veien videre for dere selv og den verden dere lever i? Hva formilder teksten av håp for framtiden? På hvilken måte lyser den opp veien videre for dere?

Om den teologiske veileders plass i gruppen.

Det er fint om samtalegruppen har et medlem med teologisk fagkunnskap. Men forsøk å ikke spørre vedkommende: Hva betyr dette? Hva menes med dette? For det skal dere jo finne ut av i fellesskap! Og her kan det godt være at en uten noen som helst teologisk skolering ser dypere og klarere hva teksten har å si til oss enn den dyktigste fagteolog.

Men dere kan godt spørre den teologiske veileder: Kan du gi oss noe bakgrunnsstoff til denne teksten? Si litt om det skriftet den står i, om sammenhengen den står i. Hvem var det som var den første adressat for teksten? Er det spesielle ting i teksten som forutsetter at vi kjenner til forholdene på bibelsk tid?

Denne teologiske bakgrunnskunnskap kan det noen ganger være nyttig å gi helt ved starten, og noen ganger litt senere i prosessen. Det må gruppen selv vurdere. I allefall kan det være nyttig å oppsummere litt teologisk viten om teksten før en går løs på siste runde: teksten som lys.

Her følger et eksempel: Matt 6,24-34 (16.s.e.pinese, 1.rekke)

1. Vindu

Les teksten. Først høyt - deretter kan alle sitte med den litt for seg selv. Gruppelederen oppfordrer alle til å tenke seg teksten som et vindu - et vindu å se gjennom ut mot verden, lokalmiljø, eget liv, menighet.

Hjelpespørsmål: Hva ser dere av bekymringer gjennom tekstvinduet? Sett navn på dem.

Hva ser dere av Guds omsorg gjennom tekstvinduet. Ser dere noen som stoler på Gud slik teksten oppfordrer til?

2. Speil

Les teksten for andre gang - les den gjerne hver for seg denne gangen. Gruppelederen oppfordrer alle til å tenke seg teksten som et speil. Gruppedeltakerne oppfordres til å holde dette speilet opp foran seg.

Hjelpespørsmål: Ser noen seg selv i denne teksten? Fortell hverandre hvor i teksten dere ser dere selv -

og hva dette gjør med dere.

Ser dere i speilet noe som er fint - og noe som ikke er som det skal være?

3. Lys

Les teksten for tredje gang - høyt eller hver for seg.

Hjelpespørsmål:

Hva slags bilde gir denne teksten av Gud?

Er det noe i teksten som lyser for dere på en spesiell måte?

Lyset avslører! Hva har møtet med teksten avslørt om det liv dere lever?

Lyset viser veg - opplyser veien videre for oss!

Har møtet med denne teksten fått dere til å se noe som må forandres? På hvilken måte viser denne teksten dere hva som er Guds vilje med det liv dere lever?

Kan dere i lys av denne teksten sette opp noen handlinger som må til for at dere skal kunne leve slik Gud vil?

«UT MED MENIGHETEN -INN MED MENIGHETEN»

I Ut med menigheten fra A-Å

II Mange har fått til noe... eksempler
fra Gåsvær, Gausel og Helgerud

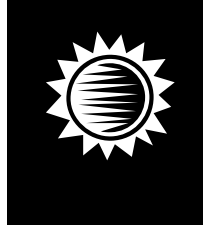
III Handlingsplan - inn i menigheten

IV Eksempel på pressemelding

V Oppskrift på nattverdrød

VI Klippeark med illustrasjoner

TIPS OG HANDLINGSPLAN TIL DEN GRØNNE MENIGHETEN

med plass til egne notater, ideer etc.

UT MED MENIGHETEN - FRA **A** TIL **Å**

A

Alter - la menighetens barne- og ungdomsgrupper, speidere o.l. få i oppgave å finne materialer til å utforme alter til friluftsgudstjenester o.l.

Adoptere - en søstermenighet som trenger vår støtte, enten den er nær eller fjern. Motto: Kjennskap gir vennskap!

Advent - kjøpefestens tid framfor noen. Kan menigheten gjøre seg synlig i kjøpesenteret e.l. med alternative varer, med sang, musikk, liturgi der folk er - med evangeliets frigjørende budskap?

Agape-måltid - de første kristnes fellesskapsmåltid. Hvorfor ikke gjenreise det i et fellesskap som åpner dørene for alle - i jula, i påsken.

Allianse - ikke vær redd for å samarbeide med andre mennesker og grupper
«av god vilje» for å nå fram i deres nærmiljø: miljøorganisasjoner, fagbevegelse, husmorlag, solidaritetsgrupper, kommunen osv.

Alternativ Handel - hjelper oss til å utvide horisonten til hele vår verden og til varer som selges oss basert på en annerledes handelsfilosofi.
Adr.: se bak.

Ambrosius - innførte lovsangen Te deúm laudamus / O store Gud vi lover deg

Ateisme - den praktiske ateismen (ikke ideologiske), er kanskje vår største utfordring. Ved å synliggjøre vår tro i konkret handling motvirker vi den og gjør troen mulig.

Avfall - få hjelp av kommunen o.a. for å få skikk på menighetens eget avfall, kildesortering osv. Gode råd og tips om dette bør få plass på oppslagstavler i kirke/menighetshus og menighetsblad.

Avis - vær frimodig i å bruke lokalavisen når dere har noe på hjertet eller planlegger et arrangement. Konkrete tiltak som angår folk flest, slik forbruk og miljø gjør, er godt stoff.

B

Bellona - vel kjent og særdeles aktiv miljøorganisasjon. Arbeider for tiden særlig mot nordområdene og vår store nabo i øst.
Adr.: se bak.

Bibelen - har ord å si inn vår hverdag, i møte med vårt forbruk og vår forvaltning. Bruk bibelordene med frimodighet også når den taler «åndeligheten» vår midt imot.

Bibliotek - samle og gjøre aktuell litteratur om miljø- og rettferdsspørsmål tilgjengelig, gjerne i samarbeid med det lokale bibliotek.

Bilen - la den stå, gå eller sykle til kirken istedet. Evt. vær bevisst på å kjøre sammen til kirken, fyll opp bilen med naboer og kjente! Vær også bevisst på bilbruk i dagligdagen.

Blekkulf - Naturvernforbundets barneopplegg.
Adr.: se bak.

Blomster - unngå kjøpeblomster til alteret i sommerhalvåret. Mange kan stille egne hageblomster til disposisjon. Ulike grupper i menigheten kan ta ansvar for blomsterutsmykningen til kirken.

Blå Kors - har mange steder butikker der de selger pent brukte klær m.m. Konkret gjennbruk. Mulig å levere til og kjøpe fra.

Botsgudstjeneste - gudstjenesten på bots- og bededag kan bli aktualisert av temaer vedrørende forbruk og miljø som gjelder deres menighet og lokalmiljø. Slik at boten blir synlig og hørbar for andre enn menighetskjernen. Eller særskilte botsgudstjenester. F.eks. lagt til den lokale søppelfylling eller varemesse.

Byttebørs/byttering - i kirkens regi. Vi har så mye som vi ikke bruker, som andre kanskje har bruk for. Enkelt å organisere, sosialt og morsomt. (Se eks. side103)

Bærekraftig utvikling - viktig begrep som bør gå inn i vår bevissthet på linje med demokrati o.l. Hva tåler naturen av utvikling?

Bærtur - en positiv, givende og nyttig fellesskapsopplevelse. Hjelp til å bruke naturens resurser. Menigheten på bærtur! (fin avisoverskrift).

Change Maker - Kirkens Nødhjelps ungdomsbevegelse, som setter kritisk søkelys mot vårt forbruk og utfordrer til miljøbevissthet. Egen avis. Adr.: se bak.

Coca Cola - multinasjonalt selskap som på mange vis er blitt symbolet på vestens forbrukerkultur og utnyttning av den 3.verden.

Debatt - i menighetens regi, der div. fagpersoner, grupper kan være representert og sette denne problematikk i sentrum.

Dekorere/dekorasjon - som både viser naturens skjønnhet og mangfold og forbrukets ødeleggende resultater.

Delta Internasjonalt - KFUK-KFUMs globale, miljøbevisste ungdomsarbeid. Adr.: se bak.

Detektiv - miljødetektiv, Naturvernforbundets barnetiltak - noe også for menighetens barnegrupper? Se *Blekkulf*.

Drama - er en fin metode å bruke for å formidle miljøbudskapet, både innad og utad.

Dugnad - er fellesskap, arbeidsfordeling og ressurs sparende.

E

E-stoffene - som tilsettes matvarer og som ofte er skadelig for vårt eget nærmiljø - kroppen vår. Heng opp en liste over hvem og hva.

Eksempel - la gode og konkrete eksempler på hvordan vi kan være miljøbevisste bli kjent gjennom menighetsblad, oppslagstavler osv.

Ekskursjon - arranger menighetstur til andre steder som kan gi tips og inspirasjon. Vi kan lære mye av andre!

Energi/enøk - her har vi en mengde muligheter til besparing, både privat og i menighetshuset, menighetskontoret og i kirken. Gode råd kan fåes fra kommunens energi-sparingseksperter m.fl. Se boken «Naturlig Vis» kap.2. (Miljøheimevernet).

Eventyr - har mye sant å si om forholdet til vårt forbruk og miljø. F.eks. Askeladden har mye å lære oss om å bruke de tingene vi finner langs veien.

F

Faste - se Jes 58,5-7 om den faste Herren vil ha.

Fasteaksjon for Kirkens Nødhjelp - la den bli hele menighetens aksjon, ikke bare konfirmantenes. Den er en fin måte å bringe menigheten ut i lokalmiljøet - med et prosjekt som de fleste vil ha forståelse for.

Fastegudstjeneste - gudstjenester der bot og ettertanke bør være i fokus.

Fastetiden - en tid der vi bør sette vårt forbruk i kritisk lys.

FIAN - en grønn variant av Amnesty International. Sekretariat: Mellomkirkelig råd. Adr.: se bak.

Forvalter - Bibelens ord for vårt forhold til skaperverket. Ikke forbruke, men forvalte i ansvarlighet og troskap.

Forum - hva med å danne et miljøforum der det gis mulighet for samtale og aksjon? F.eks. på tvers av organisasjons- og livssynsgrenser.

Frans av Assisi - den første miljøverner i kirken? Han har fortsatt mye å lære oss gjennom sine bønner og sanger - der natur og menneske hører sammen. Hva med å lage en Frans av Assisi-messe?

Fremtiden i våre hender - organisasjon som lenge har satt søkelys på vårt forbruk og forholdet til miljøet. Mye nyttig stoff.
Adr.: se bak.

Fretex - Frelsesarmeens bruktbutikker der gjenbruk settes ut i livet. Både til å gi f.eks. brukte klær til, eller kjøpe fra.

Friluftsgudstjeneste - er noe de fleste menigheter har - bruk den bevisst slik at omgivelsenes muligheter til bilder, symboler, eksempler utnyttes. Se tips under kap. B - Grønne gudstjenester.
Frimarked - andre trenger det du kaster. Gi plass til å kunne selge/bytte i menighetshuset. Overskudd f.eks. til KN.

G

Gjenbruk - har med bevissthet å gjøre, på mange plan.

Global - tenk globalt, handle lokalt! Bruk de kontakter menigheten har til å få utsyn og vid forståelse. Det hjelper også på det lokale engasjement og aktivitet.

Greenpeace - aktiv miljøorganisasjon som også er omstridt på grunn av sine arbeidsmetoder. Er spesielt opptatt av truede dyrearter. Adr.: se bak.

Grønne familier - begynner å bli et begrep i mange kommuner. Hva med å knytte noen slike til menigheten - la de være forbilder/ressurserpersoner.

Grønne skoler, Grønne borettslag osv. - mye spennende er på gang i våre kommuner. Ta kontakt og undersøk hvordan det er hos dere.

Gudstjenesten/grønn messe - se div. forslag til hvordan den kan «farges grønn» i kap. B i denne boken.

Guide - Naturlig Vis-boken fra Miljøheimevernet er en god guide for miljøbevissthet/handling.

H

Handel - bruk Alternativ Handel og Miljømerkede varer. Ta med bærepose/nett når man handler.

Høsttakkefest - en gylden anledning til å markere den grønne menigheten.

Handlingsark - ark med tips til små endringer i hverdagen. Fås hos *Miljøheimevernet*, adr. se bak.

I

Idealisme - er svært nødvendig og ikke å forakte (se forøvrig realisme).

Idédugnad - komme sammen for å gi hverandre gode råd /dele erfaringer.

Internett - her finnes mange miljøtips av ymse slag. Ungdommens Miljøparlament har dannet egne sider. Adr. på nettet: se bak.

Isolering - her ligger det mange muligheter for besparing i både kirker og menighetshus/kontorer.

J

Jam session - et hyggelig eks. på samhandling.

Jeans - populært og godt bukestoff, men også et eksempel på forbrukerkulturen/utnytting av billig arbeidskraft i andre deler av verden.

Jesus - forente liv og lære i harmonisk helhet

K

Kapitalismen - kirken utfordres til å ta et oppgjør med den isme som ligger til grunn for forbrukerkulturen og mye av miljøproblemene.

Karneval - Verdensbarnekarneval - kan på en hyggelig og morsom måte gi innsikt i hvordan mennesker i andre land har det. Jmf. KN-materiell.

Kirkekaffe - bruk «alternativ handel»-kaffe, f.eks. Nica kaffe fra Nicaragua og Cafe Organico fra Mexico.

Unngå engangsservice. Flytt ut på kirkebakken ved godt vær.

Kirkekontoret - bruk heftet Grønt kontor og vurder hva som kan gjøres.

Kirkens Nødhjelp - driver miljøbevisst arbeid over hele kloden, samt maner til bærekraftig forbruk. En rekke hefter o.l. + konkret hjelp til deltakelse. Adr.: se bak.

Kjøpesenter - vår tids «templer». Her kan menigheten være tilstede med informasjon, alternative holdninger, innsamlingsaksjoner, IKEA-gudstjeneste m.m. (se kap. B).

Kola-halvøya - vårt russiske naboområde i nord står fram som en miljøkatastrofe av uanede dimensjoner. Et grelt eksempel på hvordan det kan gå når menneskene ikke tar hensyn til natur og miljø.

Kollektiv/bofellesskap - mange bor så nær hverandre at man kan vinne mye ved felles innkjøp og bruk, f.eks. å ha felles gressklipper.

Kollektiv transport - bør betyttes. Arbeid politisk for å få billettprisene ned så det lønner seg å la bilen stå.

Kommunen - flere og flere kommuner kommer på banen og legger til rette for innbyggerne når det gjelder f.eks. avfallshåndtering. Vær som menighet pådrivere også overfor kommunen deres. Se LA-21.

Kopiering - avanserte kopieringsmaskiner gjør det lett å «spy ut» masse slipper, foldere osv. Vis måtehold, hold ecclesia stensilans i tømme!

Korrespondanse - gjennom brevskrivning o.l. kan grupper og enkeltpersoner i menigheten gjøre en innsats, både gjennom FIAN og Amnesty International m.fl.

L

LA-21 - Lokal Agenda for det 21. århundre - oppfølgingsarbeidet etter Rio-konferansen (og Brundtlandkommisjonen) på lokalt plan. Her foreligger det mye planer og materiale fra statlige og kommunale fora. Menighetene bør være bevisst og hjertelig tilstede i de lokale samarbeids tiltak som vil komme de fleste steder.

Linoleum - eks på nedbrytbart materiale som absolutt kan brukes.

Livsstil - det er jo det det handler om. Økt forbruk tilsier ikke nødvendigvis bedre livsstandard. Her har vi som kirke mye å lære, men også mye å kunne bidra med gjennom forkynnelse, undervisning og levnd liv.

Lys - slå av lys i rom der ingen oppholder seg. Utelys kan også slås av!

M

Mat - det er påvist at mye av det vi spiser ikke er bra for vår helse. Hva med en alternativ matguide i menighetsbladet? Få tips i boken «Mat - mer spennende enn vi liker» (litt liste kap. E)

Media - vær frimodig og bruk media for å spre holdninger/handlinger.

Menighetsbladet - kan brukes til svært mye formidling / informasjon / bevisstgjøring osv. overfor innbyggerne i menigheten. Bruk menighetsbladet!

Menighetsrådet - bevisstgjøring må til, f.eks. mht. papirbruk - må alle sakspapirer kopieres til alle?

Miljø - kalla den ånglamarken eller himlajorden om du vil. Vi har bare én jord!

Miljødepartementet - mye viktig materiell å få tak i og et sted å søke om støtte til miljøarbeid. Adr.: se bak.

Miljøforum - samarbeidsforum der kirken m.fl. bør være med, som f.eks. Fr.stad Miljøforum. For tips, kontakt: Noahs Park. Adr.: se bak.

Miljøheimevernet - paraplyorganisasjon for miljøbevissthet der også Den norske kirke er medlem. Har svært mye godt materiell, tips osv.

Adr.: se bak. Lokale fylkesledere kan også kontaktes.
Hva med å opprette menighetens eget «miljøheimevern»?

Miljømerker - til hjelp når vi skal handle, men undersøk hva de står for.

Misa Campesina - talende og musikalsk uttrykk for ropet fra våre søsken i sør. Kan brukes som konfirmantmusical/korprosjekt. Andre lignende messer - Misa Salvadorena, Misa Criolla.

Natur og ungdom - radikal miljøorganisasjon for ungdom. Stor appell blandt unge i nærmiljøet. Ta kontakt lokalt - f.eks. til Ung Messe.

Nattverd - bak nattverdrødet selv, synliggjør sammenhengen mellom vårt daglige brød og sakramentets gave. Se oppskrift kap. D, 5.

Økologisk vin - undersøk alternativene på Vinmonopolet og i helsekostbutikker.

NaturligVis -ny håndbok for en miljøvennlig hverdag (se litt.listen bak).

Natursti - er en god og pedagogisk variant av tur i skog og mark, der både liten og stor, ung og gammel kan delta, lære av og til hverandre.

Noahs park - eks. på felles miljøsenter i Fredrikstad. Mye spennende.
Adr.: se bak.

Norges Naturvernforbund - tradisjonell og velrenomert miljøorganisasjon som kan bidra med mye godt materiell.

Adr.: se bak.

Oppbrudd - må til for hver enkelt av oss om forandring skal skje!

Oppvarming - kan romtemperaturen i kirkerom / menighetslokaler / kontorer til tider senkes for å spare strøm osv. Kontakt fagfolk for veiledning. Er det mulig med installering av solpanel el. alternative kraftkilder?

Ozonlaget - skrives det mye om. Vær bevisst ved innkjøp for å unngå stoffer som er skadelig for dette vårt vernende skjold på himmelvingen.

Papir - forbruket når stadig nye høyder, også i kirken. Gå igjennom menighetens forbruk og vurder hva som kan gjøres for å minske.

Papirinnsamling - i de fleste kommuner organiseres det papirinnsamling der papiret går til gjennbruk. Ha egen eske e.l. for papir hjemme.

Plant menighetens egen økologiske åker - fulgt opp av speideren, 4-H o.a. Resultatet sees og loddes ut i forbindelse med høsttakkefesten.

Pressemelding - se eks. kap. D, IV.

Protestér - når myndigheter o.a. legger planer som vil forverre miljøet.

Que vadis? - hvor går du? - er et viktig spørsmål i møte med vårt forbruk og vår miljøbevissthet. Et lite skritt er viktig når det skjer i riktig retning!

Radio - f.eks. nærradioene er åpne for godt miljøstoff også fra menighetene.

Realisme - må til. Noe må gjøres med vårt forbruk, jordens miljø kan ikke bære stort mer - det er realiteten!

Regnskogene - jordens lunger, sterkt truet av uvettig nedhugging.

Regnskogsfondet - Miljøorganisasjon som arbeider særlig for regnskogene. Adr.: se bak.

Salmer - lag en salmekveld med salmer som setter forbruk og miljø i fokus. La kirkekoret eller konfirmantene, bibelgrupper osv. finne fram aktuelle salmer og være med i programmet.

Seminar - arr. miljøseminar i samarbeid med aktuelle grupper og organisasjoner osv. Kirken etterlyses som etisk premissleverandør utenfor kirkens vegger!

SFT - Statens forurensingstilsyn: «Viktig vaktbikkje» i vårt samfunn. Adr.: se bak.

Sortér søppelet - gå foran med et godt eksempel på menighetshuset/kontoret når det gjelder kildesortering o.l. Kontakt deres kommune.

Studium - må til skal vi få den rette innsikt. Her har vi mye å hente - og også en god del å bidra med - sammen med andre. Se *Seminar*.

Sykkel - er og blir det miljøvennlige alternativet. Og så er det så sundt! Oppfordre til bruk av sykkel til kirkens forskjellige arrangement.

Symbolhandlinger - plant et tre, del ut grønne skolisser, tenn et lys for miljø og rettferd... Bruk fantasien til symbolhandlinger, også i gudstjenesten.

T

Te - bruk «alternativ handel»-te, f.eks. fra Simon Levelt som importerer organisk dyrket te til Europa.

Tema-kvelder - om forbruk, forvaltning og miljø. Bør interessere mange fler enn den tradisjonelle menighetskjernen - de óg.

Teologien - har mye å si på dette område. En utfordring til prester og kateketer om fornyet studium, se hva som skrevet står.

Tid - vi sier ofte at «tiden går» og «time is money». I afrikanske land sier man «tiden kommer» - tid til å dele, tid til å være sammen.

Tiende - god gammel bibelsk skikk. Kan gi fast orden på ens givertjeneste som en del av «rett forvaltning».

Transport - organiser felles transport til og fra kirke, og også gjerne i hverdagen.

Troen - gir oss trygt ståsted i miljøkampen: Vi vet hvem vi tror på - himmelens og jordens skaper!

Trække på ømme tær - det er mulig vi kommer til å gjøre det med denne bevisstgjøring. Men det må till!

U

Ungdommens Miljøparlament - paraplyorganisasjon for unge miljøkjempere. Adr.: se bak.

Ut i det blå - bruk mulighetene for menighetsutflukt i deres omgivelser, la natur og miljø også bli sted for fellesskapets utfoldelse i lovsang og tilbedelse, lek og alvor.

Utviklingsfondet - tenker globalt! Adr.: se bak.

V

Vandring - kort og godt være ute i naturen sammen og la den få være et vitnesbyrd om vår Skaper og Oppholder.

Vann - som tema for f.eks. søndagsskolen, bibelgruppa osv.

Vegetarmat - mye godt og sunt å hente som alternativ til vårt kjøttrike og ressurskrevende kjøkken.

Veien til Damaskus - vekkerop fra Sør. Bestilles fra Kirkens Nødhjelp eller KUI.

Vennskapskontakt - KN og organisasjonen "Vennskap Nord/Sør" har gode tips vedrørende vennskapskontakter over store deler av kloden. Adr.: se bak.

Vitaminer - livgivende stoffer for liten og stor.

WC - utgjør i vår del av verden en enorm sløsing med vann. Undersøk om mengden av vann ved hvert nedtrekk kan minskes.

WWF/Verdens Naturfond - miljøorganisasjon som arbeider særskilt for utrydningstruede dyrearter. Adr.: se bak.

X = ukjent. Forbruk- og miljøbevissthet må ikke være ukjent i kirken!

X-files - **du tror det ikke før du får se det!** - et mulig slagord for miljøbevisstheten omsatt i handling?

X - Tema-X er et eget kapittel om forholdet til naturen og miljøet i Kirkerådets, Bibelselskapets og KN's konfirmantopplegg «Jeg er». Fullstendig opplegg for grønn weekend og gudstjeneste.

Yoghurt - er sunn og god mat!

Zelot - sekt på Jesu tid, ivrer - vi trenger glade miljø-ivrerer. Et godt navn på miljø-gruppa i menigheten?

Æra = tidsalder - vi er inne i en tid der vi må ta skjeen i en annen hånd skal vi som menneskehet overleve oss selv og vårt forbruk.

Økologi - læren om dyrs, planters og menneskets forhold til omgivelsene, vi hører sammen i et stort og sårbart kretsløp - avhengige av hverandre.

Økonomi - oikonomia - er Bibelens uttrykk for vår husholdning, der vi stilles til ansvar og regnskap som forvaltere av Guds rike gaver til oss mennesker. Det er det dreier seg om når vi snakker om forbruk og miljø-bevissthet. Et guddommelig kall!

Økumenikk - felleskirkelig samarbeid må til, også i forbruk- og rettferdsspørsmål. Begynn lokalt.

Åpenbaring - må det til for at vi skal skjønne alvoret? Det skulle være åpenbart gjennom den viten vi nå har. I tillegg har vi den guddommelige åpenbaring i Skriften, som også taler tydelig om forvaltning og ansvar.

MANGE HAR FÅTT TIL NOE...

Mange har arbeidet med forbruk- og rettferdsspørsmål i flere år, og i mange menigheter og bispedømmer har man fått til mye. Her gjengis bare noen få eksempler.

1. Eksempel på «Miljøhelg» i Gåsvær, Troms

(hvert år fra 1989)
v. Dag Nordbø og Stig Lægdene

Presten forteller om forberedelsene til årets miljøhelg:

Følgende organisasjoner var representert på idédugnad i mars:

Tromsdalen Roverlag, Natur og Ungdom, Arctandria, Norges Kristelige Studentforbund, Kvaløy og Tromsøysund prestegjeld.

Arrangementets innhold/målgruppe:

Det var enighet om at denne helgen i første rekke skulle være en motivasjonshelg, der hensikten er å sette miljøvern i sammenheng med vanlige folks hverdag.

Det betyr at arrangementet ikke legger opp til noen form for målrettet aksjon, men forsøker å nå en bredest mulig gruppe.

Ulike aktiviteter ble foreslått:

-Opprensning av strandlinja på Gåsvær. Utstilling av det vi fant.

-Bygging av en «Miljø-varde»

-Natursti for hele familien

-Ulike aktiviteter med tilgjengelige båter (ro/seile/fiske osv.)

- «Mini» -seminar om miljøvern i hverdagen

-Miljø-gudstjeneste (søndag)

-Fuglekikking v. Ornitologisk forening

-Botanisk «ekspedisjon»

-Kåseri/omvisning på kirkegården. Lokale tradisjoner mm. v. Fortidsminneforeningen el. andre med lokal tilknytning.

Mulighetene er mange - og i det videre arbeid handler det om en prioritering.

Organisering av leir

Det må innhentes tillatelse fra grunneierne i god tid før arrangementet.

Hensyn til miljøet er avgjørende (fugleliv/botaniske forhold/kirkegårdsfreden osv.).

Deltakerne må oppfordres til å bruke mest mulig miljøvennlige produkter i løpet av helgen og ellers.

Transport/økonomi

Det ble vedtatt at det settes opp normal kirkeskyss på søndagen, transport på fredag. Lørdag organiseres det enten privat, eller via deltakende organisasjoner.

Det blir søkt kommunen om dekning av utgifter til transport og evt. inviterte ressurspersoner.

Invitasjon til Fredric Hauge

Etter en drøfting av mulighetene for "skjev" media-dekning, ble det enighet om å invitere Bellona-lederen til å delta på helgen. Hans rolle er tenkt å være inspirator, f.eks. ved å holde et mini-seminar om aktivt naturvern i hverdagen (lørdag), og delta med en appell på gudstjenesten søndag.

Mediedekning/PR

Arrangementet vil bli en del av «Miljø-uka 1990» som avholdes i Trømsø i juni.

Det vil bli laget et felles program for alle miljø-arrangement i dette tidsrommet, og Tromsø Museum koordinerer dette.

Vi lager selv pressemeldinger til aviser/NRK/lokalradioer mm.

Det vil i nærmeste fremtid bli tatt kontakt med NRK med sikte på dekning av arrangementet i f.eks. «Norge rundt».

2. Eksempel på temakvelder i Gausel menighet, Stavanger: «Penga eller livet».

Fra innbydelsen:

Gausel menighet (v. Jan Steinar Halås), Miljøheimet (v. Ståle Madland Schelderup) og Stavanger domprosti (v. Per Frick Høydal) innbyr til to kveldsseminar høsten 1996.

Vi ønsker å sette fokus på sammenhengen mellom forbruk, miljø, livsstil og livskvalitet.

Vi ønsker å få kristne enkeltmennesker, grupper og menigheter - og kirken generelt - mer på banen i kampen for skaperverket.

Vi vil peke mer på mulighetene for handling i hverdagen enn på de store problemene.

Begge seminarene skal presentere både farene, visjonene og de konkrete handlingsalternativene i hverdagen.

Seminar 1: Penga eller livet - for meg og mine Enkeltmennesket og familien i forbruker- samfunnet

Seminaret vil ta for seg mulighetene vi alle har, hver for oss og sammen, til å gjøre noe med livsstil og forbruksmønster for å redusere vår egen belastning på naturen. Vi fokuserer på hva forbrukersamfunnet gjør med oss, som resulterer i den miljø- og menneskefientlige «kjøpefesten».

Foredagsholdere:

Simon Flem Devold: «Forbruk av mennesker»

Dag Endal: «Forbruk av miljø. Miljøvern er å dele.»

Seminar 2: Penga eller livet - i menigheten Menigheten og kirka i forbrukersamfunnet

Seminaret tar for seg kirkens, og ikke minst den lokale menighets, rolle og ansvar i å formidle budskapet om livskvalitet, vern om skaperverket og oppgjør med forbrukersamfunnet. Dens individualisme og egoisme griper langt inn i menighetens virksomhet og fellesskap. Vårt mål er at dette fellesskapet skal bli bevisst på sitt ansvar og sin rolle, og bidra til at menighetsfellesskapene søker å vise samfunnet alternativer til de verdiene forbrukerkulturen bærer med seg.

Foredragsholdere:

Asle Finseth: «Menigheten i forbrukersamfunnet»

Representant(er) fra en menighet som har begynt arbeidet med miljøhensyn i drift av menighet mm.

Seminarene støttes økonomisk av Stavanger kommune og er dermed gratis.

3. Eksempel på brukttøysmarked i Helgerud menighet, Bærum.

Lisbeth H. Løining forteller:

Helgerud kirke er en moderne arbeidskirke utenfor Oslo, der menighetssal, kjøkken og kirkestua med tilhørende lyse romslige korridorer danner våre lokaliteter.

Hensikten med å drive brukttøysalg i kirken er følgende:

- Ressurser i form av klær, leker og annet utstyr kommer fram fra loftene og blir brukt.

- De som selger fravokst tøy har mulighet til å kjøpe større plagg etter som barna vokser, eller kjøpe

plagg, la barnet bruke klærne og selge dem igjen når de er for små.

- Kirken går foran med et godt eksempel når det gjelder ressursbruk/gjenbruk.

For en del mennesker er dette deres første møte med kirken.

- Tøy som ikke blir solgt sendes videre til Øst Europa for utdeling der.

- Medarbeidere har et godt miljø og trives godt med dette meningsfylte arbeidet. (Noen av medarbeiderne er faste kirkegjengere, andre har mindre tilknytning til kirken.)

- Overskuddet fra brukttøysalget går til kirkens barne- og ungdomsarbeid.

Organisering:

Vi har valgt å ha et lederteam på 4 personer som deler hovedansvaret mellom seg.

- 1.Koordinator er kontaktperson utad og i samarbeid med kirken.

- 2.Sekretær har ansvar for utforming og utsendelse av arbeids- og sjekklister og plakater.

- 3.Kasserer har ansvar for regnskap, vekslpengar og opphenging av bannere før salget.

- 4.Rekvitisa- og annonseansvarlig sørger for både gratis omtale og at annonser kommer i avisen(e) til rett tid, og for alle nødvendige innkjøp.

Lederteamet har et forberedende møte en eller to måneder før salget og et oppsummeringsmøte i etterkant.

Evalueringsmøte arrangeres for alle medarbeidere en gang i året.

Praktisk tilrettelegging:

Tidlig planlegging av tidspunktet for salget er uhyre viktig. Datoene bør være fastsatt et år på forhånd, da kirkelokalene er mye optatt. Det optimale tidspunktet for salget er kort tid før klærne for sesongen hentes fram og suppleres.

Kundene, dvs. både de som selger og de som kjøper, får med seg dato for neste salg.

Salget holdes to gange i året, vår og høst. Det er bare anledning til å selge klær og utstyr som passer for sesongen.

Alt som tas imot for salg skal være rent, helt og ikke særlig slitt.

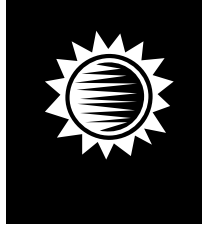
Avviklingen skjer fra fredag ettermiddag til lørdag

ettermiddag. Fredag leverer kundene inn det de ønsker å selge, begrenset oppad til 50 plagg og ferdig priset. Ved mottak påføres kundennummer.

Lørdag formiddag foregår salget over fire timer. Etter salget sorteres alt som ikke er solgt etter kundennummer, hvorpå kundene henter dette. Samtidig får kunden oppgjøret. Kunden får 75 %, brukktøys-salget tar 25 %. Vi vurderer å øke vår %-sats noe.

Videresending av tøy til Øst Europa er et frivillig tilbud til kundene. Ved siste salg september 1996 ble 28 sekker samlet inn for videresending til Bosnia.

Vi kan absolutt anbefale dette arbeidet videre til andre menigheter!

HANDLINGSPLAN «INN I MENIGHETEN»

Det er ikke det at vi ikke vil, men.....

Den nye kateketen stod ved kopimaskinen og spurte:

«Hvor gjør vi av papir som skal leveres til resirkulering?»

Akk ja, tenkte sognepresten. Og så kom unnskyldningene:

«Vi har hatt en egen søppelpose til papiravfall. Men det ble aldri noe av det. For her i strøket så er det på helt bestemte datoer hver måned at papiret skal leveres inn, og det er jo lettere for en privat husholdning enn et menighetskontor å holde styr på slikt...»

«Du trenger ikke unnskyld deg for min skyld. Kateketen avbrøt ham. - Vi fikk det ikke helt til i den menigheten hvor jeg var før heller...»

Forunderlig, tenkte sognepresten etterpå. Det er en hel del ting vi vet at vi bør gjøre, og så blir det bare ikke til noe. Han kom til å tenke på menighetsrådsmøtet for en tid siden hvor menighetsrådslederen hadde tatt opp en sak som hun hadde gått og tenkt på en stund:

«Jeg kommer i løpet av min periode som formann i menighetsrådet til å foreslå at det blir forbud mot alle former for engangsservice her i menigheten. Det er en uting med alle de pappkrusene som kastes etter hver kirkekaffe.»

Hun kom ikke lenger før det var en som avbrøt henne:

«Da må du ansette noen til å ta all oppvasken. Det blir iallfall ikke lett å få noen til å ta på seg kirkekaffen etter et slikt vedtak...»

Sognepresten lurte på om saken kom til å bli tatt opp igjen. Det kunne jo være at menighetsrådsformannen hadde mistet motet.

Bremseklosser

«Da må du ansette noen til å ta oppvasken» lød bremseklossen i eksemplet ovenfor.

Her følger noen flere bremseklosser. Hvilke av dem benyttes hos dere? Kanskje dere også har noen å føye til?

Vi har forsøkt det tidligere

Vi har aldri gjort det før

Det kommer ikke til å fungere

Det går ikke hos oss

Det er jo bare som en dråpe i havet

Det blir for dyrt

Vi har annet å bruke arbeidstiden vår til

Det er bare en sånn motesak

I og for seg en god ide, men...

Det er greit i teorien, men hva med praksis?

Vi har ikke tilstrekkelig med folk

La oss diskutere det senere

Nå tuller du

Det virker for svevende

Det vil virke splittende

Vi har nok prosjekter på gang

La oss vente å se

Det er ikke vårt ansvar

Det betyr altfor mye arbeid

La det synke i oss først La oss sove på saken

Det er ikke slikt en menighet skal drive med

Vi bør heller konsentrere oss om det ene

nødvendige

*

*

*

*

Handlingsplan for en menighet

Har vi først bestemt oss for at vår menighet skal bli en grønn menighet, så må det noe mer til enn bare noen spredte tiltak. Vi må rett og slett ha en plan. Og den kan utarbeides på denne måten:

1. Motivering og modning

Det er ikke nok at noen få ildsjeler tror på saken. Før et eneste tiltak settes i gang er det nødvendig med god tid til motivering og modning. Før menighetsrådet tar beslutninger er det viktig at saken drøftes i full åpenhet i menighetsstaben, i forskjellige medarbeiderfora, i menighetens underutvalg og komiteer. Målet må være å få så mange medarbeidere som mulig til å innse at dette ikke handler om enda noen nye tiltak, men om å ta konsekvenser av vår kristne tro! I denne sammenheng er det viktig at man også på gudstjenester og i andre sammenhenger forkynner og samtaler om hvorfor det er rett å satse på vår menighet som en grønn menighet.

Etter en tid med motivering på forskjellige måter, er kanskje saken modnet slik at det er tid for å gå sammen om en situasjonsbeskrivelse.

2. Situasjonsbeskrivelse.

Både menighetskontoret (ved staben) og menighetens virksomhet (ved menighetsråd og rekspektive utvalg/komiteer/styrer for de forskjellige tiltak/foreninger) bør gjøre dette i samme tidsperiode.

For menighetskontoret anbefales heftet «Grønt kontor» (Miljøheimevernet / Naturvernforbundet). Her står det mye om selve prosessen som nevnt under punkt 1 ovenfor. Heftet har et nyttig «statusskjema grønt kontor» (s.18,19 og 20) som man

kan bruke til å «ta pulsen», det vil si krysse av for de tiltak man har pr. i dag.

Dette skjemaet kan også være nyttig for menighetens mangfoldige virksomhet - gudstjenester, fester, barnarbeid, ungdomsarbeid etc. Da kan skjemaet brukes i sin helhet, eller dere kan selv utarbeide en forenklet utgave av det som passer til den virksomhet det gjelder.

Noen vil synes det er for omfattende å bruke et slikt skjema. Da kan dere istedet rett og slett bruke abc-en ovenfor og snakke sammen om hvilke av disse tingene dere allerede har gjort noe med.

Se også skjemaet i heftet «Grønt kontor», - gjengitt her med tillatelse fra Naturvernforbundet og Miljøheimevernet (side 108-110)

3. Hva kan vi gjøre noe med?

Noe har dere allerede tenkt på i arbeidet med selve statusskjemaet eller abc-en. Nå er tiden inne for å sette navn på de tiltak som kan hjelpe dere til å gå noen skritt videre i den retning som dere ser er riktig.

Det kan være en ide å gjøre dette i form av en ide-dugnad, slik at så mange som mulig får anledning til å være med å foreslå tiltak. F.eks. ved at smågrupper på 2-3 foreslår tre-fire tiltak hver. Alle ideene skrives opp på tavle eller kopieres opp til alle.

Dere som benyttet statusskjemaet kan også bruke det samme skjema en gang til for nå å krysse av ved de nye tingene dere kan tenke dere å sette i gang med.

4. Vi stålsetter oss mot bremseklossene

Når alle ideene kommer, kan det hende at noen får kalde føtter og tenker at dette blir for mye, dette orker vi ikke.

Da kan det være nyttig å ta for dere listen med bremseklosser (se ovenfor). Bruk tid til å snakke sammen om dem, og drøft hvordan dere skal møte alle innvendingene som sikkert kommer.

5. Plan for x menighet som GRØNN MENIGHET

Ut fra det arbeidet som er gjort til nå får noen ansvar for å utarbeide en realistisk plan for menigheten og/eller de deler av menighetens virksomhet dette gjelder. Denne planen må til slutt drøftes og vedtas i de respektive råd, utvalg, styrer.

Skjemaet nedenfor kan hjelpe dere til å sette navn på tiltak i prioritert rekkefølge, nærmere beskrivelse og omfanget av dem, tid for igangsettelse og hvem som har ansvar for oppfølgingen.

KOPIERINGSARK

Handlingsplan for menighet

TILTAK	BESKRIVELSE/OMFANG	TID FOR START	ANSVARLIGE FOR OPPFØLGING
1			
2			
3			
4			
5			
6			
7			
8			
9			
10			
11			
12			
13			
14			

STATUSSKJEMA GRØNT KONTOR

Dette skjemaet kan brukes til å gjøre opp en status for hvordan kontoret drives i dag, både når det gjelder produktvalg og innførte rutiner. Alle produktene og rutinene i skjemaet definerer Naturvernforbundet som BRA MILJØVALG. Produktene står i rangert rekkefølge - det første er best!

SLIK GJØR DERE:

Ta en kopi og fyll ut skjemaet. Sett kryss ved de produktene eller rutinene dere har. Noen steder er det også plass for mer utfyllende tekst.

Ut fra de resultatene som du kommer til, kan du planlegge innsatsen din.

Dersom det ikke er mulig å svare på spørsmålene ved å se på produktene eller emballasjen, sjekk da med produktlista, eller spør leverandøren.

Når dere har innført endel tiltak etter planen, fyll så ut et skjema på nytt og planlegg nye tiltak.

NB! Med "klorfritt" og "blekt uten klor" menes "ikke blekt med klor eller klorforbindelser".

P A P I R

Kopipapir:

- Svanemerket, resirkulert papir
- Svanemerket, nytt papir, blekt uten klor
- Resirkulert papir, blekt uten klor
- Nytt papir, blekt uten klor

Brevpapir:

- Svanemerket, resirkulert papir
- Svanemerket, nytt papir, blekt uten klor
- Resirkulert papir, blekt uten klor
- Nytt papir, blekt uten klor

Konvolutter:

- Resirkulert papir
- Nytt papir, blekt uten klor

Skriveblokker:

- Resirkulert papir
- Nytt papir, blekt uten klor

Kulørt papir:

- Resirkulert papir
- Nytt papir, blekt uten klor

Beskjedblokker / gule blokker:

- Resirkulert papir
- Nytt papir, blekt uten klor

Etiketter:

- Resirkulert papir
- Nytt papir, blekt uten klor

Datapapir:

- Resirkulert papir
- Nytt papir, blekt uten klor

Mykpapir (tørk og toalett):

- 100% resirkulert, ublekt papir
- 100% resirkulert eller ublekt papir

Papir til trykksaker

- Svanemerket, resirkulert papir
- Svanemerket, nytt papir, blekt uten klor
- Resirkulert papir, blekt uten klor
- Nytt papir, blekt uten klor

K O N T O R R I K V I S I T A

Penner:

- Refill penner
- Engangspenner (god kvalitet som holder lenge)

Blyanter:

- Refill blyanter
- Ulakkerte

Plakattusjer/ Overheadpenner:

- Vannbaserte
- Alkoholbaserte

Markører:

- Refill
- Vannbaserte
- Blyantmarkør

Korrekturlakk:

- Vannbasert
- Alkoholbasert

Tonerkassetter til laserskrivere og kopimaskiner:

- Påfyll/ombruk
- Gjenvinning

ANNEI KONTORUTSTYR

Brevordnere:

- Resirkulert papp
- Ny papp
 - belegg av:*
 - Resirkulert papir
 - Papir blekt uten klor
 - Polypropenplast

Tidskriftbokser:

- Resirkulert papp
- Ny papp
 - belegg av:*
 - Resirkulert papir
 - Papir blekt uten klor
 - Polypropenplast

Aktomslag:

- Resirkulert papir
- Nytt papir, blekt uten klor
- Polypropenplast

Plastlommer:

- Polypropenplast

Saksmapper:

- Resirkulert kartong
- Nytt papir, blekt uten klor

Arkivmapper:

- Resirkulert kartong
- Nytt papir, blekt uten klor

Register/skilleblad:

- Resirkulert papp
- Nytt papir, blekt uten klor
- Polypropen

Tape (Skrivebord/pakketape):

- Acetat/ cellulose
- Polypropen

Lim:

- Vannbasert

Overheadfilm:

- Polyester

VARIG KONTORUTSTYR

Kopimaskiner:

- Ozonfilter
- Støvfilter
- Støynivå < 60db
- Energisparefunksjon
- Toner uten kreftframkallende stoffer
- Retur/gjenvinningsystem for deler
- Går maskinen med resirkulert papir

Laserskrivere:

- Ozonfilter
- Støvfilter
- Støynivå < 60db
- Energisparefunksjon
- Toner uten kreftframkallende stoffer
- Retur/gjenvinningsystem for deler
- Går maskinen med resirkulert papir

Telefax:

- Bruker vanlig papir

Kalkulator:

- Solcelledreven

Sakser:

- Mulige å reparere
- Enkle å skjerpe/slipe

Møbler (ved nyinnkjøp):

- Inneholder ikke tropiske tresorter
- Inneholder ikke PVC (skai)
- Inneholder ikke Polyuretan(PU) stopp
- Inneholder ikke skumplast blåst med haloner

Tekstiler:

- Vaskbare
- Uten brannhemmende midler

Lamper ved nyinnkjøp:

- Kan bruke lysrør eller energisparepærer
- Har ikke PVC-deler (unntatt ledning)

REDUSERT FORBRUK

- Gjennomførte tiltak for redusert papirforbruk, nevnt hvilke:

- Refillpenner/ redusert forbruk av penner
- Kopper/ redusert forbruk av engangsbegre
- Andre tiltak som er iverksatt

AVFALL		ENERGIØKONOMISERING	
☐ Avfallsreducerende tiltak _____ _____ ☐ Papirsortering ved hver pult ☐ Tonerkassetter (kopi) - retursystem ☐ Tonerkassetter (printere) - retursystem ☐ Deler fra kopimaskin inngår i et gjenvinningssystem ☐ Bøtte for brukte batterier ☐ Innsamling av lysrør ☐ Sjøpakkasser sentralt plassert		ENØK ☐ Enøk-konsulent har gjort en analyse ☐ Gjennomføring av energioppfølgingsystem ☐ Konsulentgjennomgang på belysning ☐ Oljefyring ☐ Fjernvarme ☐ Annen oppvarming ☐ Termostatregulert oppvarming ☐ Sparedyser på vannkraner og dusj ☐ Idédugnad "rutiner for ENØK på kontoret (små skritt)" ☐ Gjennomførte ENØK-tiltak	
TRANSPORT			
Tiltak som er gjennomført for å redusere bilbruk _____ _____ _____		Rutiner innført for bruk av evt. firmabiler? _____ _____ _____	
IRISJEL			
☐ Gjennomgang av inneklimateknikk ☐ Tiltak er satt i verk _____ _____		☐ Røykfrie fellesarealer ☐ Grønne planter ☐ Annet _____ _____	

Gjengitt med tillatelse fra Miljøheimet, Naturvernforbundet

EKSEMPEL PÅ PRESSEMELDING

Det er viktig å være åpen som kirke og la lokalsamfunnet få del i menighetens virksomhet.
Bruk den lokale presse - både til å informere og inspirere til deltakelse.
Her følger noen eksempler på pressemeldinger.

GRANKVIST MENIGHET
Den norske kirke

PRESSEMELDING

- Konfirmantene må lære at kristen tro får politiske konsekvenser

- Konfirmantene skal lære at kampen for miljøet og mot materialisme og forbrukerkultur er en kristenplikt. Enkelte kaller dette en politisering av kristentroen. Jeg kaller det en aktualisering. Kristen tro er nødt til å få politiske konsekvenser.

Dette sier kateket Ola Nordmann som har ansvar for vinterens konfirmantundervisning i Grankvist menighet. Kateketen vil at de 32 konfirmantene skal oppdage at Bibelen ikke gir rom for en materialistisk livsstil der forbruksvekst er et mål på velstandsvekst. Han vil samtidig rette ungdommenes oppmerksomhet mot verdens nord-sør-konflikt.

- Bibelens anvisninger er ganske tydelige når det gjelder forholdet mellom fattige og rike. Advarslene mot rikdom og forsvaret av fattige er en ledetråd gjennom hele Bibelen. Den hellige boken gir dermed inspirasjon for den som vil engasjere seg politisk i vårt samfunn, - for både kristne og annerledes troende, sier Nordmann. Men han beklager seg over at kirken har et stort formidlingsproblem:

- Det største hinderet for at de unge skal se Bibelens radikale kritikk av overforbruk og internasjonal urettferdighet, er måten vi voksne lever på. Kirkens talsmenn og -kvinner skiller seg lite fra nordmenn flest når det gjelder å innrette seg i forbrukersamfunnet. I konfirmantenes øyne har vi som skal representere de kristne verdier like lav troverdighet som andre. Denne selvkritikken på vegne av kirken blir en viktig del av konfirmantundervisningen, sier kateket Ola Nordmann.

10.11.1996

Kontaktperson:

Kateket Ola Nordmann, Grankvist menighet, tlf.: 86 54 32 11

(eksempel på utforming av pressemelding - nr 1)

GRØNNVIK PRESTEKONTOR
Den norske kirke

PRESSEMELDING

Barnekor tar ansvar for papir- innsamlingen i åtte borettslag

Barnekoret «Under 15» har inngått avtale med Grønnavik kommune om å samle inn returpapir fra beboerne i de åtte borettslagene i området rundt Åsen. Koret som har tilhold i Grønnavik kirke, har hatt en kraftig medlemsvekst de seneste to årene. Suksessen fra konsertserien før jul i fjor gjorde koret kjent i lokalmiljøet. Som papirinnsamlere blir de 40 unge sangerne enda synligere i lokalmiljøet.

Dirigent Paul Noteblad sier papirinnsamlingen har to siktemål:

- Vi tjener noen kroner til korets kasse, men det viktigste er at ungene får med seg viktige verdier i dette arbeidet. Innsamling av returpapir er en praktisk øvelse i miljøvern. Samtidig kan vi på denne måten skape nye kontakter mellom innbyggerne på Åsen. Begge deler ser jeg som en naturlig del av et kristent engasjement, sier Noteblad.

Man har ikke tenkt å overlate hele jobben til barna. De fire voksenlederne i koret deler ansvaret seg i mellom. Annenhver mandag tar en av lederne med seg tre av kormedlemmene på en tre kvarters innsamlingsrunde.

10.11.1996

(+ foto og bildetekst)

Kontaktperson:

Organist og kordirigent Paul Noteblad, tlf.: 21 58 55 77

Grønnavik prestekontor, tlf.: 21 23 76 54

(eksempel på utforming av pressemelding - nr 2)

GLAD MENIGHETS RÅD
Den norske kirke

PRESSEMELDING

**Glad menighet stenger menighetshus
for å minske luftforurensningen**

Menighetsrådet i Glad vedtok torsdag (14.11.) å slå av oljefyren i menighetshuset. Dermed stenges huset for vinteren. Aktiviteten i menighetshuset har vært liten de seneste årene, og flere i menighetsrådet har tidligere hevdet at huset burde holdes avlukket om vinteren.

I menighetsrådets vedtak heter det at møter som er planlagt i menighetshuset i perioden 20. november - 1. april er flyttet til Glad kirke.

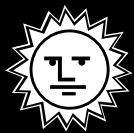
- Det var ikke bare økonomiske årsaker til vedtaket. Vi har tidligere diskutert å bytte ut oljefyren i menighetshuset med elektriske ovner for å slippe den unødige forurensningen fra oljebrenneren. Det er ikke det at utslippene er så store, men menighetsrådet vedtok tidligere i høst et arbeidsprogram som gir stor oppmerksomhet til vår kirkes engasjement for miljøvern. Derfor har vi begynt å lete etter konkrete saker der vi kan bidra til å bedre miljøet. Vi tror at miljøvernarbeidet i stor grad handler om en holdningsendring og den vil vi gjerne påskynde, sier menighetsrådsformann Anette Lydhør.

14.11.1996

Kontaktperson:

Menighetsrådsleder Anette Lydhør, tlf.: 27 77 23 45

(eksempel på utforming av pressemelding - nr 3)

EKSEMPEL PÅ OPPSKRIFT PÅ SELVBAKT NATTVERDBRØD

Mange har i overensstemmelse med forsøksmuligheten til å betytte alternativt alterbrød, ønsket å bake brød selv (som ikke smuler). Her følger en oppskrift, utprøvd av Ski menighet, Borg bispedømme.

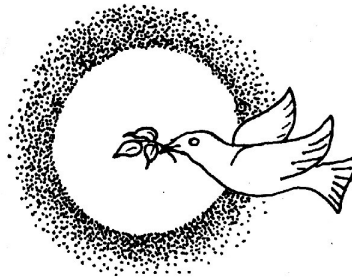
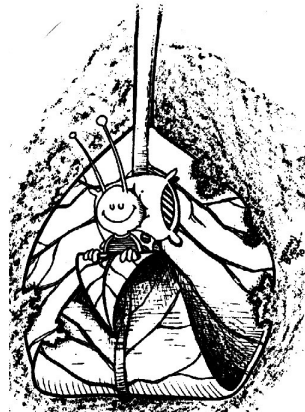
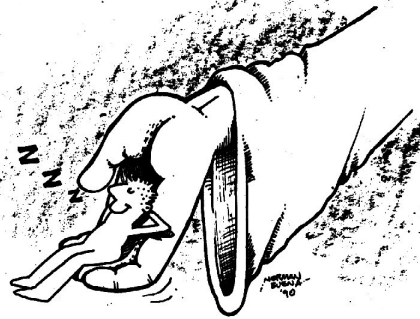
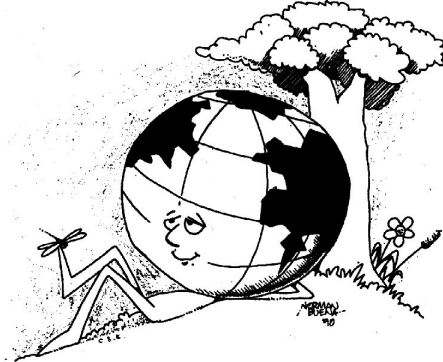
5 dl lunkent vann
50 gr gjær
1 stor spiseskje honning
4 spiseskjeer olje
litt salt
ca. 1 kg hvetemel

Heves som alminnelig hvetedeig .Deigen blir hard. Deles i 16 deler. Rulles som boller, kjevles flate og heves. Stekes ved 275 grader i ca. 8 min. (gyldne). Kan fryses.
NB: bryt av i små biter!

KLIPPEARK MED ILLUSTRASJONER

som kan benyttes ved program for gudstjenester og andre menighetsarrangement.

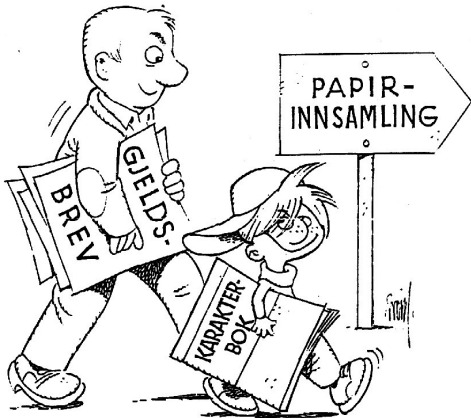
Klippearke 2

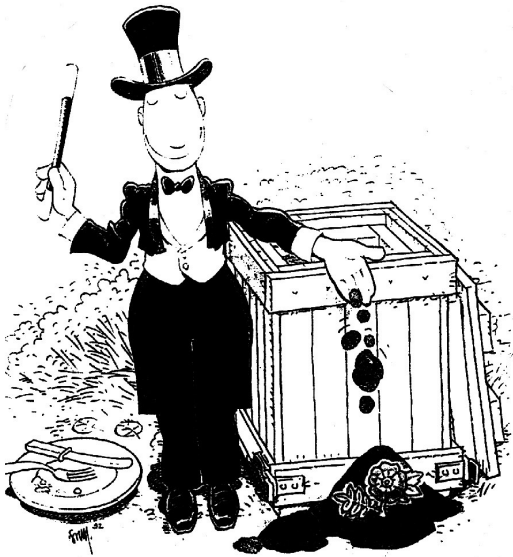
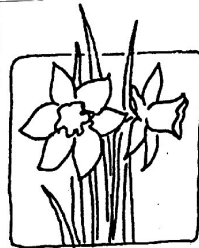
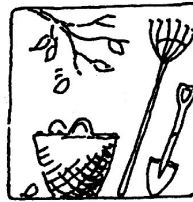
Miljøheimet

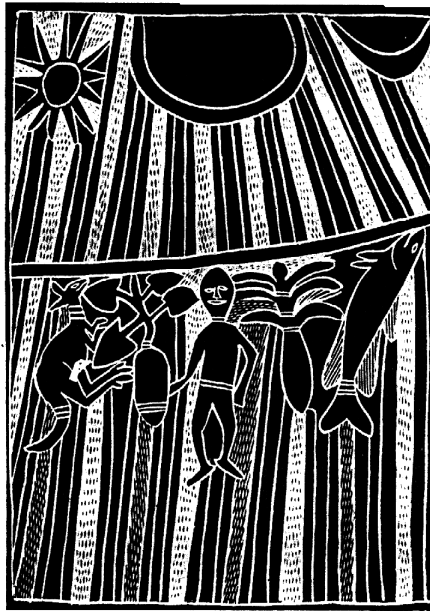

Miljøheimet

Miljøheimet

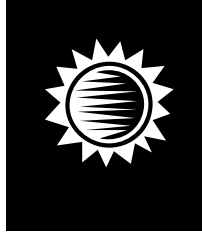
Gaetano Gauwrain (Austrelia)

- I Aktuell litteratur
- II Nyttige adresser
- III Etterord v. Erling J. Pettersen

AKTUELL LITTERATUR

Ansvar og håp. To hefter om Miljøengasjement i menigheten (red. Reidar Knapstad) og Miljøengasjement blant barn og unge i menigheten (red. Line Larsen). IKO Forlaget, 1992.

Bjørnvig, Thorkild: Delfinen. Miljødikte. Akademisk forlag, Danmark, 1975

Bra miljøvalg. Kjøpeguide i lommeformat. Oversikt over de mest miljøvennlige dagligvareprodukter. Naturvernforbundet, 1994.

Brown, Lester R. "Jordens tilstand" (State of The World). Verdens mest leste miljørapport fra Worldwatch Institute. Aschehoug, 1996.

Bønn og lovsang i fellesskap. Sanger og liturgier fra Taizé. Kirkerådet, 1989.

Dammann, Erik: Fremtiden i våre hender, Oslo, 1972. Ny livsstil - hva så? Gyldendal, Oslo, 1976. Pengene eller livet? Dreyer Forlag, Oslo, 1989.

De små grønne. Håndbok i helse og miljøvennlig småbarnsstell. Miljøheimevernet, Nasjonalforeningen for folkehelsen, Norges Husmorforbund, 1994.

Deilig er jorden? Et lite bibelstudium med spørsmål til samtale v. Halvor Nordhaug. Kirkens U-landsinformasjon (KUI) og Frikirkerådets U-landsinformasjon (FRU), 1989.

Det grønne puslespillet. Et pedagogisk opplegg om avfall i barnehager. Miljøverndepartementet (bestilles hos Statens forurensningstilsyn).

En framtid for jorda? Vern om skaperverket. Kirkemøtedokument 11.2/89. Kirkerådet, Oslo.

Engedal, Leif Gunnar: På skaperens jord. Kristen etikk om menneskets forhold til naturen og skaperen. (Axel Smith, red.) Universitetsforlaget, Oslo, 1988.

Finseth, Asle: Men gleden er et annet sted. Om kjøpekulturen. Troen. Oppbruddet. Kirkens Nødhjelp 1994. (Har studieopplegg).

Forbrukersamfunnet som etisk utfordring. Utredning for Bispemøtet 1992. Verbum Forlag, 1993.

Fra preken til kompost. Artikkelsamling om miljø og forbruk. Mellomkirkelig Råd, 1994

Førde, Bjørn: Deilig er jorden. Oppslagsbok over 50 globale emner. Kirkens Nødhjelp, 1989.

Gröna postillan. Miljöhandbok - för Svenska kyrkans Agende 21-arbete. Utg. Svenska kyrkans Miljövern, Verbum, Sverige, 1995.

Grønt kontor. Veiledningshefte for mer miljøvennlig drift av et kontor. Miljøheimevernet og Naturvernforbundet, 1992.

Gud skapte - hvad gør mennesket? Idéhæfte om kirken og miljøet efter FNs konference om miljø og utvikling i Rio 1992. Det økumeniske Fællesråd, København, Danmark, 1994.

Hareide, Dag: NaturligVis. Håndbok for en miljøvennlig hverdag. Gyldendal og Miljøheimevernet, 1996. Det gode Norge. Gyldendal, 1991.

Heiene, Gunnar/Thorbjørnsen, Svein Olaf: Håp for drivhuset. Miljøkrise og kristen tro. (Har studieplan). Credo forlag, 1991.

Henriksen, Jan Olav: Mennesket og naturen. Ethiske og religionsfilosofiske perspektiver på naturen og øko-
krisen. MF, Oslo, 1991

Jordens tilstand. Norsk versjon av "State of the World". Aschehoug. Ny utgave hvert år.

Jubilate Deo. Økumeniske liturgier og sanger på norsk, engelsk, tysk, fransk. Verbum forlag, 1994.

Kristiansen, Roald E.: Økoteologi. Forlaget ANIS, Religionspedagogisk Center, København, Danmark, 1993.

Livsstilboka. Om kristen livsstil i dagens Norge. Jan Arild Holbek (red.). Luther Forlag, 1986.

Livstreet. Et arbeidshefte til bildeteppet fra Haiti v. Estrid Hessellund og Sindre Eide. Kirkens Nødhjelp, 1991.

Lunde, Leiv: Gjeldskrisen. Om internasjonal gjeldskrise. For videregående skole. Kirkens Nødhjelp/Mellomkirkelig Råd/Kirkens U-landsinformasjon/Frikirkerådets U-landsinformasjon, 1989.

Lønning, Per: Creation - an ecumenical challenge? Mercer University Press, USA. Sammendrag i: LWF Documentation No.28, May 1990 (Publisert av Det Lutherske Verdensforbund).

Magerøy, Lars Inge: Guds verden - om den kristne skapetro. IMI brevskole, Oslo 1990.

Mat - mer spennende enn vi liker! Om mat, helse og miljø. Stine Wohl Sem (red.). Norges Bondekvinne-
Norske Kvinners Sanitetsforening, Norges Husmorforbund og Forbrukerrådet.

Messe for en såret jord. Kormesse. Utdrag kan anvendes i vanlig gudstjeneste. Tekst Erik Hillestad, musikk
Ketil Bjørnstad. Kirkelig Kulturverksted 1991.

Mortensen, Viggo: Gør livet fri. Om skaberværkets ukrænkelighed. Det økumeniske Fællesråd i Danmark, 1990.

Månsus, Harry: Veien hjem. Om livets opprinnelse, mening og mål. Nye Luther, Oslo 1987.

Et hjem i kosmos. En bok om livsmot, humanisme og jordens fremtid. Nye Luther, Oslo 1990.

Norderhaug, Magnar: Det er sent på jorden, Grøndal, Oslo, 1988. Nødens økologi - Afrikas krise, Cappelen
Forlag, 1990.

Nordhaug, Halvor: Himmeljorden. Betragtninger om tro og natur. Verbum, 1991.

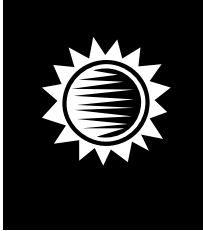
Nordhaug, Liv: Som søsken. Dikt. Luther forlag, 1987.

Norsk Salmebok (NoS). Verbum forlag, 1985

..og jorden er vårt sted: barn, natur og skaperverk. Liv Hægeland Andersen (red.). IKO-
forlaget, 1986. (For barnehage, skole og barnarbeid.)

Om alle land lå øde. Kristen gudstro i en truet verden. Presteforeningens studiebibliotek nr.34, 1990. (Har
studieplan for 5 studiesamvær.)

- På skaperens jord. En innføring i kristen etikk. Axel Smith (red.). Luther Forlag, 1984.
- Roalkvam, Gunnar M.: På sykkel mot stjernene. Diktsamling om verdier og samfunnstrekk i tiden. Det Norske Samlaget, 1995.
- Salmer -97 (Tillegg til Norsk Salmebok). Verbum forlag, utkommer 1997.
- Samme himmel, samme jord. Leif Mentzsen og Berit Molander. Undervisningsopplegg med utgangspunkt i lokalt miljøvern for små og litt større. Kirkens Nødhjelp.
- Smeland, Halvor: Forurensninger. Miljøvern. Universitetsforlaget, Oslo. 1990
(For lærerhøgskoler og lærere i grunnskolen.)
- Syng lovsang, hele jorden. 101 salmer og sanger fra mange land. Verbum forlag, 1990.
- Sætra, Hartvig: Jamvektssamfunnet. Søkelys på fordelingsproblemet mellom i-land og u-land. Det Norske Samlaget, Oslo, 1990.
- Timberlake, Lloyd: Afrika i krise. Om naturkatastrofer, sendt av Gud eller menneskeskapt? Cultura Forlag, Oslo, 1987, 1991 (fra engelsk). Bare en jord? Cappelen Forlag, 1987.
- Treklang. Salme- og visebok fra Norges KFUK-KFUM. Siste utg. 1996.
- U-landsavisen 1996: På livet løs - om miljø, rettferd og forsoning. Kirkens U-landsinformasjon og Frikirkerådets U-landsinformasjon 1996.
- Veien til Damaskus. Et kall til omvendelse fra kristne i den tredje verden. Kirkens U-landsinformasjon og Kirkens Nødhjelp, 1990. (Har bibelstudieopplegg).
- Vern om skaperverket - kirker verden over i arbeid for miljøvern. Halvor Nordhaug (red.). Mellomkirkelig Råd for Den norske kirke og Triangelforlaget (KFUK/KFUM), 1989.
- Vi er en del av jorden. Høvding Seattles berømte tale til den amerikanske president fra 1854. En hyllest til jorden, vannet, luften, mennesket og alt som lever. Forord av Petter Nome. Ex Libris, Oslo, 1991.
- Willoch, Kåre: En ny miljøpolitikk. Gyldendals pamfletter, 1996.

NYTTIGE ADRESSER

Alternativ Handel, Øvre Slottsgt. 18, Pb. 2802, 0157 Oslo
Tlf./fax: 22 33 07 14

Bellona Miljøstiftelsen, Boks 8874 Youngstorget, 0028 Oslo
Tlf.: 22 38 24 10

Blekkulfs Miljødetektiver, Boks 2113 Grünerløkka, 0505 Oslo
Tlf.: 22 71 55 20 Fax: 22 71 56 40

Change Maker, Kirkens Nødhjelp, Boks 4544 Torshov, 0404 Oslo
Tlf.: 22 22 22 99, Fax: 22 22 24 20

DELTA-internasjonalt (International Partnership YWCA-YMCA),
KFUK-KFUM, Boks 6814, St. Olavspl., 0130 Oslo
Tlf: 22 11 56 90, Fax: 22 20 47 59

FIAN, Boks 5913 Majorstua, 0308 Oslo
Tlf.: 22 93 27 86, Fax: 22 93 28 28

Framtiden i våre hender; Boks 4743 Sofienberg, 0506 Oslo (Torggt.35)
Tlf.: 22 20 10 45, Fax: 22 20 47 88

Frikirkerådets U-landsinformasjon (FRU), Chr. Krohgsgt. 34, 0186 Oslo
Tlf: 22 36 13 17, Fax: 22 36 13 10

Greenpeace Norge, Peder Claussøns gt. 1, 0165 Oslo
Tlf.: 22 20 51 01, Fax: 22 20 51 14

Institutt for Kristen Oppseding (IKO- Forlaget A/S), Boks 2623 St.Hanshaugen, 0131 Oslo
Tlf.: 22 60 64 22, Fax: 22 56 63 62

Kirkens Nødhjelp (KN), Postboks 4544 Torshov, 0404 Oslo
Tlf. 22 22 22 99, Fax 22 22 24 20

Kirkens U-landsinformasjon (KUI), Boks 5913 Majorstua, 0308 Oslo
Tlf.: 22 93 27 50, Fax: 22 93 28 28

Kirkerådet, Boks 5913 Majorstua, 0308 Oslo
Tlf.: 22 93 27 50, Fax: 22 93 28 28

Mellomkirkelig Råd for Den norske kirke, Boks 5816 Majorstua, 0308 Oslo
Tlf.: 22 93 27 50, Fax: 22 93 28 29

Miljøverndepartementet, Boks 8013, 0030 Oslo
Tlf.: 22 24 90 90

Miljøheimevernet, Boks 2113 Grünerløkka, 0505 Oslo
Tlf.: 22 71 55 62, Fax: 22 71 77 85

«Noahs Park» - lokalt miljøsenter i Fredrikstad, Torbjørns gt. 8, 1607 Fredrikstad
Tlf.: 69 30 65 65

NORAD, Postboks 8034 Dep, 0030 Oslo
Tlf. 22 31 44 00

Norges KFUK-KFUM, Boks 6814 St. Olavsplass, 0130 Oslo
Tlf.: 22 20 44 75, Fax: 22 20 47 59

Norges Kristelige Studentforbund, Universitetsgt. 20, 0162 Oslo
Tlf.: 22 42 06 35, Fax: 22 33 71 86

Norges Naturvernforbund, Boks 2113 Grünerløkka, 0505 Oslo
Tlf.: 22 71 55 20, Fax: 22 71 56 40

Regnskogsfondet, Boks 2113 Grünerløkka, 0505 Oslo
Tlf.: 22 71 55 20, Fax: 22 71 56 40

Samisk Kirkeråd, Boks 5913 Majorstua, 0308 Oslo
Tlf.: 22 93 27 50, Fax: 22 93 28 28

Statens forurensingstilsyn (SFT) , Boks 8100 Dep, 0032 Oslo
Tlf.: 22 57 34 00, Fax: 22 67 67 06

Ungdommens Miljøparlament, Torbjørnsgt. 8, 1607 Fredrikstad
Tlf.: 69 31 70 37 - Internett:<http://www.sirius.no/ump>

Utviklingsfondet, Nedregt.8, 0551 Oslo
Tlf.: 22 35 10 10, Fax: 22 35 20 60

Vennskap Nord/Sør, Postboks 220 Sentrum, 0103 Oslo
Tlf.: 22 33 30 53, Fax: 22 33 30 51

Verbum Forlag, Postboks 7062 Majorstua, 0306 Oslo.
Tlf: 22 93 27 00, Fax: 22 69 73 13

WWF Verdens Naturfond, Boks 6784 St. Olavs plass, 0130 Oslo
Tlf.: 22 20 37 77, Fax: 22 20 06 66

ETTERORD

Av kirkerådsdirektør Erling J. Pettersen

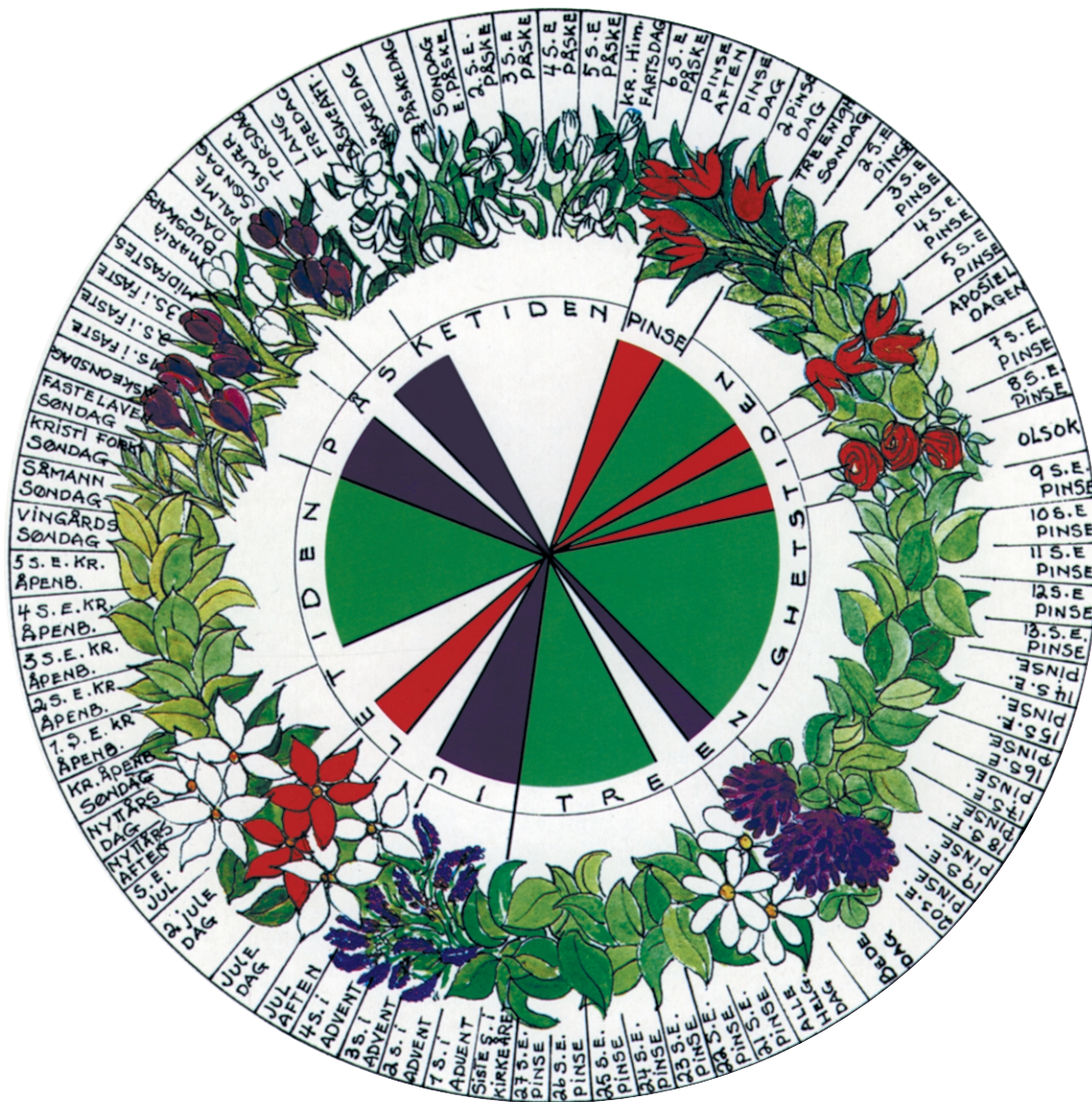
DEN TROSSIGE LIVSTROEN

Et gammelt utklipp fra et menighetsblad har fulgt meg siden atom- og fredsdebatten på tidlig åttital. Den er heftet med en rusten binders til uttalelsen fra Den norske kirkes biskoper om «Kirken og Freden» fra 1982, der biskopene med klare ord understreker at engasjementet for fred er «et uttrykk for Guds eget ønske om fred for hele skaperverket». Bisppeuttalelsen var et viktig bidrag inn i en spenningsfylt debatt, og ga impulser til et aktivt engasjement, der arbeid for fred og kamp for å berge kloden ble sett på som to sider av samme sak. Men Bispemøtets kloke ord til tross, det er ordene fra menighetsbladet som grep tak i meg den gangen. Det handlet om den trossige livstroen, gitt oss av Gud, livets kilde. De bærer i seg håp, og sier med enkle ord at DET NYTTET! Etter gjennomlesing av denne samlingens tekster er det nettopp den opplevelsen jeg sitter med: Det nytter. Eller for å si det med ordene fra utklippet:

Hva kan redde oss? Kanskje den trossige livstroen. Den kjenner ingen nasjonsgrenser og ingen grenser mellom blokker. Den viser seg i det små. Når vi sår vår «hverdagssæd» uten å vite noe om morgendagen. Den viser seg i troen på at det nytter, også i større sammenhenger. Den trossige livstroen leter etter veier ut av uføret. Den tror det nytter, og den vet at det er nødvendig. Den roper stans til dem som gambler med våre liv. Den tenner et lys i mørket, og den planter et tre når trusselen er sterkest.

Vi har alle den trossige livstroen i oss. Den kommer fra Gud og ber om å bli tatt på alvor. Fordi det er Gud som er livets kilde og fordi det er Guds verden vi lever i. Den trossige livstroen har åpne øyne. Den ser trusselen, men viker ikke. Så lenge den lever, er det håp for vår verden.

Oslo, 1.10.96

Herre, din jord bærer mat nok for alle.
 Takk for den delen du vil vi skal ha.
 Lær oss å dekke et langbord i verden
 som alle kan reise seg mette fra.
 Amen, amen.

Herre, vi reiser oss mette fra bordet.
 Takk for de kreftene vår kropp har fått.
 Nye skal sitte ved bordet og spise.
 Når du får fordele, har alle nok.
 Amen, amen.

Vidar Kristensen

Kirkens U-landsinformasjon

Pb. 5913 Majorstua, 0308 Oslo

Tlf: 22 93 27 50 Fax: 22 93 28 28